

The “” symbol denotes where the בעל תפלה/חזן begins his recitation aloud within a paragraph. (The placement of this symbol and some of the text punctuation is based upon the דברי קהלת המסודר.)

מתפללים בהגייה האשכנזית המקובלת מני קדם,

וכן על פי כללי הדקדוק, הוגים את החולם אָאוּ, [g]o [g]o. הרי"ש האשכנזית הנכונה היא לשונית. לפני העת החדשה הבדילו בני אשכנז בין ¹ חי"ת לכ"ף ובין ² עי"ן לאל"ף והגו אות כאותיות גרונות.

רבי משה אבן מכיר מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם
שֶׁחֲזַרְתָּ בִּי נְשַׁמְתִּי בְּחַמְלָה רַבָּה אֲמוּנָתְךָ:

תפילה ^{5 4 3}

1 בספר יוסיף אומץ סי' כ"ב ז"ל קריאת הח' שאנחנו האשכנזים קוראין כעין ה' נ"ל פשוט דהדין עמנו ואעידה לי ג' עדים נאמני חדא דהמדקדקים חברו הח' למוצאי אחה"ע . . . וכמה פייטני חברו כמה פעמי ה' וח' לחרוז. . . לא מצינו בשום מקום שחברו ח' וכי לחרוז א'. . . שבזה רוצה להוכיח שהח' אינה נקראת ככ"ף רפוי' האמת אתו ולא מטעמי. כי אדרבה הכי רפוי' אין אנו קורין כדינה. (נוהג כצאן יוסף)

The דגש תי"ו without a דגש as a “DH” (as in “these”, “those”), and a דגש דלי"ת without a דגש as a “TH”(as in “tooth”, “worth”). It seems that the tradition of these pronunciations were lost in אשכנז, since they are not utilized either in the German or Yiddish languages. This could explain why there is also no “W” sound (that the letters וי"ו and בי"ת sound identical).

2 אמרו בגמרא (מגילה כד:) והובא באורח חיים סי' נ"ג וקכ"ה שצריך להפריש בין עיינין לאלפיי"ן. (נוהג כצאן יוסף)

3 The (מטה משה) (סימן תתקנח) *oren* (daven) addresses the times one should earlier, even by a few minutes. [see pg LVI in the back of this סדור for further explanation]

They are alluded to in the פסוק: וישלכם אברהם בבקר

א, תשעה באב, בריאה ב ראש השנה, the day mankind was created.

פורים, יום כפור. ה הושענא רבה, ם מגילה, ר רבה, the big fast,

באסרו חג של יום כפור משכימים לשחרית יותר משאר הימים, השכמה המכונה: 'אין גאטעס נאמען, היינו יבשם השם'.

4 אמן, (שלחן) אמון, מנהג אשכנז, all ברכות are said aloud in synagogue, in order to answer אמון's every day. If one is accustomed to enter synagogue with the three (מנהג) מזוזה (אריז"ל), it is still important to punctual in order to properly respond אמון (even if one has already said השחר).

5 The (רמ"א) (ש"ע אי"ח סי' צ' סי' ט) states that those areas which do not have a מנין should nevertheless recite שחרית and ערבית at the same time as the ציבור.

לפני שיכנס לבית הכנסת ישחה מעט ויאמר :

תהלים ה:ח וְאֲנִי בָּרַב חֲסִדֶיךָ אָבוֹא בֵיתְךָ אֲשֶׁתְּחוּהָ אֶל-הַיְכָל-קֹדֶשְׁךָ
בִּירְאָתְךָ:

ויכנס בנחת וביראה ויאמר :

נה:טו בְּבֵית אֱלֹהִים נִהְלַךְ בְּרָגְשׁ:

שיכנס לבית הכנסת יאמר :

במדבר כד:ה מִה-טָבוּ אֱהָלֶיךָ יַעֲקֹב מִשְׁכְּנֹתֶיךָ יִשְׂרָאֵל:

תהלים ה:ח וְאֲנִי בָּרַב חֲסִדֶיךָ אָבוֹא בֵיתְךָ אֲשֶׁתְּחוּהָ אֶל-הַיְכָל-קֹדֶשְׁךָ
בִּירְאָתְךָ:

כו:ח יֵי אֶהְבֶּתִי מְעֹז בֵּיתְךָ וּמְקוֹם מִשְׁכַּן כְּבוֹדְךָ:

וְאֲנִי אֲשֶׁתְּחוּהָ וְאֶכְרַעָה אֶבְרָכָה לְפָנֶי-יְיָ עֹשִׂי:

טו:יד וְאֲנִי תַפְלֵתִי-לְךָ וַיְיָ עַת רְצוֹן אֱלֹהִים בָּרַב-חֲסִדֶיךָ עֲנֵנִי בְּאֵמֶת יִשְׁעֶךָ:

ברכות השחר ^{7 8 9}

תפילת הציבור מתחילה ב'אדון עולם'. הבעל תפלה מנגן 'אדון עולם' בקול רם ובימים מצוינים ¹⁰ בניגונים

6 אָמַר אַבְיִי, מְרִישׁ הוּאֵי גְרִיסָנָא בְּבֵיתָא וּמְצַלִּנָא בְּבֵי כְּנִשְׁתָּא, כִּיּוֹן דְשְׁמַעִית לָהּ דְקָאֵמַר דָּוִד, 'יְיָ אֶהְבֶּתִי

מְעֹז בֵּיתְךָ' הוּאֵי גְרִיסָנָא בְּבֵי כְּנִשְׁתָּא. (גמ' מגילה כט.)

7 There are various מנהגים in regard to where one of the ברכות and שמש leads, or the בעלי בתים, (גמ' מגילה כט.)
a) מנהג וורמיישא from פסוקי דזמרא, b) בעל תפלה עמוד from מנהג פפד"מ, c) מנהג מנהגי הולנד והונגריה from אלמעמער (בימה).

8 According to פסוקים or שמירה, said before שמיירה, said מנהג אשכנז (רמ"א סימן מ"ו ט), פסוקים (שחרית). (מקור: תשב"ץ סי' רמ"ח upon leaving home before שמע ישראל) The בעל תפלה קבלה from מהר"ם מרוטנבורג. ברכות התורה.

9 The רב of Metz (אורי אור (תלמיד) writes that some individuals stand for ברכות השחר. The (א רב in Amsterdam, formerly from Hungary), writes that the מנהג is to stand while responding in synagogue to the ברכות השחר.

10 ניגונים מיוחדים - חול, שבת, ראש השנה וביום כפור ובהושענא רבה - ניגון ימים נוראים, סכות וב(שבת) חול המועד - ניגון סכות (ניגון הנענועים בהלל), שמחת תורה - ניגון הקפות שמחת תורה, ימי חנוכה - ניגון 'מעוז צור', פורים - אחד מניגוני פורים, פסח וב(שבת) חול המועד - ניגון 'אדיר הוא', שבעות - ניגון תחילת 'אקדמות'. (מכון מכון אשכנז)

מיוחדים.

(אם יש בר מינן בעיר אומרים בלחש.) אם חס ושלום ביום חול יש בר מינן לפני קבורה, אומרים אותו בלחש.

שלמה אבן גבריאל? (פפד"מ) 2271 'מחזור מכל השנה' The additional hyphens and lines are from the

בְּטָרָם כָּל-יְצִיר נְבִרָא:	אָדוֹן עוֹלָם אֲשֶׁר מֶלֶךְ ^{12 11}
אֲזִי מֶלֶךְ שְׁמוֹ נִקְרָא:	לְעֵת נַעֲשֶׂה בְּחֶפְ-צוֹ כָּל
לְבַדּוֹ י-מֶלֶךְ נוֹרָא:	וְאַחֲרֵי כְּבִלוֹת הַכֹּל
וְהוּא יְהִיָּה בְּתַפְ-אָרְהָ:	וְהוּא הָיָה וְהוּא הַיּוֹה
לְהַמְשִׁיל, לּוֹ לְהַחֲ-בִירָה:	וְהוּא אֶחָד וְאֵין שְׁנַי
וְלוֹ הָעֵז וְהַמְשָׁרָה:	בְּלִי רֵאשִׁית בְּלִי תְכָלִית
וְצוֹר חֲבָלִי בְּעֵת צָרָה:	וְהוּא אֵלִי וְחִי גּוֹאֲלִי
מִנְת כּוֹסֵי בְיוֹם אֶקְרָא:	וְהוּא נְסִי וּמְ-נוֹסִי
בְּעֵת אִישָׁן וְאֶ-עִירָה:	בְּיַדּוֹ אֶפְקִיד רוּחִי
אֶדְ-נִי לִי וְלֹא אִירָא:	וְעַם-רוּחִי גְוַיְתִי

11 איתא בספר 'מטה משה' (תלמידו של מהרש"ל) סי' ל"א, בשם ר"י החסיד, שרב שרירא גאון ורבי האי בנו אומרו, כל המכוין בעת התפלת 'אדון עולם' שהוא שיר נאה ומשובח מובטח לו שתפלתו נשמעת, וכ"כ השל"ה בסידורו "שער שמים". וכתב בעל סידור "שער הרחמים", שתקנו לומר אדון עולם לפני תפלת השחר, כי תפלת השחר אברהם אבינו תקנה, שהיה הראשון שקרא להקב"ה אדון: (ברכות ז:)

12 איתא בספר 'מטה משה' (תלמידו של מהרש"ל) סי' ל"א, בשם ר"י החסיד, שרב שרירא גאון ורבי האי בנו אומרו, כל המכוין בעת התפלת 'אדון עולם' שהוא שיר נאה ומשובח מובטח לו שתפלתו נשמעת, וכ"כ השל"ה בסידורו "שער שמים". וכתב בעל סידור "שער הרחמים", שתקנו לומר אדון עולם לפני תפלת השחר, כי תפלת השחר אברהם אבינו תקנה, שהיה הראשון שקרא להקב"ה אדון: (ברכות ז:)

(בבין המצרים הבעל תפלה אומר בניגון המיוחדת, והניגון יחיד במילים: 'אד-ני לי ולא אירא'.)

בימי הסליחות (ימי אלול ועשרת ימי תשובה) אומרים כאן סליחות.

בימי סליחות (ימי אלול ועשרת ימי תשובה) אומרים את ברכת 'על נטילת ידים' בניגון ימים נוראים.

13 14 15 16 17 (גמ' ברכות ס:) בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר

קִדְּשָׁנוּ בְּמִצּוֹתָיו וְצִוָּנוּ (בבין המצרים בימי חול הבעל תפלה מנמיד את קולו במילים) עַל

נְטִילַת יָדַיִם:

19 (גמ' ברכות ס:) בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר יָצַר אֶת־הָאָדָם

בְּחִכְמָה הִבְעֵל תְּפִלָּה מִנְמִיד אֶת קוֹלוֹ וַיְבָרָא בּוֹ נְקָבִים נְקָבִים חֲלוּלִים חֲלוּלִים:

גָּלוּי וַיְדוּעַ לְפָנַי כְּסֵא כְבוֹדְךָ שָׂאֵם יִפְתַּח אֶחָד מֵהֶם אוֹ יִסְתֵּם אֶחָד

13 וכל אחד מהקהל אומר לעצמו בלחש את כל הברכות. יש הנוהגים לעמוד בכל ברכות השחר.

14 בכל הברכות והתפילות צריך שיכוין פי המלות מה שמוציא בשפתיו, ובהזכירו שם הוי' ב"ה יכוין פי קריאתו באדנות שהוא אדון הכל וגם יכוין בכתובתו שהוא הי' הו' ויהי', ובהזכירו שם אלדים יכוין שהוא התקיף ובעל היכלות ובעל הכחות כלם.

הי"ה הי"נ כשתכתוב הוי"ה ואדניי בשלוב תמצא ראשיתה ואחריתה יו"ד ושמשו בו לסי' בי שמות אלו. (נוהג כצאן יוסף)

15 [בכל ברכה שתחלתה 'אשר קדשנו במצותיו וצונו' יזהר להפסיק מעט במלת במצותיו, ולהדביק 'וצונו' למה שאחריו, כי בתחלה מברכים על שקדשנו במצותיו בדרך כלל, ואחר כך על שצונו המצוה הזאת שעושים בעת ההיא].

16 [כל ברכה שאומר בעל תפלה מקצתה בלחש, אומר המלים האחרונים שלפני החתימה עם החתימה בקול. והטעם, למען ישמעו קהל כבר לפני החתימה שיחתום הברכה, ויתנו לבם לשמוע ולהבין החתימה ולענות אמן כראוי, שלא תהיה ענייה יתומה, שהזהיר ממנה שו"ע או"ח קכ"ד ס"ח.]

17 בראש השנה וביום כפור ובהושענא רבה אומר החזן ברכת 'על נטילת ידים' בניגון ימים נוראים.

18 (חסידי אשכנז). (רא"ש ברכה, dates back to the 'ברוך' הוא וברוך שמו' Responding

19 The נוסח of the ברכה was added by רב ששת and edited by רב פפא.

הבעל תפלה אומר בקול ²⁰אֵי אֶפְשָׁר לְהִתְקַיֵּם וְלַעֲמֹד לְפָנֶיךָ²¹:

²²בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ רֹפֵא חָלֵי כָּל-בָּשָׂר וּמַפְלִיא לַעֲשׂוֹת:

אין אומרים ברכת התורה עד לפני פרשת התמיד.

כי כן נתקנה. וכן מנהג אשכנז כמו שכתב מטה משה סי' ל"ו.

(גמ' ברכות ס:) אֱלֹהֵי נְשָׁמָה שְׁנַתָּת בִּי הבעל תפלה מנמיך את קולו טְהוֹרָה הִיא: אַתָּה

בְּרֵאתָה אַתָּה יִצְרָתָה אַתָּה נִפְחָתָה בִּי וְאַתָּה מְשַׁמְרָה בְּקִרְבִּי וְאַתָּה עֹתִיד

לְטָלָה מִמֶּנִּי וְלִהְיוֹרָה בִּי לְעֹתִיד לְבֹא: כָּל-זְמַן שֶׁהַנְּשָׁמָה בְּקִרְבִּי מוֹדָה

אֲנִי לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי הבעל תפלה אומר בקול רְבוּן כָּל-

הַמַּעֲשִׂים אֲדוֹן כָּל-הַנְּשָׁמוֹת: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְחַזֵּר נְשָׁמוֹת לְפָגְרִים מְתִים:

מ'אשר נתן לשכוי ועד הנותן ליעף כח' אומרים בניגון מיוחד, המתחלף לסירוגין.

(גמ' ברכות ס:)

בניגון עולה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם

אֲשֶׁר נָתַן לְשָׁכּוּי בִּינָה לְהִבְחִין בֵּין יוֹם וּבֵין ²³לַיְלָה:

20 אֵי בצירי ולא בחיריק בסידורי אשכנז הותיקים). 'אי בצירי תחת האלף כי המלה נגזרת מן אין כ"כ הבה"ט והפמ"ג ובשע"ת ...' (משנה ברורה סי' ו' ס"ק ד')

21 ואין אומרים 'אפילו שעה אחת. כן מנהג אשכנז כמו שכתב מטה משה סי' ל"ה. (דברי קהלת)

22 סידורים and the text in most ancient ראשונים of the נוסח is חָלֵי כָּל בָּשָׂר

23 בכל סי' (אלא שבהם בברכות השחר בניקוד 'לילה' גם וכדומה לזה עיין 'תהלתנו אתה' במנוקד בפתח), והשינוי לקמץ לפני חתימת הברכה הוא משינויי רז"ה כמו גם עוד הרבה הפסקים שחידש מדעתו. (סידור אזור אליהו)

(גמ' מנחות מג):

²⁴ בניגון יורד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שְׁלֹא עָשָׂנִי גוֹי:

²⁵ בניגון עולה: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שְׁלֹא עָשָׂנִי עֶבֶד:

²⁶ בניגון יורד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שְׁלֹא עָשָׂנִי אִשָּׁה:

מברכות הנשים :

²⁷ בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁעָשָׂנִי כְּרִצּוֹנוֹ:

(גמ' ברכות ס):

24 The ancient מנהג as practiced by פפד"מ was שלא עשני גוי. The censors were unhappy with the term גוי, so it was changed to עכו"ם or שלא עשני ישמעאל, כותי (or שלא עשני נכרי). (came about as a compromise).

נוסח 'שְׁלֹא עָשָׂנִי נְכָרִי' מקורו בויעתר יצחק, ביודעין שהנוסח המקורי הוא גוי, אך הוא בא בטענה שלשון המקרא גוי הוא אומה, ולכן "תיקן" נכרי שהוא לשון מקרא לגוי של חז"ל. רוו"ה ועבודת ישראל הלכו בעקבותיו. תנ"א, ה"ה רבי מאיר אומר, ח"יב אָדָם לְבָרֵךְ שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת בְּכָל יוֹם, אֵלֹהֵינוּ, שֶׁעָשָׂנִי יִשְׂרָאֵל (עיין כתב-יד מינכן בו נמצא 'שְׁלֹא עָשָׂנִי גוֹי') [מחקרי תפילה ופיוט-דניאל גולדשמידט], שְׁלֹא עָשָׂנִי אִשָּׁה, שְׁלֹא עָשָׂנִי בּוֹר. (גמ' מנחות מג):

[ע"י בתשובת הרב יהודה טשזנר שבקובץ "שיח תפלה ירושלים" תשנ"ט עמ' תקלד]. ובעצם היה שייך לאשה להיות נוצרה לכתחילה איש, (וכן להיפך כדמברכין שלא עשני אשה) - כגון דינה (ירושלמי ברכות פ"ט סוף ה"ג) וכ"כ ברש"י (בראשית ל: כא). וע"י עוד באור החיים הקדוש בראשית יח: י, כא: ב, כב: כ. גם לפעמים איש מתגלגל באשה ולהיפך (ע"י ספר חרדים במצות לא תעשה מן התורה התלויות בראש הגויה אות נ, נז) - ולכן שפיר תברך שלא עשני גוי, כדי לשבח שלא נולדה אפילו גוי זכר. [וע"י בסדור מהרש"ס בזה]

25 בא"י אמ"ה שלא עשני עבד אע"פ שמברך שלא עשני אשה שגם היא אינה חייבת במצות עשה שהזמן גרמא, צריך לברך שלא עשני עבד שהוא גרוע טפי.

26 בא"י אמ"ה שלא עשני אשה שאינה חייבת במצות עשה שהזמן גרמא.

27 ונהגו הנשים לברך שעשני כרצונו ואפשר שנוהגים כן שהוא כמי שמצדיק עליו הדין על הרעה. (טור)

^{28 29} בניגון עולה: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם מְלַבֵּישׁ עֲרָמִים:

בניגון יורד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם פּוֹקֵחַ עוֹרִים:

בניגון עולה: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם מְתִיר אֲסוּרִים:

בניגון יורד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם זוֹקֵף כְּפוּפִים:

בניגון עליה יתירה: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם רוֹקֵעַ הָאָרֶץ עַל-הַמַּיִם:

³⁰ בניגון יורד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר הֵכִין מִצְעָדֵי-גֶבֶר:

³¹ בניגון עולה: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם ³² שְׁעָשָׂה לִי כָל-צָרָכִי:

בניגון יורד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אוֹזֵר יִשְׂרָאֵל בְּגִבּוֹרָה:

(אַלְהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם מְגַבֵּיהַ שְׁפָלִים) (עיין א"ח סי' ע"ז

Reciting *ברכה* is מגביה שפלים *א*) it though the *ברכה* felt that it should not be said because *א*) it did not commonly appear in *ספרדי* גמראות *אשכנזי*, and *ב*) it has the same meaning as *זוקף כפופים*. This *ברכה* however, does appear in *אשכנזי*. Amongst the *פולין* פוסקי there was a *מחלוקת* concerning this *ברכה*, then *ב"ח* and the *לבוש* felt it should be said, the *ט"ז* felt it should not. The *מגן אברהם* ruled that both opinions are accepted. The *פרי מגדים* is the most extreme in the opposition to this *ברכה*. He felt that one should protest against anyone saying it.

ברכת 'מלביש ערומים' נאמרת לפני ברכת 'פוקח עורים'. (מנהג פפד"מ) 29

ברכת 'אשר הכין מצעדי גברי' נאמרת לפני ברכת 'שעשה לי'. (מנהג פפד"מ) 30
...ואגודה ורוקח וסמ"ג וטור כתבו לברך המכין לפני שעשה לי כל צרכי, וכן המנהג פה,
וכל המשנים עתידים ליתן דין, ב"ח. [מובא במג"א] (מקור חיים א"ח סי' מו ס"ק ב)

אין משמיטים 'שעשה לי כל-צרכי' בתשעה באב או ביום כפור. 31

ב"א"י אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שְׁעָשִׂיתָ לִי כָל-צָרָכִי: 32

כתב הרי"ף, והרמב"ם, והרא"ש, והסמ"ג, והרוקח, מחזור ויטרי, וסידור ר' הירץ גורסים 'שְׁעָשִׂיתָ לִי כָל צָרָכִי'.
בסי' אשכנזי ובמגן אברהם לא"ח סי' מ"ו כתב שיש אומרים 'צרכי' בלשון רבים.

33 בניגון עליה יתירה: בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם עוֹטֵר יִשְׂרָאֵל בְּתַפְאָרָה:

34 בניגון מסיים: בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַנִּתֵּן לַיַּעַף כָּח:

(גמ' ברכות ס:) בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמַּעֲבִיר שָׁנָה הַבֶּעַל תַּפְלָה מִנְמִיד אֶת

קולו מַעֲיִנִי וְתַנּוּמָה מַעֲפַעֲפִי: 35 וְיְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי

שֶׁתִּרְגְּלֵנִי בְּתוֹרָתְךָ וְדַבְּקֵנִי בְּמִצְוֹתֶיךָ וְאַל תִּבְיָאֵנִי לֹא לַיָּדַי חֶטָּא וְלֹא לַיָּדַי

עֲבָרָה וְעוֹן וְלֹא לַיָּדַי נִסְיוֹן וְלֹא לַיָּדַי בְּזִיוֹן וְאַל יִשְׁלַט-בִּי יֵצֵר הָרַע: וְרַחֲמֵנִי

מֵאָדָם רַע וּמַחֲבֵר רַע: וְדַבְּקֵנִי בְּיֵצֵר טוֹב וּבְמַעֲשֵׂים טוֹבִים וְכַף אֶת-יֵצֵרִי

לְהִשְׁתַּעֲבֹד-לָךְ: וְתַנְּנֵנִי הַיּוֹם וּבְכָל-יּוֹם לַחַן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי

כָּל-רוּאֵי וְתַגְּמְלֵנִי חֲסָדִים טוֹבִים: בְּרוּךְ אַתָּה יי גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים לְעַמּוֹ

יִשְׂרָאֵל:

(גמ' ברכות טז:) וְיְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי שֶׁתִּצְלִלֵנִי הַיּוֹם

ואין משמיטים עוטר ישראל בתפארה בתשעה באב.

33

34

This ברכה is not mentioned in עיון הרב אריה לב גורדון in his תפלה: “When the unending persecution and oppressions threatened to overcome Israel’s strength, the decided to offer encouragement to the despairing masses by including this ברכה. They attached it, appropriately to the preceding and ברכות, אזור ישראל בגבורה.” [The World of Prayer Volume I pg. 36]

35

The (גמרא ברכות ס) uses the singular for טובים טובים. A sixteenth century חכם ספרדי, felt it needed to be in the plural form. The מן אברהם publicized this opinion, although he did not necessarily agree with it. From then on, סידורים changed the tense to the plural form. ר' ישעיה ברלין and the ערוך השלחן were against the change. (It is interesting to note, that in recent generations have reverted to the singular.)

וּבְכָל-יוֹם מַעֲזֵי פָנִים וּמַעֲזוֹת פָּנִים מֵאָדָם רַע וּמַחֲבֵר רַע וּמִשְׁכֵּן רַע
וּמִפְגַּע רַע וּמִשְׁטָן הַמִּשְׁחִית מִדֵּין קָשָׁה וּמִבְּעַל דֵּין קָשָׁה בֵּין שֶׁהוּא בֶן-בְּרִית
וּבֵין שְׂאִינוֹ בֶן-בְּרִית:

אין אומרים ילעולם יהא עד ויאמרו מתנא דר' אליהו רבה; כי אין זאת תפילה,

כי אם תוכחת מוסר הראוי להאמר בתוך תוכחה מרב הדורש או מיחיד לעצמו, אבל לא בתוך סדר תפלות הקהל.

ע"י [ר' יוחנן בר נפחא] רבון כָּל-הָעוֹלָמִים לֹא עַל-צְדָקוֹתֵינוּ אֲנַחְנוּ מִפִּילִים תַּחֲנוּנֵינוּ
לְפָנֶיךָ כִּי עַל רַחֲמֶיךָ הָרַבִּים: מָה אָנוּ מָה חַיֵּינוּ מָה חֲסָדֵנוּ מָה-צְדָקָנוּ מָה-
יִשְׁעָנוּ מָה-פְּחָנוּ מָה-גְּבוּרָתָנוּ: מָה-נֹאמַר לְפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ
הֲלֹא כָל-הַגְּבוּרִים כָּאֵין לְפָנֶיךָ וְאֲנָשֵׁי הַשָּׁם כְּלֹא הָיוּ וְחַכְמַיִם כְּבִלֵי מַדַּע
וְנְבוֹנִים כְּבִלֵי הַשֶּׁפֶל: כִּי רַב מַעֲשֵׂיהֶם הָיוּ וַיְמִי חַיֵּיהֶם הֶבֶל לְפָנֶיךָ קהלת ג:ט
וּמוֹתֵר הָאָדָם מִן-הַבְּהֵמָה אֵין כִּי הֶכֶל הֶבֶל:

אָבֶל אֲנַחְנוּ עִמָּךְ בְּנֵי בְרִיתֶךָ בְּנֵי אַבְרָהָם אַהֲבָךְ שְׁנֵשְׁבַעְתָּ לוֹ בְּהַר הַמְרִיָּה
זָרַע יִצְחָק יְחִידוֹ שְׁנַעֲקַד עַל גְּבֵי-הַמִּזְבֵּחַ עֲדַת יַעֲקֹב בְּנֶךָ בְּכוֹרֶךָ שְׁמֵאֵהֲבָתֶךָ
שְׂאֵהֲבַת אֲתוֹ וּמִשְׁמַחְתֶּךָ שְׁשִׁמְחַתְּבוּ קָרְאֵת אֶת-שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׂרוּן:

לְפִיכֶךָ אֲנַחְנוּ חַיִּבִים לְהוֹדוֹת לָךְ וּלְשַׁבַּחְךָ וּלְפָאֲרֶךָ וּלְבָרַךְךָ וּלְקַדֵּשׁ וּלְתַן-שֶׁבַח

וְהוֹדִיָּה לְשִׁמְךָ: אֲשֶׁרֵינוּ מֵה־טוֹב חָלַקְנוּ וּמֵה־נְעִים גִּזְרָלְנוּ וּמֵה־יָפָה יִרְשָׁתְנוּ:

נוסח פפד"מ

אֲשֶׁרֵינוּ ³⁶ שָׁאֲנוּ מִשְׁכִּימִים וּמַעְרִיבִים

עָרַב וְבָקֵר וְאוֹמְרִים פְּעָמִים בְּכָל יוֹם:

אֲשֶׁרֵינוּ ³⁷ שָׁאֲנוּ מִשְׁכִּימִים וּמַעְרִיבִים

עָרַב וְבָקֵר בְּכָל־יוֹם תָּמִיד פְּעָמִים

בְּאַהֲבָה וְאוֹמְרִים:

36 Generally, אֲנַחְנוּ, and לשון חז"ל אָנוּ is לקרא. Changing אֲנַחְנוּ to אָנוּ, is one example, of an attempt to change the לשון מקרא to גירסת הסידור.

סידור כ"י וכ"ה בכל ס"י, ואנחנו הוא משנויי ויתר יצחק שהעדיף לשון מקרא על לשון חז"ל. (סידור אזור אליהו)

37 ערב ובקר. - ובכל הסדורים נמצא 'אֲשֶׁרֵינוּ שָׁאֲנוּ מִשְׁכִּימִים וּמַעְרִיבִים עָרַב וְבָקֵר וְאוֹמְרִים פְּעָמִים בְּכָל יוֹם שְׁמַעֵי וְגוֹי. אבל מנהג פ"פ 'אֲשֶׁרֵינוּ וכו' וְבָקֵר בְּכָל־יוֹם תָּמִיד פְּעָמִים בְּאַהֲבָה וְאוֹמְרִים שְׁמַעֵי וְגוֹי. ואולי עשו כן להשוות הלשון עם קדושת מוסף בשו"ט 'המיוחדים שָׁמוּ עָרַב וְבָקֵר בְּכָל־יוֹם תָּמִיד פְּעָמִים בְּאַהֲבָה'. וקרוב וזה גם בסוף תפלת והוא רחום הארוכה. (דברי קהלת)

קהל אומר בקול עם הבעל תפלה את הפסוק:

דברים ו: ד³⁸ שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֶחָד:

בלחש³⁹ בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

[תנא דבי אליהו רבה] אַתָּה הוּא עַד שְׁלֹא נִבְרָא הָעוֹלָם אַתָּה הוּא מִשְׁנִבְרָא

הָעוֹלָם אַתָּה הוּא בְּעוֹלָם הַזֶּה וְאַתָּה הוּא לְעוֹלָם הַבָּא: קִדְּשׁ אֶת-שְׁמִךָ עַל

מְקוֹדֵי־שִׁמְךָ וְקִדְּשׁ אֶת-שְׁמִךָ בְּעוֹלָמְךָ: וּבִישׁוּעָתְךָ תָּרוּם וּתִגְבֶּיָה קַרְנֵנוּ:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקִדְּשׁ אֶת-שְׁמִךָ בְּרַבִּים:

[תנא דבי אליהו] אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ וּבְשָׁמַיִם הַשָּׁמַיִם הָעֲלִיוֹנִים:

אֶמֶת אַתָּה הוּא רֵאשׁוֹן וְאַתָּה הוּא אַחֲרוֹן וּמִבְּלַעַדֶיךָ אֵין אֱלֹהִים: קִבֵּץ קִוִּיךָ

מֵאַרְבַּע כְּנָפוֹת הָאָרֶץ: יִפְּירוּ וַיִּדְּעוּ כָּל-בְּאֵי עוֹלָם כִּי מַלְכִים ב' יט:טו אַתָּה-הוּא

הָאֱלֹהִים לְבַדְּךָ לְכֹל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ אַתָּה עֹשֶׂיתָ שְׁמוֹת כִּיֵּא אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאַתָּה-

הָאָרֶץ אֶת-הַיָּם וְאַתָּה-כָּל-אֲשֶׁר-בָּם: וּמִי בְּכָל-מַעֲשֵׂה יְדִיךָ בְּעֲלִיוֹנִים אוֹ

38 The פסוק need be said in its proper time (that only the first רבי יהודה הנשיא follows the הלכה (פיוטים), in case orenen is lengthened with the addition of שם. To demonstrate this we recite שם ברוך, however there's no need to recite מהרש"ל, contrary to the opinion of the זמני הגר"א who recited it. The זמני הגר"א is to follow the מנהג for שמע.

בַּתְחִלָּה שֵׁי אָמַר לְךָ מֵהַתְעֵשָׂה: אָבִינוּ שְׁבַשְׁמִים עֲשֵׂה עִמָּנוּ חֶסֶד

בְּעִבּוּר שְׁמֶךָ הַגָּדוֹל שֶׁנִּקְרָא עָלֵינוּ וְקִיִּם-לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֵהַשְּׁכָתוֹב: צַפְנִיָּה ד:כ

בָּעֵת הַהִיא אָבִיא אֶתְכֶם וּבָעֵת קִבְּצִי אֶתְכֶם כִּי-אֵתֶן אֶתְכֶם לְשֵׁם וְלַתְהִלָּה בְּכָל

עַמֵּי הָאָרֶץ בְּשׁוּבֵי אֶת-שְׁבוֹתֵיכֶם לְעֵינֵיכֶם אָמַר יְיָ:

40 ברכת התורה וסדר הקרבנות

הבעל תפלה אומר בקול רם את ברכות התורה.

(גמ' ברכות יא:) בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו

וְצִוָּנוּ לְעֵסֵק בְּדִבְרֵי תוֹרָה: אִין אֹמְרִים אִמֵּן כֹּאן, כִּי הִיא בְּרַכָּה אַחַת כִּמוּ שְׁכַתֵּב בְּשִׁיעַ.

וְהַעֲרַב-נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת-דִּבְרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ וּבְפִיפְיוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל:

וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצֹאצְאֵינוּ וְצֹאצְאֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי

תוֹרָתְךָ⁴¹: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

40 We are required to immediately proceed with התורה ברכות התורה. Since we learn straight away, no additional פסוקים or משניות are required such as those printed in most סידורים. However, one may recite פסוקים בדרך תחנונים before ברכות התורה (i.e. אלול and the עשרת רבון after ברכות התורה). Hence we recite ברכות התורה (זמן התפילה are recited before the סליחות, ימי תשובה even though the כל-העולמים 'שמע ישראל' and 'פסוקים' are recited beforehand as mentioned by the סור.

41 אין אומרים 'ולומדי תורתך לשמה' כי איננו בגמרא ובטור (במהדורות ספרדיות הוא נמצא בגמרא).

There are various explanations of the term לשמה: a) to study without hope of reward or fear of punishment, but solely because תורה is truth (רמב"ם), b) to study with the intent to practice (ספר חסידים), c) to study תורה "for the תורה's sake" - simply to know and understand its concepts and to derive therefrom, and not for the purposes of elevate one's stature or amazing others with one's knowledge (רא"ש נדרים ס"ב, נפש החיים ד: ג).

42 בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר-בָּנוּ מִכָּל-הָעַמִּים

וְנָתַן-לָנוּ אֶת-תּוֹרָתוֹ: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

לפי מנהג אשכנז המקובל מקדם, ⁴³ אין אומרים את פסוקי 'יברכך' ומשנת 'אלו דברים'. מנהג מהרי"ל היה לאמרם רק כשהשכים ללמוד קודם עלות השחר ובירך ברכת התורה, ולא יכל עדיין לומר פרשת התמיד, שאין זמנו אלא ביום.

במדבר ו:כד-כו יְבָרְכֶךָ יְיָ וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְיָ וּפְנֵיו אֵלֶיךָ וַיַּחַנְּךָ:

יִשָּׂא יְיָ וּפְנֵיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שָׁלוֹם:

משנה פאה א: אלו דברים שאין להם שעור:

הפאה והבפורים והראיון וגמילות חסדים ותלמוד תורה:

שבת קכז: א אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא: ואלו הן - כבוד אב ואם וגמילות חסדים והשקמת בית המדרש שחרית וערבית והכנסת אורחים ובקור חולים והכנסת פלה ולוית המת ועיון תפלה והבאת שלום בין אדם לחברו (והמגדל בגניו לתלמוד תורה ודן את חברו לכף זכות) - ותלמוד תורה כנגד פלם:

אחר ברכת התורה מקפידים לומר מיד

את פרשת התמיד (מקרא), סדר הקרבנות (משנה), וברייתא דרבי ישמעאל (תלמוד).

במדבר כח:א-ח ⁴⁴ וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: צֹו אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ

42 יכוין בברכתו על מעמד הר סיני, אשר בחר בנו מכל האומות, וקרבנו לפני הר סיני, והשמיענו דבריו מתוך האש, ונתן לנו את תורתו הקדושה, שהיא בית חיינו כלי חמדתו שהיה משתעשע בה בכל יום: [טור]

43 בתוסי' ברכות י"א ב' ד"ה ישכבר נפטר, "והצרפתים נהגו לומר פסוקים דברכת כהנים, וגם 'אלו דברים שאין להם שיעורי' שהיא משנה [פ"א דפאה], ו'אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן כו', שהיא מימרא [בשבת קכ"ז א"], מפני מירושלמי דבעי שילמוד על אתר' ע"כ: "

44 מֹשֶׁה לְאָמַר: צֹו אֶת. ס"ת תורה. לומר שהעוסק בתורה כאילו הקריב קרבן (מנחות קי): זֶה הָאִשָּׁה. תגין על ה' אחרונה של יְהוָה לומר לך ה' מיני קרבנות נתתי לכם והעולה חביבה מכולם (ראה אבות שר"י פ"ד ה"א) ועסקו בה' חומשי תורה ומעלה אני עליכם כאילו הקרבתם ה' מיני קרבנות (מנחות קי): הַתְּמִימִם שְׁגִימִים

אֱלֹהִים אֶת-קֶרְבָּנֵי לַחֲמֵי לְאִשֵּׁי רֵיחַ נִיחֹחַי תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי
בְּמוֹעֲדוֹ: וְאָמַרְתָּ לָהֶם זֶה הָאִשָּׁה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לִי כִבָּשִׁים בְּנֵי-
שָׁנָה תְּמִימִם שְׁנַיִם לַיּוֹם עֲלֶה תְּמִיד: אֶת-הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֶּקֶר
וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבָּיִם: וְעֲשִׂירִית הָאִיפָה סֶלֶת
לְמִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כְּתִית רְבִיעֵת הַהֵינִן: עֲלֹת תְּמִיד הַעֲשִׂיָה בְּהַר
סִינַי לְרֵיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה לִי: וְנִסְכּוֹ רְבִיעֵת הַהֵינִן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד בַּקֹּדֶשׁ
הַסֵּף נֶסֶף שֶׁכֶר לִי: וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבָּיִם כַּמִּנְחָת
הַבֶּקֶר וְכַנְסֻכּוֹ תַעֲשֶׂה אִשָּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לִי:

ויקרא א:יא⁴⁵ וישחט אתו על ירך המזבח צפנה לפני יי
ונרקו בני אהרן הכהנים את-דמו על-המזבח סביב:

בשבת מוסיפים :

במדבר כח: ט-י וביום השבת שני-כבשים בני-שנה תמימם ושני
עשרונים סלת מנחה בלולה בשמן ונסכו: עלת שבת בשבתו על-
עלת התמיד ונסכה:

בראש חודש מוסיפים :

כח:יא-טו ובראש חודשיכם תקריבו עלה ליי פרים בני-בקר שנים
ואיל אחד כבשים בני-שנה שבעה תמימם: ושלשה עשרונים סלת
מנחה בלולה בשמן לפר האחד ושני עשרונים סלת מנחה בלולה
בשמן לאיל האחד: ועשרון עשרון סלת מנחה בלולה בשמן לכבש
האחד עלה ריח ניחח אשה ליי: ונסכיהם חצי ההין יהיה לפר
ושלישת ההין לאיל ורביעת ההין לכבש יין זאת עלת חודש

ליום. ר"ת תש"ל. שכל כך תמידין קרבין לשנה: ליום עלה תמיד. קרי ביה 'ליום עולה', ששוחטים אותו במקום
שהיום עולה (תמיד לא): (בעל הטורים)

45 The recital of 'ושחט אתו' was not מנהג אשכנז of the ראשונים, although it is listed amongst
the קדמונים of other מנהגים. By the seventeenth century, it appears in most סדורי אשכנז.

בְּחֻדְשׁוֹ לְחֻדְשֵׁי הַשָּׁנָה: וְשָׁעִיר עֲזִים אֶחָד⁴⁶ לְחֻטָּאת לַיְיָ עַל-עֹלֹת
הַתְּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ:

פרק⁴⁷ איזהו מקומן (זבחים פ"ה) היא בעקר לימוד, יאמר בניגון שאומרים המשניות

איזהו מקומן של זבחים?

קֻדְשֵׁי קֻדְשִׁים שְׁחִיטָתָן בְּצִפּוֹן. פֶּר וְשָׁעִיר שְׁלֵי-יוֹם הַכַּפּוּרִים - שְׁחִיטָתָן
בְּצִפּוֹן, וְקָבוּל דָּמָן בְּכָלֵי שָׂרֵת בְּצִפּוֹן. וְדָמָן טָעוֹן הַזֵּיהָ עַל-בֵּין הַבַּדִּים, וְעַל-
הַפְּרָכֶת, וְעַל-מִזְבַּח הַזֹּהֵב. מִתְּנָה אַחַת מֵהֶן מְעַכְּבֶת. שִׁירֵי הַדָּם הֵיזָה שׁוֹפֵךְ
עַל יְסוּד מֵעֲרָבֵי שְׁלֵי-מִזְבַּח הַחִיצוֹן. אִם-לֹא נָתַן, לֹא עֵכָב.

פְּרִים הַנִּשְׂרָפִים וְשָׁעִירֵים הַנִּשְׂרָפִים -

שְׁחִיטָתָן בְּצִפּוֹן, וְקָבוּל דָּמָן בְּכָלֵי שָׂרֵת בְּצִפּוֹן. וְדָמָן טָעוֹן הַזֵּיהָ עַל-הַפְּרָכֶת
וְעַל-מִזְבַּח הַזֹּהֵב. מִתְּנָה אַחַת מֵהֶן מְעַכְּבֶת. שִׁירֵי הַדָּם הֵיזָה שׁוֹפֵךְ עַל יְסוּד

46 אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקִּישׁ, מַה נִּשְׁתַּנָּה שָׁעִיר שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ 'לְד'?! אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא,
שָׁעִיר זֶה יֵהָא כְּפָרָה עַל שְׁמִיעַטְתִּי אֶת הַזָּרַח. (גמ' שבועות ט., חולין ס:)

47 אִיזְהוּ מְקוֹמָן [שֶׁהִיא 'מִשְׁנַה בְּרוּרָה לְמִשְׁנַה מְסִינִי'] שְׁדִי"מ תִּיבוֹת וְהַקְּרִיאָה הֵם שְׁמִי"ה כְּמִנִּין מִשָּׁה,
לוֹמַר שְׁתוּרָה בַּעַל פֶּה נִתְּנָה לְמִשְׁנַה מְסִינִי. (רוקח)

מִשְׁנָה. כְּתַב הַמ"א 'נִרְאָה לִי דוּקָא בְּזַמְנֵיהֶם שֶׁהָיוּ מְבִינִים לְשׁוֹן תְּרַגּוּם, אֲבָל עֲכָשִׁיו שְׁאִין מְבִינִים צְרִיכִים
לְלַמּוֹד לְהַבִּין דָּאֵם לֹא כֵן אִינוּ נַחֲשָׁב לְלִימוּד, דְּדוּקָא בְּתַפְלָה אִף שְׁאִינוּ מְבִין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹדַע
כּוּוֹנְתוֹ. אֲבָל אִם אֹמֵר הַמִּשְׁנָה וְאִינוּ מְבִין אִינוּ נִקְרָא לִימוּד. לְכֵן צְרִיכִין לְלַמּוֹד הַפִּירוּשׁ. וְכַתֵּב הַשְּׁל"ה
'כְּשֶׁאֹמֵר יִאִזְהוּ מְקוֹמָן אוּ 'בְּמָה מְדַלִּיקִין אוּ 'פִּיטוּם הַקְּטוּרֵת יַעֲשֶׂה קוֹל נִיגוֹן דְּמִשְׁנֵי' עֵינִן שֵׁם : (בֶּאֱר
הֵיטֵב א"ח ס' נ ס"ק א-ב)

מְעַרְבֵי שָׁל־מִזְבַּח הַחֵיצוֹן. אִם־לֹא נָתַן, לֹא־עָבַב. אֵלֹהֵי וְאֵלֹהֵי נִשְׁרָפִין בְּבֵית
הַדָּשָׁן.

חֲטֹאת הַצְּבוּר וְהַיְחִיד -

אֵלֹהֵי הַן חֲטֹאת הַצְּבוּר: שְׁעִירֵי רָאשֵׁי חֲדָשִׁים וְשָׁל־מוֹעֲדוֹת - שְׁחִטָּתָן
בְּצִפּוֹן. וְקָבוּל דָּמָן בְּכָלִי שָׂרֵת בְּצִפּוֹן. וְדָמָן טָעוֹן אַרְבַּע מִתְּנוֹת עַל אַרְבַּע
קָרְנוֹת. כִּיצַד? עָלָה בַּבֶּבֶשׁ, וּפְנָה לְסוּבָב וּבֹא־לוֹ לְקָרְן דְּרוּמִית מִזְרָחִית,
מִזְרָחִית צְפוֹנִית, צְפוֹנִית מְעַרְבִית, מְעַרְבִית דְּרוּמִית. שִׁירֵי הַדָּם הָיָה שׁוֹפֵךְ
עַל־יְסוּד דְּרוּמִי. וְנֶאֱכָלִין לְפָנִים מִן־הַקִּלְעִים, לְזִכְרֵי כְהֻנָּה, בְּכָל־מֶאֱכָל,
לְיוֹם וְלַיְלָה, עַד־חֲצוֹת.

הַעוֹלָה קָדֵשׁ קָדָשִׁים.

שְׁחִטָּתָהּ בְּצִפּוֹן, וְקָבוּל דָּמָהּ בְּכָלִי שָׂרֵת בְּצִפּוֹן. וְדָמָהּ טָעוֹן שְׁתֵּי מִתְּנוֹת
שָׁהֵן אַרְבַּע. וְטָעוֹנָה הַפֶּשֶׁט וְנִתְּוַח, וְכָלִיל לְאִשִּׁים.

זִבְחֵי שְׁלָמֵי צְבוּר וְאַשְׁמוֹת,

אלו הן אשמות: אשם גזלות, אשם מעילות, אשם שפחה חרופה, אשם נזיר, אשם מצרע, אשם תלוי. שחיתתן בצפון, וקבול דמן בכלי שרת בצפון, ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע. ונאכלין לפנים מן הקלעים לזכרי כהנה, בכל-מאכל, ליום ולילה, עד-חצות.

התודה ואיל נזיר קדשים קלים.

שחיתתן בכל-מקום בעזרה, ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע. ונאכלין בכל-העיר, לכל-אדם, בכל-מאכל, ליום ולילה, עד חצות. המורם מהם פיוצא בהם, אלא שהמורם נאכל לפהנים, לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם:

שלמים קדשים קלים.

שחיתתן בכל-מקום בעזרה, ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע. ונאכלין בכל-העיר, לכל-אדם, בכל-מאכל, לשני ימים ולילה אחד. המורם מהם פיוצא בהם, אלא שהמורם נאכל לפהנים, לנשיהם ולבניהם

וְלַעֲבָדֵיהֶם:

הַבְּכוֹר וְהַמְעַשֵּׂר וְהַפֶּסַח קְדָשִׁים קְלִים.

שְׁחִיטָתוֹ בְּכָל-מְקוֹם בְּעֶזְרָה, וְדָמָן טָעוֹן מִתְּנֶה אַחַת, וּבִלְבָד שְׁיִתֵּן בְּנֶגֶד
הַיְסוּד. שָׁנָה בְּאַכִּילָתָן: הַבְּכוֹר נֹאכֵל לִפְהֵנִים, וְהַמְעַשֵּׂר לְכָל-אָדָם. וְנֹאכֵלִין
בְּכָל-הָעִיר, בְּכָל-מֵאֲכָל, לְשָׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד. הַפֶּסַח אֵינוֹ נֹאכֵל אֶלָּא
בְּלַיְלָה, וְאֵינוֹ נֹאכֵל אֶלָּא עַד-חֲצוֹת, וְאֵינוֹ נֹאכֵל אֶלָּא לְמִנּוּיָיו, וְאֵינוֹ נֹאכֵל
אֶלָּא עָלֵי.

ברייטא דר' ישמעאל צריך ללמדו שיבין הפרק ויאמר בניגון הגמרא.

פתיחה דספרא [ע"י ר' ישמעאל בן אלישע]

48 רְבִי יִשְׁמַעֵאל אוֹמֵר: בְּשֵׁלֶשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת הַתּוֹרָה נִדְרָשָׁת:

מִקַּל וְחָמֵר.

וּמְגֻזְרָה שְׁוֵה.

48 In the past רְבִי was commonly used (רְבִי was mostly used in Sephardic סידורים). רב היידנהיים's opinion was that it should be pronounced רְבִי, however, הרב יעקב עמדין changed the word to רְבִי.

רְבִי. עם היות דעתי במלת רְבִי הנטפלת לשם העצם הפרתי. לנקד הרי"ש בשו"א. אבל לזאת העלה המונחת להורות על שם רבינו הקדוש נ"ל שנקודתה בפת"ח ודגוש הבי"ת. כדין רְבִי הבא ביו"ד הכנוי. שהוראתו רְבִי שְׁלִי. כן הוא זה. שכל השונה אומר על רבינו הקדוש. רְבִי. לומר שהוא רב שלו. (יעב"ץ על פרקי אבות)

בסידורי אשכנז הקדומים יותר הניקוד הוא רְבִי. כך הגו מילה זו בידיש המערבית עד שחלדו לדבר בה במחצית המאה ה-91, וכך היא גם הכרעת רבי יעקב עמדין. (הרב בנימין שלמה המבורגר)

מבנין-אב מכתוב אחד, ומבנין-אב משני כתובים.

מכלל ופרט.

ומפרט וכלל.

כלל ופרט וכלל, אי אתה דן אלא בעין הפרט.

מכלל שהוא צריך לפרט, ומפרט שהוא צריך לכלל.

כל-דבר שהיה בכלל ויצא מן-הכלל ללמד, לא ללמד על-עצמו יצא,

אלא ללמד על-הכלל כלו יצא.

כל-דבר שהיה בכלל ויצא לטען טען אחד שהוא כענינו, יצא להקל

ולא להחמיר.

כל-דבר שהיה בכלל ויצא לטען טען אחר שלא כענינו, יצא להקל

ולהחמיר.

כל-דבר שהיה בכלל ויצא לדון בדבר החדש, אי-אתה יכול להחזירו

לכללו, עד שיחזירנו הכתוב לכללו בפרוש.

דבר הלמד מענינו, ודבר הלמד מסופו.

וְכֵן שְׁנֵי כְּתוּבִים הַמְּכַחֲשִׁים זֶה אֶת־זֶה עַד שֶׁיָּבֹא הַכָּתוּב הַשְּׁלִישִׁי
וַיִּכְרִיעַ בֵּינֵיהֶם.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁיִּבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהְרָה בְּיָמֵינוּ
וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ: וְשֵׁם נַעֲבֹדְךָ⁴⁹ בְּיְרֵאָה בְּיָמֵי עוֹלָם וּבְשָׁנִים קִדְמָנוּת:

אין אומרים קדיש אחר קרבנות

עטיפת הטלית

stripes and the use of lines in clothes is an ancient Jewish style, found in archeological diggings from the time of בית שני. It may have originated from פסים's יוסף. There was no uniform standard in אשכנז for the color of the stripes, and in Worms, the בעל תפלה wore a colorful טלית. Nevertheless, in most places all the טליתות had black lines on white, so that one would not draw attention, since everyone had a similar garment for תפילה.

Before גזירות ק"ט, according to בחורים, מנהג ריינוס, generally wore a טלית.

(This practice was stopped most likely because of the poverty at that time, and the costliness).

”בארץ מולדתי בריינוס נוהגין שגם נערים גדולים אין מתעטפין בציצית עד שנושאת אשה,

וסמכו להך דכתיב גְּדִילִים תַּעֲשֶׂה לְךָ וְסָמַךְ לִיה כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה” (מהרי”ל הלכות נשואין)

“In the land of my birth in the Rhine, the older youths were also accustomed not to wear wrap themselves in ציצית until they married, based on a דרשה of סמוכים - the פסוק of wearing ציצית appears just before taking a wife.”⁵⁰

(The מהרי”ל added this דרוש. בדרך דרוש. His דרשה could be an explanation for beginning to wear a טלית after marriage, but definitely not a Halachic reason. The חתם סופר, חות יאיר, חתם סופר and הרש"י restored the original מנהג of בחורים wearing a טלית once the economic situation improved in Germany (and all of Western Europe). That is why in our days this מנהג is practiced by all of Western European Jewry.)

קודם ברוך שאמר מתעטפים בטלית. אף נערים מתעטפים בטלית גדול [מגיל ה'ח'], ויש שמתעטפים רק מגיל י"ג
”הכל חייבין בציצית לאיתווי מאי, לאיתווי קטן היודע להתעטף. דתניא-יקטן היודע להתעטף חייב בציצית:”
(ערכין ב:)

קודם שמתעטפים בטלית צריך לבדוק בציציות לראות שיהיו כשרות.

49 יבטא היטב, שלא ישמע בְּיָדָה.

50 דבר תמוה דעד שלא ישא אשה יהיה יושב ובטל ממצות ציצית [שיורי כנה"ג] ?
(או"ח סימן י"ז סעיף ג' באר היטב ומשנה ברורה שם)

הרב והבעל תפלה אומרים את ברכת הטלית בקול רם.

גמ' ברכות ס':⁵¹ בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם

אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַתְעִיף בְּצִיצֵת:

אחרי כן יניח הטלית על ראשו רחבו לקומתו ויטול שתי ציציות הימניות לאחוריו בכתף שמאלית ושתיים האחרות ישארן לפניו, נמצאו כל ד' ציציות בצד שמאל ופיו וסנטרו מכוסים, ויעמוד כך מעוטף כדי הלוך ד' אמות לפחות.

a) to pull the טלית over one's head and back (on the head up to the eyes), b) take the right side of the טלית and throw it over the left shoulder (or according to a later מנהג to take the left side and throw it over the right shoulder), in such a way that the chin (and also mouth and nose) are covered. The טלית should cover one's sides like a blanket and not just resting on one's head and shoulders.

a) (מסכת קדושין (דף כט in גמרא derives from the (מגן אברהם (סי' ה, סי' ד The man *should not* cover his head with a טלית, and from (דף ח) of the same מסכת, b) that one who is not a חכם should not cover his head, even if he is married. It is quite surprising that those following מנהג פולין, do not follow the latter ruling of the מגן אברהם, although they do follow the former. In אשכנז this מגן אברהם wasn't followed (they had a different interpretation of the גמרא), for example in the סופר, unmarried young men covered their heads with a טלית. Today, in most synagogues which follow מנהגי אשכנז, unmarried young men wear a hat, as opposed to putting a טלית over their heads. The מנהג of a married adult men wearing a hat rather than wearing a טלית over the head, was not started by אשכנז, and on the contrary - the רבנים themselves retained the old מנהג.

אחרי כן יסיר הטלית מעל פניו ויחזיר הציציות למקומן. עטיפת הטלית מכסה גם את צדדיו, ואינה מונחת רק על גבו וכתפיו. נהגו מלפנים בעת התפלה לעטוף הראש בטלית דהיינו להניח הטלית מעל הכובע, ובדורות האחרונים נתפשט שחובשים כובע בלא טלית מעליו או מסירים הכובע לגמרי ומניחים הטלית מעל הכיפה בלבד.

הנחת התפילין

מהדרים אחר בתי תפילין קטנים ככל האפשר, כדי לדקדק על מיקום התפילין (בפרט אצל צעירים בני מצוה שאברהם קטנים). קשר תפילין של ראש הוא מרובע סתום.

הנחת תפילין בחול המועד לשיטת רבותינו הראשונים ואחרונים באשכנז בכל הדורות, היא חובה גמורה (ורבינו עקיבא איגר הורה שגם מי שאבותיו חדלו מהנחת תפילין, עליו לחזור לקבלת אבות אבותיו ולהניחם), אמנם בחשש 'לא תתגדדו', בארץ ישראל מניחים אותם בצנעה. מי שמנהג אבותיו בברכה, מברך על התפילין (כמו שהיה המנהג הפשוט ברוב קהילות אשכנז). הבעל תפלה מברך על התפילין בחול המועד בלחש ולא בקול כבשאר ימים.

"יברך יְהוָה בְּקִמְצָת תחת הה"א ולא בפתח ובדגש". The הלכות תפילין סי' ז in שלחן ערוך states, There must have been a difference in ספרדי pronunciation between a קמץ and a פתח. Whether the pronunciation changed over the centuries is surely a major issue. His well known statement was, 'יהודי אשכנזי בְּנִיבִי על כן שמח לבי ואודה ה' בכל לבי שעשאני', (therefore my heart is glad, and I praise God with all my heart, that he made me an Ashkenazic Jew in my pronunciation)".

הרב והבעל תפלה אומרים ברכות אלה בקול רם, גם ברכת תפילין של ראש. ויקח תפלה של יד ויניחנה על יד שמאל על בשר הגבוה שבזרוע, וקודם הקשירה יברך :

גמ' ברכות ס: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם

אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין:

כתב סת"ם הוא כתב 'בית יוסף', ויש מהדרים (חוי"י וחת"ס) שהיו"ד בימין הצד"י תהא דווקא הפוכה. את הכריכות סביב הזרוע של רצועה תפילין של יד, מלבד הכריכה הראשונה, כורכים אחר הנחת תפילין של ראש.

אמר הרא"ש אחר שהחזיק תפילין של יד בזרוע ברצועה שבתוך המעברתא הניח הרצועה תלויה והניח לאלתר את של ראש... (מהרי"ל)

גמ' ברכות ס: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם

אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

קשר תפילין של ראש הוא מרובע סתום מנהג כל ישראל אשכנזים וספרדים על דפני כמה מאות כמבואר בבית יוסף וכן נוהגים יצואי הונגריה וחלק מעדות החסידים עד יום.

ואחריה תיכף יאמר:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

ואחר כך כורך ז' כריכות על קנה הזרוע:

The תפילין של יד, *before* one wraps the רצועה around the arm. According to the משנה ברורה and מנהג אשכנז, the wrapping around the hand is not מעיקה הדיו מעיקה הדיו. The אריז"ל states, one should wrap the רצועה around the hand as well, because this is part of the מצוה, but *not* around the finger(s) until after the ראש are put on. According to the מקובלים the רצועה should likewise be wrapped around the finger(s). There is no need to wind the רצועה around the middle finger(s) and no set אשכנז procedure. It eventually crept into אשכנז as well, each person acting according to their family מנהג.

אחר הנחת תפילין מקפידים להחזיר את הלבוש העליון בצורה מסודרת ולא מרושלת. תפילין דרבינו תם מניחים רק גדולי תורה שמוחזקים בחסידות אמיתית, לרוב בצינעה.

Originally, אשרי began with פסוקי דזמרה. Later when הודו was added, there was a מחלוקת between the פוסקי אשכנז and ספרד. According to the מנהג ספרד, they placed the additions beforehand, therefore הודו is recited *before* ברוך שאמר. (The אריז"ל never instituted that שיר be recited before שאמר, but rather as a מזמור to be said after שאמר.) According to דזמרה, פסוקי דזמרה are said only *after* ברוך שאמר, since all ברכות are recited 'עובר לעשייתן' - before the מצוה is performed. Therefore, the טור rules, that it is better to recite הודו after שאמר. Some recite therefore that, מזמור, ברוך שאמר. Some recite therefore that, מזמור שיר, כמנהג ספרד in place of הודו is said after לתודה.

אין אומרים 'מזמור שיר' או מזמור אחר לפני 'ברוך שאמר',

שהיא ברכה על אמירת מזמורי שבח, וצריך שתהא הברכה עובר לעשייתן.

אסור להפסיק, אפילו בברוך הוא וברוך שמו, מתחילת 'ברוך שאמר' עד לאחר שמונה עשרה.

פסוקי דזמרה

השמש או הבעל תפלה מכריז⁵² שְׁתִּיקָה יִפָּה בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה! טרם פותחים באמירת 'ברוך שאמר':

הבעל תפלה אומר 'ברוך שאמר' כולו בניגון חול, או בניגון השייך לאותו יום⁵³.

54 ויחזו הב' ציציות שלפניו בידו הימנית בשעת אמירת 'ברוך שאמר' וכשיסיים 'בתשבחות' ינשקם ויניחם בנחת

מידו.

בְּרוּךְ שְׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם בְּרוּךְ הוּא: בְּרוּךְ עוֹשֶׂה בְּרֵאשִׁית

בְּרוּךְ אוֹמֵר וְעוֹשֶׂה בְּרוּךְ גּוֹזֵר וּמְקַיֵּם בְּרוּךְ מְרַחֵם עַל הָאָרֶץ

בְּרוּךְ מְרַחֵם עַל הַבְּרִיּוֹת בְּרוּךְ מְשַׁלֵּם שְׂכָר טוֹב לִירֵאָיו בְּרוּךְ חַי לְעַד

וְקַיֵּם לְנֶצַח בְּרוּךְ פּוֹדֶה וּמַצִּיל בְּרוּךְ שְׁמוֹ: בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ

52 The announcement שתִּיקָה יִפָּה בשַׁעַת הַתְּפִלָּה has Polish origins. The first source for saying it, is the (בי"ח 1561-1640). This was accepted both in Eastern and Western Europe. It means that even words of תורה should not be spoken for the duration of the תפילה. Actually הרב יו"ט ליפמאן composed a special שברך to be said by the congregation for those who refrain from talking during orenen. He thought that the tragedies in his days, were caused by talking in synagogue. Many among בני אשכנז, following the tradition passed on by הרב העלער, are convinced that it was through their careful attention to correct נוסח in orenen that much of the German Jewish community had the זכות to survive the terrible persecution by the Third Reich. We too, who face numerous threats, should try to use this as our secret ammunition to protect ourselves from all who wish to destroy us. The first letters of שתִּיקָה יִפָּה... are שִׁיבָה. Anyone who does so, will be זוכה to reach old age. In different places שתִּיקָה יִפָּה was said before חזרת הש"ץ or קריאת התורה. In פפד"מ, it was said before קריאת המגילה and ברוך שאמר, תקיעת שופר.

53 בראש השנה וביום כפור ובהושענא רבה אומרים 'ברוך שאמר' בניגון ימים נוראים, ובשלוש רגלים בניגון יום טוב.

54 ברוך שאמר in the right hand while reciting מנהג הארז"ל of holding the front ציציות was accepted by בני אשכנז.

הָעוֹלָם הָאֵל אָב הַרְחֵמֵן הַמְהַלֵּל בְּפִי עַמּוֹ מְשַׁבַּח וּמְפָאֵר בְּלִשׁוֹן חֲסִידָיו
וְעַבְדָּיו וּבְשִׁירֵי דָוִד עַבְדְּךָ נְהַלֵּלְךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּשִׁבְחוֹת וּבְזִמְרוֹת נְגִדְלְךָ
וּנְשַׁבְּחֶךָ וּנְפָאֲרֶךָ

⁵⁵ וְנִמְלִיכְךָ וְנִזְכִּיר שְׁמֶךָ מְלַכְנוּ אֱלֹהֵינוּ יְחִיד חֵי הָעוֹלָמִים מֶלֶךְ מְשַׁבַּח
וּמְפָאֵר עַד־עַד שְׁמוֹ הַגָּדוֹל: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ (בבין המצרים בימי חול הבעל תפלה מנמיד את
קולו במילים) מֶלֶךְ מְהַלֵּל בְּתִשְׁבָּחוֹת:⁵⁶

דברי הימים א טז:ח-לו
הוֹדִיעוּ בְּעַמִּים הוֹדְוּ לֵי קִרְאוֹ בְּשִׁמוֹ *^{60 59 58 57}

55

56 In the Middle Ages the word is pronounced תִּשְׁבָּחוֹת. According to חז"ל, it is pronounced תִּשְׁבָּחוֹת (for example; רמב"ם, the word was used, (מסכת סוכה דף נ"א, עמוד ב [with the letter תוּשְׁבָּחוֹת]). It was changed to תִּשְׁבָּחוֹת in the Middle Ages of ר' אליהו ועזריאל מוילנא and ר' שבתאי סופר. Regarding קדיש as well, recite תִּשְׁבָּחוֹת while תִּשְׁבָּחוֹתא recite ספרדים while תִּשְׁבָּחוֹתא.

57 בראש השנה וביום כפור שרים פסוקי דזמרה בניגון שבת, ובהושענא רבה בניגון חול, בשמחת תורה נאמר בניגון יום טוב.

58 מהודו לד' עד ובנביאי אל-תרעו, ותמיד של בין הערבים, מן שירו לד' עד והלל לד'. רוממו ד' אלדינו וכו' ושאר פסוקי דרחמי וכו', ויש במזמור זה י' לשונות של הודאה, כנגד י' מכות שהביא הקב"ה על המצרים, וי' נסים לאבותינו על הים:

59 In the Middle Ages דזמרא פסוקי were read responsively by בעל תפלה and קהל in a similar way to קבלת שבת.

מנהג מפואר בק"ק פפד"מ והנגררי' אחר מנהגיהם ששני חזני' אומרים פסוקי דזמרא בדלוג פסוק אחר פסוק כעין שאומרים תהלים. (נוהג כצאן יוסף, הלכות פסוקי דזמרא ד')

הקהל אומרים כל הפסוקים בלחש חוץ מזו. (דברי קהלת)*

עֲלִילָתוֹ:

שִׁירוֹ לֹא זָמְרוּ-לוֹ

נִפְלְאוֹתָיו:

שִׁיחוֹ בְּכָל-

הִתְהַלְּלוּ בְּשֵׁם קְדֹשׁוֹ

יִשְׁמַח לֵב מִבְּקֵשֵׁי יְיָ:

דְּרָשׁוּ יְיָ וְעִזּוּ

בְּקִשׁוֹ פָּנָיו תִּמְיֵד:

זְכְּרוּ נִפְלְאוֹתָיו אֲשֶׁר עָשָׂה

מִפְתָּיו וּמִשְׁפָּטֵי-פִיהוֹ:

* זֶרַע יִשְׂרָאֵל עֲבָדוּ

בְּנֵי יַעֲקֹב בְּחִירָיו:

הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ

בְּכָל-הָאָרֶץ מִשְׁפָּטָיו:

זְכְּרוּ לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ

דְּבַר צְוָה לְאֵלֶּף דּוֹר:

אֲשֶׁר כָּרַת אֶת-אֲבֹתָם

וּשְׁבוּעָתוֹ

לִיצְחָק:

וַיַּעֲמִידָהּ לִיעֲקֹב לְחֵק

לְיִשְׂרָאֵל בְּרִית

עוֹלָם:

לֵאמֹר לְךָ אֶתֵּן אֶרֶץ-כְּנָעַן

חֶבֶל גְּחִלַּתְכֶם:

בְּהִיזוֹתְכֶם מִתִּי מִסֶּפֶר

כְּמַעֵט וְגָרִים

בָּה:

* וַיִּתְּהַלְכוּ מִגֹּי אֶל-גֹּי

וּמִמַּמְלָכָה אֶל-עַם

אַחַר:

לֹא-הִנִּיחַ לְאִישׁ לַעֲשׂוֹקֶם

וַיִּזְכַּח עֲלֵיהֶם מְלָכִים:

אֶל-תִּגְעוּ בְּמִשְׁחֵי

וּבִנְבִיאֵי אֶל-

תִּרְעוּ:

שִׁירוֹ לִי כָּל-הָאָרֶץ

בְּשָׂרוֹ מִיּוֹם-אֶל-יּוֹם יִשְׁוַעְתּוּ:

סִפְרוּ בְּגוֹיִם אֶת-כְּבוֹדוֹ

בְּכָל-הָעַמִּים

נִפְלְאוֹתָיו:

כִּי גָדוֹל יְיָ וּמְהַלֵּל מְאֹד

וְנוֹרָא הוּא עַל-כָּל-

אֱלֹהִים:

כִּי כָּל-אֱלֹהֵי הָעַמִּים אֱלִילִים

וַיְיָ שָׁמַיִם

עָשָׂה:

בְּמִקְמוֹ:

הָבוּ לִי מִשְׁפָּחוֹת עַמִּים

הָבוּ לִי כְבוֹד וְעֹז:

הָבוּ לִי כְבוֹד שְׁמוֹ

שָׂאוּ מִנְחָה וּבָאוּ לְפָנָיו הַשֵּׁתַחֲוִי לִי בְּהַדְרַת־קֹדֶשׁ:

חִילוּ מִלְּפָנָיו כָּל־הָאָרֶץ

אֶף־תִּכּוֹן תִּבֵּל בַּל־תִּמּוֹט:

* יִשְׁמְחוּ הַשָּׁמַיִם וְתִגַּל הָאָרֶץ

וַיֹּאמְרוּ בְּגוֹיִם יְיָ מֶלֶךְ:

יִרְעַם הַיָּם וּמְלוֹאוֹ

יַעֲלֶץ הַשָּׂדֶה וְכָל־אֲשֶׁר־בוֹ:

אִז יִרְנְנוּ עַצֵּי הַיַּעַר מִלְּפָנָיו יְיָ כִּי־בָא לִשְׁפּוֹט אֶת־הָאָרֶץ:

הוֹדוּ לִי כִּי טוֹב

כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדְךָ:

וַאֲמָרוּ הוֹשִׁיעֵנוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל

וּקְבֹצֵנוּ וְהַצִּילֵנוּ מִן־הַגּוֹיִם

לְהַדוֹת לְשֵׁם קֹדְשֶׁךָ

לְהַשְׁתַּבַּח בְּתֵהֶלְתֶּךָ:

בָּרוּךְ יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל

מִן־הָעוֹלָם וְעַד־הָעוֹלָם וַיֹּאמְרוּ כָּל־הָעַם אָמֵן

וְהִלֵּל לִי:

61 אָמַר רַב פֶּפְא, אֵין עֲצִיבוֹת לְפָנֵי מְקֻדָּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁנַאֲמַר: 'הַיּוֹד וְהַדָּר לְפָנָיו עוֹ וְחִדּוּהָ בְּמִקְמוֹ' (גמ' חגיגה ה:)

תהלים צ:ט ה' רֹמְמוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לְהַדָּם רַגְלָיו קְדוֹשׁ הוּא:

צ:ט ט' רֹמְמוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לְהַר קְדָשׁוֹ כִּי-קְדוֹשׁ יְיָ אֱלֹהֵינוּ:

עח:לח וְהוּא רַחוּם ו יִכַּפֵּר עֲוֹן וְלֹא יִשְׁחִית וְהִרְבָּה לְהִשְׁיב אִפּוֹ וְלֹא יִעִיר

כָּל-חַמְתּוֹ:

מ:יב אַתָּה יְיָ לֹא-תִכְלֵא רַחֲמֶיךָ מִמְּנֵי חֶסֶדְךָ וְנֶאֱמַתְךָ תָּמִיד יִצְרוּנֵי:

כה:ו זְכֹר-רַחֲמֶיךָ יְיָ וְחֶסֶדְךָ כִּי מַעֲוֹלִים הֵמָּה:

סח:לה-לו חַוֵּנוּ עֵז לְאֱלֹהִים עַל-יִשְׂרָאֵל גְּאֻתּוֹ וְעֵזוֹ בַּשָּׁחֲקִים:

נז:א אֱלֹהִים מִמְקוֹדְשֶׁיךָ אֵל יִשְׂרָאֵל הוּא נָתַן ו עֵז וְתַעֲצֻמוֹת לְעַם בְּרוּךְ

אֱלֹהִים:

צד:א-ב * אֵל-נִקְמֹת יְיָ אֵל נִקְמֹת הוֹפִיעַ:

וְהִנָּשָׂא שֹׁפֵט הָאָרֶץ הַשֵּׁב גְּמוּל עַל-גְּאִים:

ג:ט לֵי יְיָ הִישׁוּעָה עַל-עַמֶּךָ בִּרְכֹתֶךָ סֵלָה:

מ:ח יְיָ עֲבָאוֹת עֲמָנוּ מִשָּׁגֵב-לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֵלָה:

פד:יג יְיָ עֲבָאוֹת אֲשֶׁרִי אָדָם בִּטַּח בָּךְ:

כ"י יי הושיעה המלך יעננו ביום-קראנו:

כח: הושיעה ו את-עמך וברך את-נחלתך ורעם ונשאים עד-העולם:

לג:ככג ונפשנו חפחה ליי עזרנו ומגננו הוא:

כ"ב: ישמח לבנו כי בשם קדשו בטחנו:

יחי-חסדך יי עלינו כאשר יחלנו לך:

פח: הראנו יי חסדך וישעך תתן-לנו:

מד:כז קומה עזרתה לנו וּפִדְנוּ לְמַעַן חֲסֶדְךָ:

פא:יא ו יי אלהיך וְהַמַּעֲלֶךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הַרְחֵב-פִּיךָ וְאִמְלֵאֲהוּ:

קמד:טו אֲשֶׁר־יְהִי הָעָם שֹׂכְכָה לֹא אֲשֶׁר־יְהִי הָעָם שֵׁי אֱלֹהֵיו:

יג:ו* וְאָנִי וּבְחֲסֶדְךָ בְּטַחְתִּי יִגַּל לְבִי בִישׁוּעַתְךָ אֲשִׁירָה לֵי כִי גָמַל עָלַי:

בשבת וביום טוב והימים נוראים אומרים כאן פסוקי דזמרה לשבת וליום טוב (עמ' 921).

אין אומרים 'מזמור לתודה' לא בערב יום כפור, גם לא בערב פסח, וחול המועד של פסח.

אין המנהג לעמוד באמירת 'מזמור לתודה'.

ק⁶² *מזמור לתודה הריעו לי כל-הארץ:

62 'מזמור לתודה' נתקן לאומרו מפני שדוד קבעו לאומרו בכל יום לפני הארון. [טור] בא"ח סי' נ"א כתב שכל השירות עתידות להתבטל חוץ ממזמור לתודה לפיכך צריך לאמרה בנגון. (נוהג כצאן יוסף, הלכות פסוקי דזמרה ד')

63 The beginning with the טוב and שבת on מזמור לתודה mentions a מנהג מהרי"ל

עבדו את־י' בשמחה באו לפניו ברננה:

דעו כי־י' הוא אלהים הוא עשנו ולא ולו אנחנו עמו וצאן מרעיתו:

באו שערינו | בתודה חצרתיו בתהלה הודו־לו ברכו שמו:

* כִּי־טוֹב יְיָ לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ וְעַד־דָּר וָדָר אֶמְוֶנְתּוֹ:

קד:לא^{64 65} * יְהִי כְבוֹד יְיָ לְעוֹלָם יִשְׁמַח יְיָ בְּמַעֲשָׂיו:

קיג:בד־יְהִי שֵׁם יְיָ מְבָרָךְ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:

ממזרח־שמש עד־מבואו מהלל שם יי:

פסוק and the השלחן שפי' הריעו. The word even though our תפילות contain many half פסוקים. This particular instance creates the following problems, a) beginning in the middle of a פסוק, containing God's name, b) saying מנהגות. The קרבן תודה deals with the מזור in any form on פסח, as the entirety of the מזור writes: (וורמיישא (רב יהודה לייב קירשהיים

”בשחרית של שבת א”א מזמור לתודה, ויש אומרים שיש לומר ולהתחיל הריעו, אבל פה אין אומרים. וכן יש אומרים שאין לומר ביום טוב מזמור שיר ליום השבת, אבל פה אומרים:”

”במזמור זה מ”א תיבות נגד מ’ לחמים ואחד כנגד זבח התודה. וד’ פעמים במזמור יה’ כנגד ארבעה מיני לחמים, יי מצות, יי חלות, יי רבוכה, יי חמץ, והיה הכהן לוקח מעשר מכל אחד.” (סידור רוקח סימן ט”ו)

64 כתב בספר ”מטה משה” סי’ מ”ט, ונהגו לומר יהי כבוד והפסוקים אחרים קודם תהלה לדוד, ויש בהם כ”א אזכרות, כנגד כ”א פסוקים שבתהלה לדוד: ע”כ: וכתב בא”ר סי’ נ”א ס”ק ד’, וואין להפסיק כלל בין ד’ מלך ד’ מלך ד’ ימלוך וכו’, כמו שאין להפסיק בין ד’ אלדיכם לאמת, כן מוכח בפסקי תוס”.

65 דרש רבי חנינא בר פפא יהי כבוד ד’ לעולם ישמח ד’ במעשיו: פסוק זה שר העולם אמרו, בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא למינהו באילנות, נשאו דשאים קל וחומר בעצמן, אם רצונו של הקדוש ברוך הוא בערבוביא, למה אמר למינהו באילנות? ועוד קל וחומר, ומה אילנות שאין דרכן לצאת בערבוביא אמר הקדוש ברוך הוא למינהו, אנו על אחת כמה וכמה? מיד כל אחד ואחד נצא למינו, פתח שר העולם ואמר, יהי כבוד ד’ לעולם ישמח ד’ במעשיו: (גמ’ חולין ס.)

רַם עַל-כָּל-גּוֹיִם וַיִּי עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:

קלה:יג וַיִּי שָׁמַיִם לְעוֹלָם יִי זְכָרָה לְדֶרֶךְ-וָדָר:

קגי:יז בַּשָּׁמַיִם הֵכִינ כֶּסֶף וּמַלְכוּתוֹ בְּכָל מַשְׁלָה:

ד"ה א' טז:לא * יִשְׁמְחוּ הַשָּׁמַיִם וְתִגַּל הָאָרֶץ וַיֹּאמְרוּ בְּגוֹיִם יִי מֶלֶךְ:

י:טז וַיִּי מֶלֶךְ צָג:א וַיִּי מֶלֶךְ שְׁמוֹת טו:יח⁶⁶ וַיִּי וַיִּי מֶלֶךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

תהלים י:טז וַיִּי מֶלֶךְ עוֹלָם וָעֶד אֲבָדוּ גּוֹיִם מֵאֶרֶץ:

לגי:יז הִי הַפִּיר עֲצַת-גּוֹיִם הִנִּיא מַחְשְׁבוֹת עַמִּים:

משלי יט:כא רַבּוֹת מַחְשְׁבוֹת בְּלֵב-אִישׁ וְעֲצַת יִי הִיא תִקּוּם:

תהלים לג:יא עֲצַת יִי לְעוֹלָם תִּעֲמַד מַחְשְׁבוֹת לְבוֹ לְדֶרֶךְ וָדָר:

לג:ט כִּי הוּא אָמַר וַיִּהִי הוּא-צְוָה וַיִּעֲמַד:

קלבי:ג כִּי-בָחַר יִי בְּצִיּוֹן אֲוָה לְמוֹשָׁב לּוֹ:

קלה:ד כִּי-יַעֲקֹב בָּחַר לּוֹ יְהוָה יִשְׂרָאֵל לְסִגְלָתוֹ:

צד:יד כִּי וַיִּי לֹא-יִטֵּשׁ יִי עַמּוֹ וְנִחַלְתּוֹ לֹא יַעֲזֹב:

66 ה' ו' ימלך. פסק לומר לך כשיבא העת שיאמרו ה' מלך ה' מלך ה' ימלך לעולם ועד, אז הפסוק מלכות אדום: (בעל הטורים)

ע:חלח וְהוּא רַחוּם ו יִכַּפֵּר עֲוֹן וְלֹא יִשְׁחִית וְהַרְבֵּה לְהַשִּׁיב אָפּוֹ וְלֹא יִזְעִיר

כָּל-חַמְתּוֹ:

כ:י * יי הושיעה המלך יעגנו ביום-קראנו:

פד:ה 67 אֲשֶׁרִי יוֹשְׁבֵי בֵיתְךָ עוֹד יִהְלְלוּךָ סְלָה:

קמד:טו אֲשֶׁרִי הָעַם שָׁכְנָה לוֹ אֲשֶׁרִי הָעַם שִׁי אֱלֹהִיו:

קמה תהלה לדוד

א רוממך אלוהי המלך ואברכה שמך לעולם ועד:

ב כל-יום אברכך ואהללה שמך לעולם ועד:

ג דול יי ומהלל מאד ולגדלתו אין חקר:

ד זר לדור ישבח מעשיך וגבורתיך יגידו:

ה דר כבוד הודך ודברי נפלאתיך אשיחה:

ו עזו נוראתיך יאמרו וגדלותך וגדלתך אספרנה:

ז כר רב-טובך יביעו וצדקתך ירגנו:

67 This (רבי יוחנן(ברכות ד):) was already known as אשרי, at the time of מזמור

אמר רבי אלעזר אמר רבי אבינא, כל האומר תהלה לדוד בכל יום שלש פעמים, מובטח לו שהוא בן העולם הבא.

ח נוֹן וְרַחֵם יי אֶרֶךְ אַפִּים וְגַדְל-חֶסֶד:

ט וּב-יי לְכָל וְרַחֲמֵיו עַל-כָּל-מַעֲשָׂיו:

י וְדוּף יי כָּל-מַעֲשָׂיךָ וְחַסִּידֶיךָ יִבְרַכּוּכָה:

כ בּוֹד מַלְכוּתְךָ יֹאמְרוּ וְגִבּוֹרֶתְךָ יִדְבְּרוּ:

ל הוֹדִיעַ לְבַנְיָהֶם גְּבוּרַתְךָ וְכְבוֹד הַדָּר מַלְכוּתְךָ:

מ לְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל-עַלְמִים וּמַמְשַׁלְתְּךָ בְּכָל-דָּוָר וְדָר:

ס וּמַךְ יי לְכָל-הַנְּפֹלִים וְזוֹקֵף לְכָל-הַכְּפוּפִים:

⁶⁸ע יְנִי-כָל אֱלֹהֶיךָ יִשְׁבְּרוּ וְאַתָּה נֹתֵן-לָהֶם אֶת-אֲכָלָם בְּעֵתוֹ:

⁶⁹ ⁷⁰פ וְתַח אֶת-יְדֶךָ וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל-חַי רִצּוֹן:

צ דִּיק יי בְּכָל-דְּרָכָיו וְחֹסִיד בְּכָל-מַעֲשָׂיו:

ק רֹב יי לְכָל-קְרָאָיו לְכָל אֲשֶׁר יִקְרָאָהוּ בְּאַמֶּת:

68 תְּנִינָא, 'עֵינֵי-כָל אֱלֹהֶיךָ יִשְׁבְּרוּ וְאַתָּה נֹתֵן-לָהֶם אֶת-אֲכָלָם בְּעֵתוֹ': בְּעֵתָם לֹא נֶאֱמַר, אֲלֵא 'בְּעֵתוֹ'? הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא פְּרִנְסָתוֹ בְּעֵתוֹ. (גמ' כתובות סז:) הַכֹּל לְפִי מַה שֶּׁהוּא צָרִיךְ כָּל יַחִיד וְיַחִיד לְפִי לִימּוּדוֹ (רש"י שם)

69 צָרִיךְ לְכוּן בַּפְּסוּק 'פּוֹתַח אֶת-יְדֶךָ', וְאִם לֹא כִיוּן צָרִיךְ לְחֹזֵר [שׁוֹי"ע נא, ז].
בְּכָל אֲמִירַת 'אֲשֶׁר' בַּעַל תְּפִלָּה מְרִים קוֹלוֹ בְּנַעִימָה בַּפְּסוּק 'פּוֹתַח אֶת-יְדֶךָ' - כִּי הַקּוֹל מְעוֹרֵר אֶת הַכּוֹוֹנָה.

70 רַב מֹשֶׁה. "...פּוֹתַח אֶת-יְדֶךָ", is cited by תְּפִילִּין of touching and kissing the מְנַהֵג The ancient מאינץ

ר צֹן-יִרְאִיו יַעֲשֶׂה וְאֶת-שׁוֹעֲתָם יִשְׁמַע וַיּוֹשִׁיעֵם:

ש וּמַר יִי אֶת-כָּל-אֲהַבָּיו וְאֶת כָּל-הַרְשָׁעִים יִשְׁמִיד:

ת הִלֵּת יִי יְדַבֵּר פִּי וַיְבָרֵךְ כָּל-בָּשָׂר שֵׁם קִדְשׁוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

קטו:יח:יג:אנחנו ו נברך יה מעתה ועד-עולם הללו-יה:

The following מזמורים were sung by the לויים in ראשון בית ראשון.

קמו ⁷¹ הִלְלוּ-יְהוָה הַלְלֵי נַפְשֵׁי אֶת-יְיָ:

אֶהְלֵלָה יְיָ בְּחַיֵּי אֲזַמְּרָה לֵאלֹהֵי בְעוֹדֵי:

אֶל-תַּבְּטְחוּ בְנֵי-בָיִם בְּבֶן-אָדָם וּ שְׂאִין לוֹ תִשׁוּעָה:

תִּצַּא רוּחוֹ יֵשֵׁב לְאֲדָמָתוֹ בַּיּוֹם הַהוּא אֲבָדוֹ עֲשִׂתְנָתָיו:

* אֲשֵׁרֵי שָׁאֵל יַעֲקֹב בְּעֶזְרוֹ שִׁבְרוּ עַל-יְיָ אֱלֹהָיו:

עֲשֶׂה וּ שְׁמַיִם וָאָרֶץ אֶת-הַיָּם וְאֶת-כָּל-אֲשֶׁר-בָּם הַשָּׁמַר אֶמֶת לְעוֹלָם:

עֲשֶׂה מִשְׁפָּט וּ לְ עֲשׂוֹקִים נָתַן לֶחֶם לְרַעֲבִים יְיָ מִתִּיר אֲסוּרִים:

יְיָ וּ פָקַח עֵינָיו יְיָ זָקַף כְּפוּפִים יְיָ אֶהָב צַדִּיקִים:

71 אמר רב חנין בר רבא, הכל מודים ב'הלל' ד' ידבר פי ויברך כל-בשר שם קדשו לעולם ועדי (הללו-יה), הללויה דבתריה ריש פירקא: (גמ' פסחים קיז.)

יִי וְשֹׁמֵר אֶת-גְּדֵרֵי יְתוֹם וְאֶלְמָנָה יַעֲזוֹד וְדֶרֶךְ רְשָׁעִים יַעֲזוֹת:

יְמֶלֶךְ יִי וְלְעוֹלָם אֱלֹהֵיךָ צִיּוֹן לְדָר וְדָר הַלְלוּ-יָהּ:

קמז הַלְלוּ יָהּ וּכְיֶינִי זָמְרָה אֱלֹהֵינוּ כִּי-נָעִים נְאֻוָּה תִּהְיֶה:

בּוֹנֵה ⁷² יְרוּשָׁלַם יִי נְדַחֵי יִשְׂרָאֵל יִכְנָס:

הֲרַפָּא לְשִׁבּוּרֵי לֵב וּמַחֲפֵשׁ לְעַצְבוֹתָם:

מוֹנֵה מַסְפֵּר לְכוֹכְבֵים לְכֹלֵם שְׁמוֹת יִקְרָא:

גָּדוֹל אֲדוֹנֵינוּ וְרַב-כֹּחַ לְתַבּוּנָתוֹ אֵין מַסְפֵּר:

מְעוֹדֵד עַנְוִים יִי מִשְׁפִּיל רְשָׁעִים עַד־אָרֶץ:

עָנּוּ לִי בְּתוֹדָה זָמְרוּ לְאֱלֹהֵינוּ בְּכַנּוֹר:

הַמְכַסֶּה שָׁמַיִם וּבְעֵבִים הַמְכִין לְאָרֶץ מָטָר הַמְצַמִּיחַ הַרִים חֲצִיר:

נוֹתֵן לְבִהמָה לַחֲמָה לְבָנֵי עָרֹב אֲשֶׁר יִקְרָאוּ:

לֹא בְּגִבוֹרַת הַסּוּס יִחַפֵּץ לֹא-בְשׁוֹקֵי הָאִישׁ יִרְצֶה:

רוֹצֶה יִי אֶת-יְרֵאָיו אֶת-הַמִּיחֲלִים לְחַסְדּוֹ:

72 י"מ דזה ירושלם שנקרא על שם אברהם שקראוהו הר ד' יראה (בראשית כב) והעיר היה נקרא כבר שלם כדכתיב (שם יד) ומלכי צדק מלך שלם ונקרא ירושלם על שם יראה ועל שם שלם לכך אין אנו נותנין בירושלם בין למ"ד למ"ם על שם שלם. (תוס' מס' תענית ט"ז)

* שִׁבְתִּי יְרוּשָׁלַם ו אֶת-יְיָ הַלְלִי אֶלְהִיךָ צִיּוֹן:

כִּי-חֹזֵק בְּרִיחֵי שְׁעָרֶיךָ בְּרִךְ בְּנֵיךָ בְּקִרְבֶּךָ:

⁷³ הַשָּׁם-גְּבוּלְךָ שְׁלוֹם חֵלֶב חֹטִים יִשְׁבִּיעֶךָ:

הַשְׁלַח אִמְרָתוֹ אֶרֶץ עַד-מְהֵרָה יִרוּץ דְּבָרוֹ:

הַנְּתִן שְׁלֵג כַּצֶּמֶר כְּפֹר כַּאֲפֹר יִפְזֹר:

מִשְׁלִיךְ קִרְחוֹ כְּפִתִּים לִפְנֵי קִרְתּוֹ מִי יַעֲמֹד:

יִשְׁלַח-דְּבָרוֹ וַיִּמַּסֵּם יִשָּׁב רוּחוֹ יִזְלוּ-מֵיָם:

מִגִּיד דְּבָרוֹ דְּבָרָיו לִי עֵקֶב חֲקִיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל:

⁷⁴ לֹא עָשָׂה כֵּן ו לְכָל-גּוֹי וּמִשְׁפָּטִים בְּלִי-יָדְעוּם הַלְלוּ-יָהּ:

קמח ⁷⁵ הַלְלוּ יָהּ ו הַלְלוּ אֶת-יְיָ מִן-הַשָּׁמַיִם הַלְלוּהוּ בְּמִרוֹמֵיָם:

⁷³ אמר רב יהודה, לעולם יהא אדם זהיר בתבואה (אוכל) בתוך ביתו, שאין מריבה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא על עסקי תבואה, שנאמר: 'השם-גבולך שלום חלב חטים ישיבעך': (גמ' בבא מציעא נט.)

⁷⁴ אמר רבי אמי, אין מוסרין דברי תורה לעובד כוכבים, שנאמר: 'לא עשה כן ו לכל-גוי ומשפטים בלי-ידעום'. (גמ' חגיגה יג.)

'לא עשה כן' שלא נתן להם התורה ומשפטים של ידעום ב' דבראשי' ול ככל ישראל זהו כל מאכא מרי נעלם.

⁷⁵ אמר רבי יוסי, 'הא חלקי מגומרי הלל בכל יום. איני? והאמר מר, הקורא הלל בכל יום הרי זה מתרף ומגדף? כי קאמרין, בפסוקי דזמרא. (גמ' שבת קיח:): שני מזמורים של הילולים הללו את ד' מן השמים, הללו א-ל בקדשו: (רש"י)

הִלְלוּהוּ כָּל-מְלֹאכֵיו הַלְלוּהוּ כָּל-צְבָאוֹ:

הִלְלוּהוּ שֶׁמֶשׁ וַיְרַח הַלְלוּהוּ כָּל-כּוֹכְבֵי אֹר:

הִלְלוּהוּ שָׁמַי הַשָּׁמַיִם וְהַמַּיִם אֲשֶׁר וּמַעַל הַשָּׁמַיִם:

יִהְיֶה אֶת-שֵׁם יְיָ כִּי הוּא צְוֶה וְנִבְרָאוּ:

וַיַּעֲמִידֵם לְעֵד לְעוֹלָם חֶק-נֶתַן וְלֹא יַעֲבוֹר:

הִלְלוּ אֶת-יְיָ מִן-הָאָרֶץ תְּנִינִים וְכָל-תְּהוֹמוֹת:

אֵשׁ וּבָרָד שֶׁלֵּג וְקִיטּוֹר רוּחַ סְעָרָה עֹשֶׂה דְבָרוֹ:

הַהָרִים וְכָל-גְּבָעוֹת עֵץ פְּרִי וְכָל-אֲרָזִים:

הַחַיָּה וְכָל-בְּהֵמָה רֹמֵשׁ וְצִפּוֹר כָּנָף:

מַלְכֵי-אֲרֶץ וְכָל-לְאֻמִּים שָׂרִים וְכָל-שֹׁפְטֵי אֲרֶץ:

בַּחֹרִים וְגַם-בְּתוֹלוֹת זְקֵנִים עַם-נְעָרִים:

יִהְיֶה אֶת-שֵׁם יְיָ כִּי-נִשְׁגַּב שְׁמוֹ לְבַדּוֹ הוֹדוּ עַל-אֲרֶץ וְשָׁמַיִם:

וַיִּרְם קֶרֶן וּלְעַמּוֹ תִּהְיֶה לְכָל-חֲסִידָיו ⁷⁶ לְבַנֵּי יִשְׂרָאֵל עִם קֶרְבּוֹ הַלְלוּ-יְיָ:

76 אמר דוד (המלך) . . . שלשה סימנים יש באומה זו (בני ישראל), הרחמנים והביישנים וגומלי חסדים, רחמנים דכתיב: 'ונתן-לך רחמים ורחמך והרבה' (דברים יג: יח) ביישנים דכתיב: 'ובעבור תהיה יראתו על-פניכם' (שמות כ: יז) גומלי חסדים דכתיב: 'למען אשר יצוה את-בניו ואת-ביתו וגו' (בראשית יח: יט). כל שיש בו שלשה סימנים הללו, ראוי להדבק באומה זו. (גמ' יבמות עח:)

קמט הִלְלוּ יְהוָה וְשִׁירוּ לֵי שִׁיר חֲדָשׁ תְּהַלְתוּ בְּקֶהֱל חֲסִידִים:

יִשְׂמַח-יִשְׂרָאֵל בְּעֲשָׂיו בְּנֵי-צִיּוֹן יִגִּילוּ בְּמִלְכָם:

יִהְלְלוּ שְׁמוֹ בְּמַחֹל בְּתַף וְכִנּוֹר יִזְמְרוּ-לוֹ:

כִּי-רוֹצֵה יִי בְּעַמּוֹ יִפְאַר עֲנָוִים בִּישׁוּעָה:

יַעֲלֶזוּ חֲסִידִים בְּכָבוֹד יִרְנְנוּ עַל-מִשְׁכְּבוֹתָם:

⁷⁷ * רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם:

לַעֲשׂוֹת נִקְמָה בְּגוֹיִם תִּזְכְּחוֹת בְּלְאֻמִּים:

לְאָסֵר מַלְכֵיהֶם בְּזַקִּים וְנִכְבְּדֵיהֶם בְּכַבְלֵי בְרוֹזַל:

לַעֲשׂוֹת בָּהֶם וּמִשְׁפָּט כָּתוּב הַדָּר הוּא לְכָל-חֲסִידָיו הִלְלוּ-יְהוָה:

מכאן עד 'ויברך דויד' אומר הבעל תפלה את הפסוקים כולם בקול רם.

קנ הִלְלוּ יְהוָה וְהִלְלוּ-אֵל בְּקִדְשׁוֹ הִלְלוּהוּ בְּרִקִיעַ עֶזְו:

הִלְלוּהוּ בְּגְבוּרָתוֹ הִלְלוּהוּ כְּרֹב גְּדָלוֹ:

הִלְלוּהוּ בְּתַקַּע שׁוֹפָר הִלְלוּהוּ בְּנֶבֶל וְכִנּוֹר:

הִלְלוּהוּ בְּתַף וּמַחֹל הִלְלוּהוּ בְּמִנִּים וְעֶגְב:

77 On the occasion of a ברית מילה the בעל תפלה raises his voice when singing רוממות אל בגרונם until ניגון אמך ואמך to a special.

הִלְלוּהוּ בְּצִלְצְלֵי-שָׁמַע הִלְלוּהוּ בְּצִלְצְלֵי תְרוּעָה:

כָּל הַנְּשָׁמָה תִּהְיֶה זֶה הִלְלוּ-יָהּ:

כָּל הַנְּשָׁמָה תִּהְיֶה זֶה הִלְלוּ-יָהּ: ⁷⁸

פּוֹט:נַג בְּרוּךְ יְיָ לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן:

קלח:כא בְּרוּךְ יְיָ וּמְצִיּוֹן שֶׁבֶן יְרוּשָׁלַם הִלְלוּ-יָהּ:

עב:יח-יט בְּרוּךְ יְיָ אֱלֹהֵים אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עֲשֵׂה נִפְלְאוֹת לְבָדוֹ:

וּבְרוּךְ יְיָ שֶׁם כְּבוֹדוֹ לְעוֹלָם וְיִמְלֵא כְבוֹדוֹ

אֶת-כָּל הָאָרֶץ (בבין המצרים הבעל תפלה מנמיד את קולו במילים) אָמֵן וְאָמֵן:

ואחר שאמרו הקהל עד 'אמן ואמן', אומר הבעל תפלה בקול 'כל הנשמה' עד 'אמן ואמן'.

יש לעמוד מכאן ועד 'וצבא השמים' לך משתחווים ושוב ל'ישתבחי' (מגן אברהם ש"ע נ"א סי' ז).

ד"ה א' כ"ט:י"ג

וַיְבָרֶךְ דָּוִד אֶת-יְיָ לְעֵינָי כָּל-הַקְּהָל וַיֹּאמֶר דָּוִד ^{80 79}

78 לכך כופלין כל הנשמה כו' משום דאיתמר יהי חלקי עם גומרי הלל בכל יום, ר"ל שמסיימין ספר תהלים שנתייסד בהללויה. והשתא אם לא יכפול פסוק האחרון לא נראה כמסיים, וכן במחזור ויטרי. ומטעם זה נמי כופלין ד' ימלוך לעולם ועד אחר סיום ויושע. (מהרי"ל)

79 The box was not done in Germany where צדקה while reciting צדקה קבלה is to give צדקה before orenen, and in many places the שמש walked around with the box during חזרת הש"ץ, or ובא לציון גואל.

80 It is an ancient custom to stand for 'ויברך דויד', until 'לשם תפארתך'. The מהרי"ל would

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲבִינוּ מֵעוֹלָם וְעַד-עוֹלָם:
 לֵךְ יְיָ הַגְדֵּלָהּ וְהַגְבוּרָה וְהַתְפָּאֲרֵת וְהַנְּצַח וְהַהוֹד כִּי-כָל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ
 לֵךְ יְיָ הַמְמַלְכָהּ וְהַמְתַּנְשָׂא לְכָל וְלְרֹאשׁ:
 וְהַעֲשֵׂר וְהַכְּבוֹד מִלְּפָנֶיךָ וְאַתָּה מוֹשִׁיל בְּכָל וּבְיַדְךָ כַּח וְגְבוּרָה
 וּבְיַדְךָ לְגַדֵּל וּלְחַזֵּק לְכָל:
 וְעַתָּה אֱלֹהֵינוּ מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ וּמְהַלְלִים לְשֵׁם תְּפָאֲרֶתְךָ:

נחמיה ט:ו-יא

אַתָּה-הוּא יְיָ לְבַדְּךָ אַתָּה עֹשֵׂית אֵת-הַשָּׁמַיִם שָׁמַי הַשָּׁמַיִם וְכָל-צְבָאָם
 הָאָרֶץ וְכָל-אֲשֶׁר עָלֶיהָ הַיָּמִים וְכָל-אֲשֶׁר בָּהֶם וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת-כָּל־
 וּצְבָא הַשָּׁמַיִם לָךְ מִשְׁתַּחֲוִים:

אַתָּה-הוּא יְיָ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בְּחַרְתָּ בְּאַבְרָם וְהוֹצֵאתוֹ מֵאוּר כַּשְׂדִּים
 וְשִׁמְתָּ שְׁמוֹ אַבְרָהָם:⁸¹

וּמִצָּאתָ אֶת-לִבָּבוֹ נֶאֱמַן לְפָנֶיךָ

אין מפסיקים בין אמירת 'נאמן לפניך' לאמירת 'זכרות עמו הברית',
 אלא בשחרית של ברית מילה שמנגנים פסוקים אלה באמירת סירוגין מיוחדת של המוהל והסנדק.

rise a little while reciting לְבַדְּךָ דִּי אַתָּה-הוּא דִּי לְבַדְּךָ.

מוהל וְכָרוֹת עֲמוֹ הַבְּרִית לְתֵת אֶת-אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי

סנדק הַחֲתִי הָאֵמְרִי וְהַפְּרִיזִי וְהִיבֹסִי וְהִגְרָשִׁי לְתֵת לְזֶרְעוֹ

מוהל וְתָקַם אֶת-דְּבָרֶיךָ כִּי צָדִיק אָתָּה:

סנדק וַתֵּרָא אֶת-עַנְיִי אֲבֹתַיִנוּ בְּמִצְרַיִם וְאֶת-זַעֲקוֹתֵם שָׁמַעְתָּ עַל-יַם-סוּף:

מוהל וְיִוָּתַתְּנָן אֹתָת וּמִפְתִּים בְּפִרְעָה וּבְכָל-עֲבָדָיו וּבְכָל-עַם אֶרֶצוֹ

סנדק כִּי יָדַעְתָּ כִּי הִזִּידוּ עָלֶיְהֶם וַתַּעַשׂ-לָהֶם שֵׁם כְּהִיּוֹם הַזֶּה:

מוהל וְהַיִּם בָּקַעְתָּ לִפְנֵיהֶם וַיַּעֲבְרוּ בְּתוֹךְ-הַיַּם בַּיַּבָּשָׁה

סנדק וְאֶת-רֹדְפֵיהֶם הִשְׁלַכְתָּ בַּמַּצּוֹלֹת כְּמוֹ-אֶבֶן בְּמַיִם עֲזִים:

שירת הים נהגו לאמרה בניגון טעמי המקרא

שמות יד:ל-לא

מוהל וַיֹּשַׁע יְיָ בַּיּוֹם הַהוּא אֶת-יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם

סנדק וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת-מִצְרַיִם מֵת עַל-שִׁפְתַּי הַיַּם:

מוהל וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת-הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְיָ בְּמִצְרַיִם וַיֵּרָאוּ הָעַם אֶת-יְיָ

סנדק וַיֵּאֱמִינוּ בַּיְיָ וּבַמֶּשֶׁה עֲבָדוֹ:

טו:א-יח מוהל ⁸² ⁸³ אַז יִשְׁרַח-מֶשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-הַשִּׁירָה הַזֹּאת לֵי יְיָ וַיֵּאמְרוּ

82אומרים בלחש חוץ מפסוקים ד' איש מלחמה וגוי, ימינך וגוי, מי כמכה וגוי, עד יעבר וגוי, שאומר בקול.

83 ארץ ישראל in שבת, when the קרבן תמיד was brought towards evening (ראש השנה דף לא). After שבת in שבת, חורבן בית שני

לְאמֹר

סנדק אֲשִׁירָה לִי כִי-גָאָה גָאָה

סוּם

וּרְכָבוֹ רָמָה בָּיִם:

מוהל עֵזִי וּזְמַרְתָּ לָּהּ וַיְהִי-לִי

לִישׁוּעָה

סנדק זֶה אֵלַי וְאֲנֹהוּ

אֱלֹהֵי

אָבִי וְאֶרְמָמְנָהוּ:

מוהל יֵי אִישׁ מִלְחָמָה יֵי

שְׁמוֹ:

סנדק מְרַכְבֶּת פְּרָעָה וְחִילוֹ יֵרָה בָּיִם

וּמִבְחָר

שְׁלֹשִׁי טַבְּעוֹ בָּיִם-סוּף:

מוהל תְּהַמֵּת יְכַסִּימוּ יִרְדּוּ בְּמִצּוֹלֹת כְּמוֹ-

אָבִן:

סנדק יְמִינֶךָ יֵי נְאֻדְרֵי בְּכַח

יְמִינֶךָ

יֵי תִרְעֵץ אוֹיֵב:

מוהל וּבְרַב גְּאוֹנֶךָ תְּהַרֵם

קָמִיד

סנדק תְּשַׁלַּח חֲרָנֶךָ יֵי אֲכַלְמוּ כְּקֵשׁ:

סנדק וּבְרוּחַ

אֶפֶיךָ נֶעְרַמוּ מַיִם

נִצְבּוּ כְּמוֹ-נֶד

נְזֻלִים

קָפְאוּ תְּהַמֵּת בְּלִבֵּי-יָם:

מוהל אָמַר

אוֹיֵב אֶרְדֵּף אֲשִׁיג

סנדק אַחֲלַק שָׁלַל תְּמַלְאֵמוּ

נִפְשֵׁי

אָרִיק חֲרָבֵי תּוֹרִישְׁמוּ יָדַי:

מוהל נִשְׁפָּת

בְּרוּיַחְךָ כְּסָמוּ יָם

צָלְלוּ כְּעוֹפְרֹת בְּמַיִם

but not in בבל. Afterwards, it was recited every day in ארץ ישראל, and in some parts of Italy. The fact the רבינו משה הזקן, the father of רבינו אשר, is attributed to שחרית, is attributed to רבינו משה הזקן, the father of רבינו אשר, who were summoned by French King Charlemagne along with many other scholars from Lombardy/(Lucca) in Northern Italy to Mainz, Germany.

אָדִירִים: סנדק מִי-כְמֶכָּה בְּאֵלִים יִי מִי

כְּמֶכָּה נְאָדָר בְּקֹדֶשׁ נֹרָא תְהִלַּת עֲשֵׂה

פֶּלֶא: מוהל נְטִיתַת יְמִינָךְ תְּבַלְעֶמוּ אֶרֶץ: סנדק נְחִיתַת

בְּחֶסֶדְךָ עִם-זֶו גְּאֻלַּת מוהל גְּהִלַּת בְּעֶזְךָ⁸⁴ אֶל-נְוָה

קֹדֶשׁךָ: סנדק שְׁמָעוּ עַמִּים יִרְגָזוּן חֵיל

אֲחִז יִשְׁבִי פִלְשֶׁת: מוהל אֲז נְבָהְלוּ אֱלוֹפֵי

אָדוּם אֵילֵי מוֹאָב יִאֲחֲזוּמוּ רָעַד נְמָגוּ

כָּל יִשְׁבִי כְנָעַן: סנדק תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אִמְתָּה

וּפָחַד בְּגִדְל זְרוּעֶךָ יִדְמוּ כְּאֶבֶן מוהל⁸⁵ עַד-

יַעֲבֹר עִמָּךְ יִי עַד-יַעֲבֹר עִם-זֶו

קִנְיַת: סנדק תְּבִאֲמוּ וְתִטְעֶמוּ בְּהָר נְחֻלְתְּךָ מְכוֹן

לְשִׁבְתְּךָ פְּעֻלַּת יִי מוהל מְקֹדֶשׁ אֲדָנִי כֹוֲנָנוּ

יְדִיר: סנדק יִי ו יְמַלֶּךְ לְעֵלָם וְעַד: מוהל יִי ו

84 אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, כָּל הַמְתַּנְּאָה בְּטִלְיַת שֶׁל תַּלְמִיד חֶכֶם, וְאֵינוֹ תַלְמִיד חֶכֶם, אֵין מְכַנְיִסִין אוֹתוֹ בְּמַחֲצֵתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. כְּתִיב הָכָא יַגְבֵּר יְהִיר וְלֹא יִנְוָה (חֲבִקוּק ב:ה) וְכְתִיב הֵתִם אֶל-נְוָה קֹדֶשׁךָ: (גמ' בבא בתרא זח.).

85 'עַד-יַעֲבֹר עִמָּךְ ד' זֶו בִּיאָה רֵאשׁוֹנָה (בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ) 'עַד-יַעֲבֹר עִם-זֶו קִנְיַת: זֶו בִּיאָה שְׁנֵינָה (בִּימֵי עֲזָרָא). (בְּרֻכּוֹת ד:), (סוּטָה לו.).

יְמַלְךָ לְעֵלָם וְעַד: בסוף שירת הים כופלים את הפסוק 'ד' ימלוך לעולם ועד'

(אין אומרים 'ד' מלכותיה' וגומר, 'כי בא סוס' וגומר) וממשיכים 'כי לד' המלוכה).

תהלים כב:כט כִּי לִי הַמְּלוּכָה וּמִשָּׁל בְּגוֹיִם:

עובדיה א:כא ⁸⁶ וְעָלוּ מוֹשְׁעִים בְּהָרַי לְשֹׁפֵט אֶת-הָרַע עֲשׂוּ וְהִיתָה לִי הַמְּלוּכָה:

זכריה יד:ט וְהָיָה יְיָ לְמֶלֶךְ עַל-כָּל-הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יְהִיָּה יְיָ אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד:

מסיימים:

⁸⁷ וּבִתְרוֹתָי כָּתוּב לֵאמֹר דְּבָרִים וְד' שָׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֶחָד:

הבעל תפלה ירד לפני התיבה לפני ישתבח, שאומרה שם בעבור הקדיש שאחריה שיאמר לפני התבה עם ברכו וכל מה שאחריו שהוא עיקר התפלה. המתפלל עובר לפני התבה, אם יש יאהרצייט הוא עובר אך אבלים לא יעברו עד 'אשרי'.

[ע"י שלמה?] ⁸⁸ ⁸⁹ יִשְׁתַּבַּח שְׁמֶךָ לְעַד מְלִכְנוּ הָאֵל הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ

בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ כִּי לָךְ נָאָה יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שִׁיר וּשְׁבָחָה

⁸⁶ בימי חנוכה אומרים 'וְעָלוּ מוֹשְׁעִים בְּהָרַי לְשֹׁפֵט אֶת-הָרַע עֲשׂוּ וְהִיתָה לִי הַמְּלוּכָה' - ניגון המאורה 'שני זיתים', ובפורים אומרים - אחד מניגוני פורים.

⁸⁷ The ⁸⁸ ⁸⁹ writes (סדרת ואתחנן) one may think that since we conclude the שירה with the בני ישראל (ומלאה... פסוק, ביום ההוא יהיה ד' אחד...הארץ). We assert at the end by adding the פסוק of שמע ישראל, that even during this time period, we will always be on a higher level of appreciation and have a closer relationship with God than the other nations. Historically speaking, the שמע ישראל was added by נוסח צרפת, which made many additions to the תפילה (for example 'לחיים טובים' and additional פסוקים). Usually גדולי אשכנז opposed their additions, but since during דזמרא one may recite additional פסוקים, they saw no reason not to.

⁸⁸ שבחים, בנשימה אחת, do not discuss the Kabbalistic issue of reciting the שפרי מנהגי אשכנז (in one breath).

⁸⁹ שבח שלמה, וסידרון ביום שעלה לישיב על כסאו של שן, וציפהו זהב ומפז, וכו', ופתח ואמר ישתבח שמך לעד מלכנו המלך, וחתם שמו מראשי תיבות, ומרוב ענותנותו הקדים ישתבח שלא ירגישו. [גליון סידור הרוקח]:

הלל וזמרה עז וממשלה נצח גדלה וגבורה תהלה ותפארת קדשה
 ומלכות ברכות והודאות מעתה ועד-עולם: ברוך אתה יי אל מלך גדול
 בתשבחות אל ההודאות אדון הנפלאות הבוחר בשירי זמרה מלך אל⁹⁰ חי
 העולמים:

It is initially only inserted here during ימי תשובה by ספרד in Europe.
 It is a מנהג אריז"ל, which was not accepted by אשכנזים across Europe,
 although many Eastern European אשכנזים eventually adopted its recital.

בעל תפלה כורע: ויתגדל ויתקדש ויזוקף שמייה רבא (קהל אמין) בעלמא דברא

כרעותה וימליך מלכותה בחייכון וביומיכון ובחיי דכל-בית-

ישראל בעגלא ובזמן קריב - ואמרו בעל תפלה כורע אמין: (קהל)

(אמין)

⁹¹ יהא שמייה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיה ובנשימה אחרת מוסיפים גם אם עומדים

בתפלה

במקום שאין רשאים להפסיק בו יתברך

90 The use of either חי העולמים or חי העולמים are discussed amongst the פוסקים, however, the usage of חי העולמים might be considered by some as כפירה (i.e. belief in multiple deities). ההגוי יחי העולמים נהגו בכל אשכנז מדורי דורות ונשמר בפפד"מ עד זמן הרב שמשון רפאל הירש ואחריו.

91 אלו דברי בעל האגודה ממסכת ברכות ג:א וז"ל יהא שמו הגדול מבורך מכאן משמע שיש לומר יהא שמייה ולא מפיק ה' שמייה דהוי משמע שם יה?.

בעל תפלה כורע יְתַבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאֵר וְיִתְרוֹמֵם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדָּר וְיִתְעַלֶּה

וְיִתְהַלֵּל שְׁמִיהַ דְּקִדְשָׁא בעל תפלה כורע בְּרִיךְ הוּא הציבור אומר עמו (ולא לאחריו)

92 לְעֵלָּא מְכַל-בְּרַכְתָּא וְשִׁירְתָּא תְּשַׁבְּחָתָּא וְנַחֲמָתָּא

דְּאֲמִירָן בְּעֵלְמָא - בעל תפלה כורע וְאֲמָרוּ אָמֵן: (קהל אָמֵן)

קריאת שמע וברכותיה לחול

הבעל תפלה מאריך באמירת 'ברכו' ובימים מיוחדים

93 באמירת 'ברכו' הבעל תפלה אומר: 'ברוך ד'
המבורך לעולם ועדי' יחד עם הציבור, ולא אחריו, כמו
בעניית קדושה וכיוצא בו. וכן המנהג ב'ברכו' של
העולים לתורה.

92 לְעֵלָּא מְכַל. כ"ה בכל סידורים ישנים... ועד לסידורים מאוחרים (אמשטרדם תקס"ד), וכך מופיע גם בדיוקים
בנוסח התפילה לרמ"מ משקלאוו. הנוסחא המקובלת 'לעילא מן כלי', מקורה באריז"ל כדי שיהיו כ"ח תיבות
מִיְהוָה שְׁמִיהַ רַבָּא' עד 'דְּאֲמִירָן בְּעֵלְמָא'... ור' זלמן הענא גם הוא גרס 'לעילא מן כלי' אך לא מטעמיה דהאריז"ל
אלא ששינה מדעתו שסבר שכך הוא לשון ארמי שבמקרא, ובעקבותיו שינה גם רוו"ה. (סידור אזור אליהו)

וַיִּשְׁתַּבַּח וַיִּתְפָּאֵר וַיִּתְרוֹמַם אַחֲרוֹן וּמִבְּלַעַדְיוֹ אֵין אֱלֹהִים תְּהִלִּים ס:ה
וַיִּתְנַשֵּׂא שְׁמוֹ שֶׁל־מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים סְלוֹ לְרִכָּב בְּעֵרְבוֹת בְּיָהּ שְׁמוֹ וְעֲלוֹ
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: שְׁהוּא רֵאשׁוֹן וְהוּא לְפָנָיו: וּשְׁמוֹ מְרוֹמֵם עַל־כָּל־בְּרָכָה
וּתְהִלָּה:

אֶת־יְיָ

כשִׁמְנָן הַבַּעַל תְּפִלָּה הַשֵּׁם יֹאמֵר הַקָּהֶל :
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

הַמְּבָרָךְ:

כשִׁמְנָן הַבַּעַל תְּפִלָּה יְהִי מְבָרָךְ יֹאמֵר הַקָּהֶל :
קִיג:ב יְהִי שֵׁם יְיָ מְבָרָךְ מִעַתָּה וְעַד־

עוֹלָם:

קָהֶל וּבַעַל תְּפִלָּה יַחֲדָיו :

בְּרוּךְ יְיָ הַמְּבָרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

הַבַּעַל תְּפִלָּה אוֹמֵר בְּקוֹל רֵם אֵת רֵאשׁ בְּרַכַּת יוֹצֵר עַד יְאֵת הַכֹּל :

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם

יִשְׁעִיהָ מִהַיּוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ עֹשֶׂה שָׁלוֹם וּבוֹרֵא אֶת־הַכֹּל:

הַמְּאִיר לְאֶרֶץ וְלַדְרִים עָלֶיהָ בְּרַחֲמִים וּבְטוֹבוֹ מְחַדֵּשׁ בְּכָל־יוֹם תְּמִיד מַעֲשֵׂה

בְּרֵאשִׁית: קד:כד⁹⁴ מְה־רָבּוֹ מַ עֲשִׂיךָ ו יִ כָּל־מַחֲכָמָה עֲשִׂיתָ מְלֵאָה הָאֶרֶץ

94 כְּשֶׁהָיָה רַבִּי עֲקִיבָא מְגִיעַ לְפָסוּק זֶה אוֹמֵר, 'מְה־רָבּוֹ מַעֲשִׂיךָ ו יִ', יֵשׁ לָךְ בְּרִיּוֹת גְּדוּלוֹת בַּיָּם, וְיֵשׁ לָךְ בְּרִיּוֹת בִּיבְשָׁה, שְׁבִימֵם אֵילֶמְלֵי עוֹלוֹת בִּיבְשָׁה מִזֵּד מֵתוֹת, שְׁבִיבְשָׁה אֵילֶמְלֵי יוֹרְדוֹת לָיִם מִזֵּד מֵתוֹת, יֵשׁ לָךְ בְּרִיּוֹת גְּדוּלוֹת בָּאוֹר, יֵשׁ לָךְ בְּרִיּוֹת גְּדוּלוֹת בָּאוֹר, שְׁבִיבְשָׁה אֵילֶמְלֵי עוֹלוֹת לָאוֹר מִזֵּד מֵתוֹת, שְׁבִיבְשָׁה אֵילֶמְלֵי יוֹרְדוֹת לָאוֹר מִזֵּד

קִנְיָנָךְ: הַמְלִיךְ הַמְרוֹמֵם לְבִדּוֹ מֵאֵז הַמְשַׁבַּח וְהַמְפָּאֵר וְהַמְתַּנַּשֵּׂא מִימּוֹת
 עוֹלָם: אֱלֹהֵי עוֹלָם בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים רַחֵם עָלֵינוּ אֲדוֹן עֲזֵנוּ צוּר מְשַׁגְּבֵנוּ
 מִגֵּן יִשְׁעֵנוּ מְשַׁגֵּב בְּעַדָּנוּ: אֵל בְּרוּךְ גָּדוֹל יְדָעָה הַכֵּיִן וּפְעַל זִהְרֵי
 חֲמָה טוֹב יֵצֵר כְּבוֹד לְשִׁמוֹ מְאֹרוֹת נָתַן סְבִיבוֹת עֲזוֹ פְּנוֹת צְבָאֵיו
 קְדוּשִׁים רוֹמְמֵי שְׂדֵי תָמִיד מְסַפְּרִים כְּבוֹד-אֵל וּקְדוּשָׁתוֹ: תִּתְבָּרַךְ יי
 אֱלֹהֵינוּ עַל-שֶׁבַח מַעֲשֵׂי יְדֶיךָ וְעַל-מְאֹרֵי-אוֹר שְׁעֵשִׂיתָ יִפְאָרוּךְ סֵלָה:
 בעל תפלה תִּתְבָּרַךְ צוּרֵנוּ מְלַכְנוּ וְגוֹאֲלֵנוּ בּוֹרֵא קְדוּשִׁים: יִשְׁתַּבַּח שְׁמֶךָ-לְעַד
 מְלַכְנוּ יוֹצֵר מְשָׁרְתִים וְאֲשֶׁר מְשָׁרְתֵיו כֻּלָּם עוֹמְדִים בְּרוּם עוֹלָם
 וּמְשַׁמְּעִים בִּירָאָה יַחַד בְּקוֹל דְּבָרֵי אֱלֹהִים חַיִּים וּמְלִיךְ עוֹלָם: כֻּלָּם אָהוּבִים
 כֻּלָּם בְּרוּרִים כֻּלָּם גְּבוּרִים וְכֻלָּם עוֹשִׂים בְּאִימָה וּבִירָאָה רְצוֹן⁹⁵ קוֹנֵהֶם:
 וְכֻלָּם פּוֹתְחִים אֶת-פִּיהֶם בְּקִדְשָׁהּ וּבִטְהָרָה בְּשִׁירָהּ וּבְזִמְרָהּ וּמְבָרְכִים

מתות, ימה-רבו מעשיך ו ד'. (גמ' חולין קכז).

95 Almost all of the ancient סידורים contain the word קוֹנֵהֶם, however, today קוֹנֵם is commonly used, in order to alleviate any confusion that there might חס ושלום, be two רשויות.

תנ"ך. There are a number of such examples in

כה-אמר האל ו די בורא השמים ונוטיהם רקע הארץ וצאצאיה נתן נשמה לעם עליה ורוח להלקים בה: (ישעיה מב:ה)

אשר קניהו זכרון ולא יאשמו ומכריהו יאמר ברוך ד' ואעשר ורעהיהם לא יחמול עליהן: (זכריה יא:ה)

אין לשנות נוסחת היוצר וראוי לומר עושים באימה רצון קוֹנֵהֶם ולא קוֹנֵם. (נוהג כצאן יוסף, דין ק"ש וברכותיה)

וּמִשְׁבָּחִים וּמִפְאָרִים וּמַעֲרִיצִים וּמִקְדִישִׁים וּמִמְלִיכִים -

קהל את-שם האל המלך הגדול הגבור והנורא קדוש הוא:

בעל תפלה וְכֹלֵם מְקַבְּלִים עֲלֵיהֶם עַל מַלְכוּת שָׁמַיִם זֶה מְזֵה ⁹⁶ וְנוֹתְנֵי רְשׁוֹת זֶה

לְזֶה לְהַקְדִישׁ לְיוֹצֵרֵם בְּנִחַת-רוּחַ בְּשִׁפְהַ בְּרוּרָה וּבְנִעִימָה ⁹⁷ קְדוּשָׁה כָּלֵם

כְּאֶחָד עוֹנִים וְאוֹמְרִים בִּירְאָה -

קהל ישעיה ו:ג קְדוּשׁ וּ קְדוּשׁ קְדוּשׁ יי צְבָאוֹת מְלֵא כָּל-הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:

בעל תפלה וְהָאוֹפְנִים וְחַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ בְּרַעַשׁ גְּדוֹל מִתְנַשְּׂאִים לְעַמַּת שְׂרָפִים

לְעַמַּתֶּם מִשְׁבָּחִים וְאוֹמְרִים:

קהל יחזקאל ג:יב בְּרוּךְ כְּבוֹד-יי מִמְקוֹמוֹ:

לְאֵל בְּרוּךְ נְעִימוֹת יִתְנוּ: לְמֶלֶךְ אֵל חַי וְקַיִם זְמִירוֹת יֹאמְרוּ וְתִשְׁבְּחוּ

96 . . . הכי מצינו במדרש (איכה ג) חדשים לבקרים שבורא מלאכים בכל יום ואומרים שירה ונטרדין להן, כדאמר בסמוך משום שיש אות במלאכים הקבועים שממתינים זה לזה לומר שירה. ואלו החדשים שאינם יודעים הדת, ממהרין לשורר ונתחייבו כליה. והיינו אשר תקנו ויסדו אנשי כנסת הגדולה ביוצר וְנוֹתְנֵי רְשׁוֹת זֶה לְזֶה ... קְדוּשָׁה כָּלֵם כְּאֶחָד עוֹנִין וְאוֹמְרִים, וגם למעלה יוצר משרתים ואשר משרתיו כולם עומדים ברום עולם, כלומר בכל יום בורא חדשים ונטרדין, אבל משרתיו קבועים ועומדין לעד: (גמ' חגיגה יג: תוס' ד"ה מזיעתן)

97 קְדוּשָׁה בשורוק כ"ה בכל סדורים ישנים. ובאבודרהם גרס וּבְנִעִימָה קְדוּשָׁה כָּלֵם, בחולם, ועל פי שינו ויעתר יצחק (וגם ר' עזריאל ור' אליה ווילנא במהדו"ג (!) ולא נתקבלה דעתם). (סידור אזור אליהו)

יִשְׁמִיעוּ: כִּי הוּא לְבָדוֹ⁹⁸ פּוֹעֵל גְּבוּרוֹת עֹשֶׂה חֲדָשׁוֹת בְּעַל מְלַחְמוֹת זֹרֵעַ
 צְדָקוֹת מְצַמֵּיחַ יְשׁוּעוֹת בּוֹרֵא רְפוּאוֹת נוֹרֵא תְהִלּוֹת אֲדוֹן הַנִּפְלְאוֹת:
 הַמְּחַדֵּשׁ בְּטוּבוֹ בְּכָל-יוֹם תְּמִיד מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית: כְּאָמֹר: תְּהִלִּים קלו: זֶלְעֵשָׂה
 אוֹרִים גְּדֹלִים כִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ: אֹר חֲדָשׁ עַל-צִיּוֹן תְּאִיר וְנִזְכָּה כְּלָנוּ מִהָרָה
 לְאוּרוֹ: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ יוֹצֵר הַמְּאוּרוֹת:

[ע"י שמואל] קהל אֶהְבֶּה רַבָּה אֶהְבֶּתְנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ חֲמֵלָה גְדוֹלָה וַיִּתְּרָה חֲמֵלָתָּ
 עָלֵינוּ: אָבִינוּ מְלַכְנוּ בְּעֵבוֹר אֲבוֹתֵינוּ שֶׁבִטְחוּ בָךְ וַתִּלְמַדְם חֲקֵי חַיִּים
 כֵּן תִּתְחַנְּנוּ⁹⁹ (וַתִּלְמַדְנוּ): אָבִינוּ אָב הַרְחֵמֵן הַמְּרַחֵם רַחֵם עָלֵינוּ וְתֵן בְּלִבְנוּ
 לְהִבִּין וּלְהַשְׁכִּיל לְשִׁמְעַ לְלַמֵּד וּלְלַמֵּד לְשִׁמֵּר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת-כָּל-
 דְּבָרֵי תִלְמוּד תּוֹרָתְךָ בְּאַהֲבָה:¹⁰⁰ וְהָאֵר עֵינֵינוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְדַבֵּק לִבְנוּ
 בְּתוֹרָתְךָ וַיַּחַד לְבַבְנוּ לְאַהֲבָה וּלְיִרְאָה¹⁰¹ אֶת-שְׁמֶךָ וְלֹא-נִבּוֹשׁ לְעוֹלָם וָעַד:

98 Now the letters of the two words (עַד-מְתֵי אֱלֹדִים יַחַרְרֵךְ צָר יִנְאֵץ אוֹיֵב שְׁמֶךָ לְנֶצַח: (תהלים עד: י
 גמ') are those with which the names of the seven planets of the Ptolemaic system begin (שבת קנו, קכ, רש"י ברכות נט
 ...). These seven planets symbolize the powers mentioned in this passage...
 The first planet, the sun, ruling on Sun-day is alluded to by the phrase 'פועל גבורות (כצאת השמש בגבורתו). The
 moon, star of Mon-day, is referred to by the phrase עֹשֶׂה חֲדָשׁוֹת, its outstanding characteristic being
 its monthly cycle of renewal. מַאֲדִים בְּעַל מְלַחְמוֹת points to Mars, the blood-red star of the third day, Mars,
 the god of war of the Romans, called Tiu (Tuesday) by the ancient Germans. hints at
 the morning star that brings salvation (Mercury-Wednesday, Mercredi in French). Jupiter,
 called in Hebrew צדק, is referred to by the phrase בּוֹרֵא רְפוּאוֹת. The phrase זֹרֵעַ צְדָקוֹת is the designation used
 for the star of Friday, Venus (known in Hebrew as נוגה), which brings "peace, joy, bliss, and health."
 Finally, the Sabbath star, שַׁבְּתִי (Saturn, Saturday) is alluded to in נוֹרֵא תְהִלּוֹת because ruling on the
 day of rest, it pays homage to the Creator alone. [The World of Prayer Volume I pg. 141]

99 כ"ה במקצת ס"י וכ"ה בסידור ר"ע ור"א ובסידורים שאחריהם, אבל ברוב ס"י וסידור רש"י מכללם
 ליתא לתיבה זו. (סידור אזור אליהו)

100 הנוסח הנכון הוא וְהָאֵר עֵינֵינוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְדַבֵּק לִבְנוּ בְּתוֹרָתְךָ וְלֹא יוֹהָאֵר עֵינֵינוּ בְּתוֹרָתְךָ וְדַבֵּק לִבְנוּ
 בְּמִצְוֹתֶיךָ.

101 כ"ה בכל סדורים ישנים. והגירסא יוליראה שמך מופיעה לראשונה בסידור ר"ע ור"א ווילנא ללא כל

כִּי בְשֵׁם קְדֻשָּׁתְךָ הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא בְּטַחְנוּ נִגְלִיָּה וְנִשְׁמָחָה בִּישׁוּעָתְךָ: ¹⁰²

וְהִבִּיאֵנוּ לְשָׁלוֹם מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ וְתוֹלִיכֵנוּ קוֹמְמִיּוֹת לְאַרְצֵנוּ: כִּי אֵל

פּוֹעֵל-יְשׁוּעוֹת ¹⁰³ אַתָּה וּבָנוּ בְּחֶרֶת מְכַל-עַם וְלִשׁוֹן: וְקִרְבַּתְנוּ לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל

סֵלָה בְּאֶמֶת לְהוֹדוֹת לְךָ וּלְיִחְדָּךְ בְּאַהֲבָה: בְּרוּךְ אַתָּה יי (בבין המצרים הבעל

תפלה מנמיך את קולו במילים) הַבּוֹחֵר בְּעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה:

עונים 'אמן' על ברכת אהבה של הבעל תפלה.

לכסות את העינים לפסוק שמע ישראל

טור אורח חיים, סי' ס"א: "ומנהג טוב הוא להעיר הכוונה בפסוק הראשון שהוא עיקר מקום כוונת הקריאה ויש נוהגין שנותנין ידיהם על פניהם בקריאת פסוק הראשון וראייתם מפ"ב דברכות (יג:) רבי כד הוה מנח ידיה אעיניה הוה קרי לה פי' כוונתו שלא יסתכל בדבר אחר שמונעו מלכוין וכל מה שיעשה אדם לעורר הכוונה טוב הוא."

הלכות ומנהגי רבינו שלום מנוישטט (מהר"ש), בתוך: שיח תפילה, לזכר ח"ש טשזנר, ירושלים תשנ"ט, עמ' קצט: "איתמר [ברכות יג ע"ב] בשעה שמעביר ידיו על גבי עיניו. אמר מהר"ש, המכסים פניהם כשאומרים אחד, רא[יתם] מהכא."

ספר מהרי"ל, ריש הלכות תפילה: "כשאמר מהר"י סג"ל שמע ישראל דקריאת שמע הניח ידו על עיניו וכיסם עד סיום כוונת אחד."

כנראה חלק מהמנהג הישן המובא בגאונים ובראשונים. אצטט שנים מהם:

טור אורח חיים, סימן ס"א: "וצריך להאריך בד' דאחד שיעור שיחשוב בלבו שהקב"ה הוא יחיד בעולמו למעלה ולמטה ובד' רוחות העולם ויש נוהגין להטות הראש כפי המחשבה מעלה ומטה ולד' רוחות ויש מפקפקין בדבר משום הא דתניא הקורא את שמע לא יקרוץ בעיניו ולא ירמוז בשפתיו וא"א הרא"ש ז"ל היה אומר שאין לחוש דהתם הקריצה והרמיזה לצורך ד"א ומבטלין הכוונה אבל הכא הרמיזה היא צורך הכוונה וגורמת אותה."

לקט יושר, או"ח, עמ' 18: "זכורני שעשה כמו שכתב א"ח בס' ס"א, וז"ל ויש נוהגים להטות הראש כפי המחשבה מעלה ומטה וד' רוחות העולם."

להשלמת רמ"ח תיבות בק"ש מקדימים לה אמירת 'אל מלך נאמן' הן ביחיד והן בציבור. ויש משלימים

את חשבון רמ"ח בעניית 'אמן' על ברכת אהבת עולם של הבעל תפלה, שיאמן' הוא נוטריקון 'אל מלך נאמן'.

לכתחילה צריך לקרוא את ק"ש כולה בטעמי המקרא כולל הפסוק הראשון שהוא עיקר הקריאה על פי

הסבר (!) ובעקבותיו בסידור רז"ה, אך לא נתקבלה בסידורים שאחריהם (למעט סידור רו"ה ועבו"ו). (סידור אזור אליהו)

102 The מנהג is to hold the two front ציציות in the left hand, as mentioned by the following פוסקים; ספר המנהגים לרבינו אייזיק טירנא, ים של שלמה, מגן אברהם, שלחן ערוך הרב, קיצור שלחן ערוך פוסקי אשכנז (מנהגי וורמיישא, ר' אהרן פולד [מנהגי פרנקפורט]), חות, This was echoed by ערוך השלחן and (ציציות, כמנהג האריז"ל although he held all four ספר יוסף אומץ, יאיר).

103 האלף בפתח - בכל ס"י, והשינוי לקמץ הוא מר' זלמן הענא לשיטתו "שדברי התפילה לא יתכן שום מהירות המבטא אבל ראוי לתת הפסק גמור בין כל מאמר". (סידור אזור אליהו)

הפסוקים. קריאת שמע בנגינת טעמי המקרא, אם מורגל בהם, ובנגינת טעמי המקרא הקדומה של בני אשכנז בפרט, היא הדרך המובחרת לקיים את המצוה דאורייתא של קריאת שמע פעמיים בכל יום.

על פי הפסוקים והמדקדקים צריך להקפיד בכל התפלה - וביותר בק"ש דאורייתא - על ביטויי המילים בלשון הקודש מדוקדקת. הגיית החולם הנכונה היא זו של בני אשכנז, ובדורות שלפנינו הבדילו בני אשכנז גם בין חי"ת לכ"ף (שריד לכך נותר בהגיית בני הונגריה) ובין עי"ן לאל"ף (שריד לכך נותר בהגיית בני הולנד). הרי"ש האשכנזית הנכונה היא לשונית. לפי פוסקי אשכנז צריך להקפיד על דין הגמרא להאריך בדלי"ת של 'אחד' (בהרעדת הלשון קלושה מאחורי השיניים העליונות הקדמיות). רבים הם המדקדקים בזמן ק"ש לפי על השיטות, ואשרי הם אלה שמתאמצים להדר גם בעצם ק"ש שתיעשה לפי מסורת חז"ל.

אֵל מֵלֶךְ נֶאֱמַן

דברים ו:ד

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֶחָד:^{104 105}

בלחש ברוך: שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

דברים ו:ה-ט וְאַהֲבַתְּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ¹⁰⁶ בְּכָל-לִבְבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ וּבְכָל-מְאֹדְךָ:

וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל-לִבְבְּךָ: וְשָׁנַנְתָּם לְבְנֶיךָ

וּדְבַרְתָּ בָּם בְּשַׁבְּתֶךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתֶּךָ בְּדַרְךָ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ: וְקִשְׂרָתָם

104 צריך להאריך בחי"ת של אחד כדי שימליך הקב"ה בו' רקיעים [ריש לקיש אמר שבעה (רקיעים הן), ואלו

הן: וילון, רקיע, שחקים, זבול, מעון, מכון, ערבות. (גמ' חגיגה יב:)] ובארץ. (דרך חיים על סידור שלי"ה)

105 יקצר באלף ויאריך בחי"ת, ויחשוב שהוא אחד שלם ואין עוד. (דברי קהלת)

106 'בְּכָל-לִבְבְּךָ' בְּשֵׁנֵי צַרִּיךָ, בְּנֶצֶר טוֹב וּבְנֶצֶר הָרַע, וּבְכָל-נַפְשְׁךָ' אֶפִּילוּ הוּא נוֹטֵל אֶת נַפְשְׁךָ, וּבְכָל-מְאֹדְךָ'

בְּכָל מְמוֹנְךָ, דָּבָר אַחֵר, וּבְכָל-מְאֹדְךָ' בְּכָל מְדָה וּמְדָה שֶׁהוּא מוֹדֵד לָךְ, הָיוּ מוֹדֵה לוֹ. (גמ' ברכות נד.)

לְאוֹת עַל-יַדְךָ וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינַיִךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל-מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעֲרֶיךָ:

דברים יא:יג-כא וְהָיָה אִם-שָׁמַעַתְּ תִשְׁמְעוּ אֶל-מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם
הַיּוֹם ¹⁰⁸ לְאַהֲבָה אֶת-יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדּוֹ בְּכָל-לִבְבְּכֶם וּבְכָל-נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי
מִטֶּר-אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ וְאִסְפַּת דְּגָנְךָ וְתִירֹשֶׁךָ וַיִּצְהַרְךָ: ¹⁰⁹ וְנָתַתִּי
עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבַהֲמֹתֶךָ וְאָכְלֹתָ וּשְׂבַעְתָּ: הִשְׁמַרְוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם
וְסִרְתֶּם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אַף-יְיָ בְּכֶם וְעָצַר
אֶת-הַשָּׁמַיִם וְלֹא-יִהְיֶה מָטָר וְהִיאַדְמָה לֹא תִתֵּן אֶת-יְבוּלָהּ וְאֶבַדְתֶּם מִהָרָה
מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם: וְשָׁמַתֶּם אֶת-דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל-לְבַבְכֶם
וְעַל-נַפְשְׁכֶם וּקְשַׁרְתֶּם אֶתְּם לְאוֹת עַל-יַדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינַיִכֶם:
וּלְמַדְתֶּם אֶתְּם אֶת-בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשַׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ
וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל-מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעֲרֶיךָ: ¹¹⁰ הָרַב הַקּוֹרֵא שִׁמְעַ בְּטַעֲמִים

107 (טעמא דבית הלל) יִלְטֹטְפֹתַי (דברים ו: ח), יִלְטֹטְפֹתַי (יא: יח) וְיִלְטֹטְפֹתַי (שמות יג: טז) דילפינן מינה ארבע בתים
לתפילין ואנן בכלהו לטוטפות קרינן נמי אהני קרא כו' (רש"י) הרי פאן ארבע, אהני קרא ואהני מסורת.

רבי עקיבא אומר, אינו צריך, טט בכתפי שתיים, פת באפריקי שתיים. (גמ' זבחים לז:, מנחות לד:)
108 וּמָנָא לָן (שמזכירין גבורות גשמים) דְּבַתְּפִלָּה? דְּתַנְיָא, 'לְאַהֲבָה אֶת-ד' אֱלֹדֵיכֶם וּלְעַבְדּוֹ בְּכָל-לִבְבְּכֶם, אִיזו
היא עבודה שהיא בלב? הוי אומר זו תפלה. וכתביב בתריה, וְנָתַתִּי מִטֶּר-אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשִׁי. (גמ' תענית
ב.)

109 אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, אָסוּר לֹו לְאָדָם שְׁיִטְעוּם כָּלוּם עַד שְׁיִתְּנוּ מֵאָכַל לְבַהֲמֹתוֹ, שְׁנֵאמַר: 'וְנָתַתִּי עֵשֶׂב
בְּשָׂדֶךָ לְבַהֲמֹתֶךָ וְהָדָר וְאָכְלֹתָ וּשְׂבַעְתָּ'. (גמ' גיטין סב.)

110 wondered how there could be old people in Bavel, away from the place where the promise of Yirbo could take effect. But then it became clear to him as the prophet (יחזקאל)

מרים קולו מילמען ירבו, עד יאמתי, למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע יי לאבותיכם לתת להם פימי השמים על הארץ:

במדבר טו: לדמא ויאמר יי אל-משה לאמר: דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצת על-כנפי בגדיהם לדרתם ונתנו על-ציצת הכנף פתיל תכלת: והיה לכם לציצת¹¹¹ וראיתם אתו וזכרתם את-כל-מצות יי ועשיתם אתם ולא-תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר-אתם זנים אחריהם: למען תזכרו ועשיתם את-כל-מצותי והייתם קדשים לאלהיכם:

אומרו הקהל עם הרב הפסוק האחרון וכן הבעל תפלה.

אני יי אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים

להיות לכם לאלהים אני יי אלהיכם:

הבעל תפלה מרים קולו במילה 'אמתי' ואינו כופל 'די' אלדיכם אמתי. לפיכך הבעל תפלה אומר פרשת ציצית

עם הרב כדי שיסמוך 'אמתי' ל'די' אלדיכם, ולא יצטרך להמתין עליו ולהפסיק בין המלים הללו.

Even outside of ארץ ישראל, far from the המקדש, one can experience the blissful nearness of God. בתי כנסיות, wherever they may be, are considered a מקדש מעט, small sanctuaries where we can seek to be near to God. ... A מנהג in many קהילות is for the רב to recite aloud the third paragraph of ציצית (פי ציצית שמע (קריאת שמע)). The משנה teaches regarding this paragraph: מזכירין יציאת מצרים. The term מזכירין has been understood to mean that one should publicly mention יציאת מצרים - hence the custom for the רב to recite the paragraph aloud. In our קהילה (as in some others) the רב begins with the words למען ירבו, even though the sentence is not part of פי ציצית. However, if one understands the teaching of רבי יוחנן, then it becomes clear that the recitation of למען ירבו by the רב, every morning and evening, conveys a ברכה to those who attend the בית כנסת. (A Unique Perspective, Rav Breuer's Essays 1914-1973 pg. 66)

111 While reciting the third (ויאמר), פרשה, the ציציות are switched from the left to the right hand. The מנהג of holding the ציציות originated from the time of the תלמוד and therefore is considered a דינה דגמרא. The ציציות are kissed only while reciting the words 'אותו'.

אָמֶת

וַיִּצִיב וְנִכּוֹן וְקִיָּם וַיִּשָּׂר וְנֶאֱמָן וְאֱהוֹב וְחֶבִיב וְנַחֲמָד וְנָעִים וְנוֹרָא ^{112 113}

וְאֲדִיר וּמִתְקָן וּמִקָּבֵל וְטוֹב וַיִּפֶּה הַדְּבָר הַזֶּה עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד: אָמֶת אֱלֹהֵי
עוֹלָם מְלַכְנוּ צוּר יַעֲקֹב מִגֵּן יִשְׁעֵנוּ לְדוֹר וָדוֹר הוּא קִיָּם וְשָׁמוּ קִיָּם וְכִסְאוֹ נִכּוֹן
וּמְלֻכוֹתוֹ וְאִמוּנָתוֹ לְעַד קִיָּמָת וּדְבָרָיו חַיִּים וְקִיָּמִים נְאֻמָּנִים וְנַחֲמָדִים לְעַד
וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים: עַל-אֲבוֹתֵינוּ וְעָלֵינוּ עַל-בְּנֵינוּ וְעַל-דּוֹרוֹתֵינוּ וְעַל כָּל-דּוֹרוֹת
זֶרַע יִשְׂרָאֵל עַבְדֶּיךָ:

עַל-הָרֵאשׁוֹנִים וְעַל-הָאַחֲרוֹנִים דְּבָר טוֹב וְקִיָּם לְעוֹלָם וָעֶד אָמֶת וְאִמוּנָה
חֵק וְלֹא יַעֲבוֹר: אָמֶת ¹¹⁴ שְׁאֵתָה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ מְלַכְנוּ מְלֶךְ
אֲבוֹתֵינוּ גּוֹאֲלֵנוּ גּוֹאֲלֵ אֲבוֹתֵינוּ יּוֹצְרֵנוּ צוּר יִשׁוּעָתָנוּ פּוֹדְנוּ וּמְצִילֵנוּ מֵעוֹלָם
שְׁמֶךָ אֵין אֱלֹהִים עוֹד זוֹלָתְךָ:

112 אָמֶת רַבָּה בַּר חִינְנָא סְבָא מִשְׁמִיָּה דְרַב, כָּל שְׁלֹא אָמֶר 'אָמֶת וַיִּצִיב' שְׁחֵרִית, וַיִּאָּמֶת וְאִמוּנָה' עֲרַבִּית, לֹא יָצָא

דְּדִי חוֹבְתוֹ, שְׁנֵאמַר: 'לְהַגִּיד בְּבִקְרַח חֲסִידָךְ וְאִמוּנָתְךָ בְּלִילוֹתַי'. (גמ' ברכות יב:)

113 These fifteen words begin with the same letter 'ו', and they correspond to the fifteen words in the last פסוק of the 'שמע'.

ראיתי במעשה הגאונים מאמת ויציב עד הדבר הזה לעולם ועד אגרת אחת היתה, לפי כשיסדו מאה ברכות שלחו לגולה רצונכם לקבל עליכם לומר בכל יום מאה ברכות, שלחו להם אמת ויציב עד הדבר הזה עלינו לעולם ועד. ט"ו וויי"ן הם תשעים, הידבר היזה ב' ההי"ן הם י', הרי ק' כנגד ק' ברכות. וכן מן אמת ויציב עד עוד זולתך מאה תיבות, כנגד מאה ברכות. (רוקח)

114 אָמֶת שְׁאֵתָה הוּא. רוב סדורים ישנים שלפני ר' שבתי סופר מנוקדת השי"ן בסגול. (סידור אזור אליהו)

עֲזַרְתָּ אֲבוֹתֵינוּ אֶתְּהָ הוּא מְעוֹלָם מִגֵּן וּמוֹשִׁיעַ לְבִנְיָהֶם אַחֲרֵיהֶם בְּכָל־דּוֹר
וְדוֹר: בְּרוּם עוֹלָם מוֹשֶׁבֶךְ וּמִשְׁפָּטֶיךָ וְצִדְקָתְךָ עַד־אֶפְסֵי אֶרֶץ: אֲשֶׁר־יֵאֵשׁ
שִׁישְׁמַע לְמִצְוֹתֶיךָ וְתוֹרָתְךָ וּדְבָרְךָ יִשִּׁים עַל־לִבּוֹ: אָמֵת אֶתְּהָ הוּא אָדוֹן
לְעַמֶּךָ וּמֶלֶךְ גִּבּוֹר לָרִיב רִיבִים: אָמֵת אֶתְּהָ הוּא רֵאשׁוֹן וְאֶתְּהָ הוּא אַחֲרוֹן
וּמִבְּלַעֲדֶיךָ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ גּוֹאֵל וּמוֹשִׁיעַ: מִמְּצָרִים גָּאֵלְתָּנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וּמִבֵּית
עֲבָדִים פָּדִיתָנוּ: כָּל־בְּכוֹרֵיהֶם הִרְגָתָ וּבְכוֹרְךָ גָּאֵלְתָּ וַיִּסְּסוּךָ בְּקַעַת וְזָדִים
טִבְעָתָ וַיִּדְיִדִים הֶעֱבַרְתָּ תַהֲלִים קוּיָא וַיִּכְסּוּ־מַיִם צָרִיחֶם אֶחָד מֵהֶם לֹא נוֹתַר:
עַל־זֹאת שִׁבְחוּ אֱהוּבִים וְרוֹמְמוּ אֵל וּנְתָנוּ יְדִידִים זְמִירוֹת שִׁירוֹת
וְתִשְׁבְּחוּת בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת לְמֶלֶךְ אֵל חַי־וְקַיִם רָם־וְנִשְׂא גָדוֹל וְנוֹרָא
מִשְׁפִּיל גָּאִים וּמִגְבִּיָה שְׁפָלִים מוֹצִיא אֲסִירִים וּפּוֹדֶה עֲנּוּיִם וְעוֹזֵר דָּלִים
וְעוֹנֶה לְעַמּוֹ בְּעַת שְׁוֹעֵם אֱלֹיו:

¹¹⁵ תְּהַלּוֹת לֵאלֹהֵי עֲלִיּוֹן בָּרוּךְ הוּא וּמְבָרָךְ:

מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לָךְ עָנוּ שִׁירָה בְּשִׂמְחָה רַבָּה וְאָמְרוּ כָלָם -

קהל שמות טו:יא מי־כְמֶכָּה בְּאֵלִים יְיָ מִי כְמֶכָּה נֶאֱדָר בְּקֹדֶשׁ נוֹרָא תְהִלַּת עֲשֵׂה

פְּלֵא:

ביום המילה מנגנים מכאן עד גאל ישראל.

בעל תפלה שִׁירָה חֲדָשָׁה שְׁבָחוּ גְאוּלִים לְשִׁמְךָ עַל־שִׁפְתֵי הַיָּם

יַחַד כָּלֵם הוֹדוּ וְהִמְלִיכוּ וְאָמְרוּ:

קהל טו:יח יְיָ וַיִּמְלֶךְ לְעֵלָם וְעַד:

בעל תפלה ¹¹⁶ צוֹר יִשְׂרָאֵל קוֹמָה בְּעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל ¹¹⁷ וּפְדָה כְּנַאֲמֶךָ יְהוּדָה

וְיִשְׂרָאֵל:

¹¹⁸ בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ גְאֹל יִשְׂרָאֵל:

אומרים גם את זה בקול רם עד אות האחרונה.

116 עיון בסדרי התפילה האשכנזיים המוסמכים ביותר, ילמדנו על קפידה של רבותינו חסידי אשכנז לומר את הנוסח 'צור ישראל', בלא הוספת הפסוק 'גואלנו'. בכתביהם של רבי יהודה החסיד, והרוקח ושאר חסידי אשכנז, מבואר כי ביצור ישראל יש בה יידי תיבות וסי אותיות לפי שסי ריבוא נגאלו יידי בניסן (ספר המנהגים לר"א טירנא), הם נתנו לכך הסברים שונים, מהם עולה שהפסוק 'גואלנו' אינו שייך לנוסח התפילה: הפסוק 'גואלנו' מהשילוב הצרפתי שהתנגדו לו קדמוני אשכנז בחריפות!

Unlike before 'גואלנו ד' צבאות שמו קדוש ישראל', which included the additional verse 'יהודה וישראל', נוסח פולין did not contain this verse. ברכת גאל ישראל, נוסח אשכנז

נוסח מאוחר: 'יהודה וישראל':

117

118 הבעל תפלה מסיים ברכת גאל ישראל בקול רם כשאר הברכות לפי המנהג הישן הציבור עונה 'אמן' על ברכת הבעל תפלה ובדורות האחרונים פשט המנהג לומר את סוף הברכה עם הבעל תפלה כדי להמנע מעניית 'אמן'.

שחרית עמידה לחול. 119 120 121

ר' יוחנן בן נפחא (גמ' ברכות ט:): תהלים נא:טז ¹²² אֲדַנִּי שִׁפְתַי תִּפְתָּח וְפִי יִגִּיד תְּהִלָּתֶךָ

כורע בְּרוּךְ מִשְׁתַּחוּה אַתָּה זֹקֵף יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם

אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב ¹²³ הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֵל עֲלִיּוֹן

גּוֹמֵל חַסְדִּים טוֹבִים ¹²⁴ וְקָנָה הַפֶּל וְזוֹכֵר חַסְדֵי אֲבוֹת וּמְבִיא גּוֹאֵל לְבָנָי

119 The of_הידור ברכו dates from the seventeenth century. If a person missed ברכו said by the בעל תפלה and afterward the בעל תפלה, he may recite it before חזרת הש"ץ. An אבל recites חצי קדיש and ברכו begins the תפלה. Traditionally it was not recited on שבת or on יום טוב. According to the וורמיישא and דברי קהלת, it was even said during מנחה, however without ברכו, if a person missed the חצי קדיש before the עשרה.

כשיש מאחרים לתפילת שחרית שלא שמעו 'ברכו' וקדיש לפני ברכת יוצר, אזי כשמשלים הרב את תפילתו ופוסע לאחוריו, אָבֵל או בעל 'יאהרצי' נעמד בפתח בית הכנסת, ואומר חצי קדיש ולאחריו 'ברכו'. מיד אחר 'ברכו' פותח הבית חזרת הש"ץ. במנחה, אם יש מאחרים, אומר האָבֵל או בעל 'יאהרצי' לפני חזרת הש"ץ חצי קדיש בלבד.

120 Taking three steps forward before the עמידה, is a מנהג הקדמונים.

יכוין רגליו יחד כאילו שתיים רגל אחת, ויניח ידו הימנית על השמאלית ויחדיו על לבו, ויעמוד ביראה והכנעה ובכוונה גדולה, ולא יפסיק בתפלתו כלל, ואפילו אם ישמע שהבעל תפלה אומר קדיש או קדושה לא יפסיק אלא יכוין למה שאומר הבעל תפלה.

121 יש שנהגו לישב חזרת הש"ץ ויש המקפידים לעמוד.

122 [[חזרת הש"ץ. דברי קהלת] דף לג before the בעל תפלה is said quietly by the שפתי תפתח (The מחזורי ר"יו היידענהיים does not include it when חזרת הש"ץ is printed separately.)

החזן יאמר ג"כ קודם חזרת י"ח פסוק ד' שפתי תפתח בלחש. וני"ל המנהיג דתפלה זו שייכה להשי"צ ביותר מפני שצריך להתפלל בקול רם וצריך פתיחת שפתי ולכן הוקבעה שהשי"צ אומר אותו בתפלה ואחילה שבר"ה וי"כ. (נוהג כצאן יוסף)

123 אי לא דִּכְתְּבִינְהוּ מִשֶׁה בְּאוֹרֵייתָא (דברים י"ז) וְאֵתוּ כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה וְתִקְנִינְהוּ, אֲנִי לֹא אֶמְרִינֵן לְהוּ. (גמ' מגילה כה.)

אנשי כנסת הגדולה. בספר עזרא (נחמיה ט:לב) וְעַתָּה אֲלֹדִינוּ הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא שׁוֹמֵר הַבְּרִית וְהַחֲסֵד. (רש"י)

124 'קָנָה לְעוֹלָם חֶסֶד - דִּיּוֹקוֹם בְּנוֹסַח הַתְּפִילָה (ד' וְקָנָה) הוּא אוֹתוֹת וְנִקְוָה מִיֵּג מְדוּת). (סידור אזור אליהו)

בְּנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוּ בְּאֵהָבָה:

בעשרת ימי תשובה [אבל בחזרת השי"ץ אין הקהל אומר 'זכרנו לחיים']:

זְכַרְנוּ לְחַיִּים מְלֶךְ חָפֵץ בְּחַיִּים וְכַתְּבָנוּ בְּסֵפֶר הַחַיִּים לְמַעַנְךָ אֱלֹהִים חַיִּים:

מְלֶךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמְגַן: כּוֹרֵעַ בְּרוּךְ מִשְׁתַּחוּה אֶתְּךָ זֹקֵף יְיָ ¹²⁵ ¹²⁶ מְגַן אַבְרָהָם:

אֶתְּךָ גְבוּר לְעוֹלָם אֲדֹנָי מְחַיֶּה מֵתִים אֶתְּךָ רַב לְהוֹשִׁיעַ:

ממוסף של שמיני עצרת עד שחרית של יום ראשון של פסח מוסיפים :

¹²⁷ מְשִׁיב הַרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם ¹²⁸

125 בפורים ובתשעה באב השי"ץ חוזר התפלה וכשמגיע אל 'מלך עוזר ומושיע ומגן' אומרים קרובות לכל ברכה וברכה, בפורים מ'מגן אברהם' עד 'רצה', ובתשעה באב מ'מגן אברהם' עד 'בונה ירושלם'.

126 בחזרת השי"ץ בבין המצרים יורד הניגון במילים 'מגן אברהם'.

127 In where an אֶתְּנַחֵתָּא occurs we find in most places 'גֶּשֶׁם', however in a few places we do find 'הַגֶּשֶׁם' even after an אֶתְּנַחֵתָּא. The סידור in the old מסורה was always גֶּשֶׁם. However, the ספר written by Yitzchok Satanov, unknown at the time to be a משכיל, claimed that גֶּשֶׁם was the proper נוסח. That is how גֶּשֶׁם unfortunately crept into the סידור.

הנכון: הגשם ג' בסגול, כבסדוריי ישנני וכמנהג [ולא כה"ה מהקמץ] וכאשר אומרים 'בְּחֶסֶד', ח' בסגול, אף שנקמץ במקום הפסק בתהלי' סב: יג 'וּלְךָ אֲדֹנָי חֶסֶד' והדומי, לפי שפה איננו הפסק, כן הגשם איננו הפסק פה, כי הוא מעין מאמור אחריו 'מְכַלְכֵּל חַיִּים' כמ"ש בתענית ב' ע"ב 'גשמי היינו פרנסה'. וע"כ גם כשמשמיע ח' לפני תפלת מוסף איד יאמרו ק' בתפלתם, יאמר: הגשם, אף שמפסיק אז. (דברי קהלת דף 853)

128 The מוריד הטל (תשב"ץ (סי"ק קא) reports that his רבי, the מהר"ם מרוטנבורג, would announce מוריד הטל when not saying מוריד הגשם. From the first day of פסח because in ארץ ישראל they said מוריד הטל when not saying מוריד הגשם. From here we may conclude, that the מהר"ם did not recite it all summer. (The רוקח writes that the letter טי"ת does not appear in the second ברכה of the עמידה and therefore one does not recite 'מוריד הטל'.) Therefore, since in the last eight hundred years at least, we have omitted מוריד הטל, there is no reason to start now.

תנא, בטל וברוחות לא חייבו חכמים להזכיר, ואם בא להזכיר, מזכיר. מאי טעמא? אמר רבי חנינא, לפי שאין נעצרון. (גמ' תענית ג.)

writes that there is no difference between טל in that it is changed to קמץ in the case of a strong pause, like an אֶתְּנַחֵתָּא or a פְּסוּק. For example, a common mistake printed in some חומשים: 'שמות טז: יג) 'יובבקר היתה שכבת הטל סביב למחנה) However, the proper זקף קטן with a 'שמות טז: יג) 'יובבקר היתה שכבת הטל סביב למחנה) However, the proper

מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד מְחַיֶּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים סוֹמֵךְ נוֹפְלִים
וְרוֹפֵא חוֹלִים¹²⁹ וּמְתִיר אֲסוּרִים וּמְקַיֵּם אַמוּנָתוֹ לִישָׁנֵי עֶפְרָיִם: מִי כְמוֹךְ

בְּעַל גְּבוּרֹת וּמִי דוֹמֶה-לָךְ מֶלֶךְ מַמְיֵת וּמְחַיֶּה וּמְצַמִּיחַ יְשׁוּעָה:

בעשרת ימי תשובה [אבל בחזרת הש"ץ אין הקהל אומר 'מי כמוך']:

מִי כְמוֹךְ אֵב הַרְחָמִים זוֹכֵר יְצוּרָיו לְחַיִּים בְּרַחֲמִים:

וּנְאֻמָּן אַתָּה לְהַחְיֹת מֵתִים: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ¹³⁰ מְחַיֶּה הַמֵּתִים:

אַתָּה קָדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קָדוֹשׁ וְקָדוֹשִׁים
בְּכָל-יוֹם יְהַלְלוּךָ סְלָה: בְּרוּךְ אַתָּה

פסוק: וַתַּעַל שִׁכְבַּת הַטֵּל. This mistake may have resulted because of the next **הטל** where **טל** is written with a **קמץ** since it is followed by an **אתחנא**.

129 רב להושיעי ולא יורבי, ימתיר אסורים ולא ימתירי. (מהרי"ל)

130 בחזרת הש"ץ בבין המצרים יורד הניגון במילים 'מחיה המתים'.

וְקָרָא זֶה אֶל-זֶה וְאָמַר

131 וְאָמַר רַבָּה בַּר חִינְנָא סָבָא מְשַׁמֵּייה דְרַב, כָּל
הַשָּׁנָה כּוֹלָה, אָדָם מִתְפַּלֵּל הָאֵל הַקְּדוֹשׁ, מֶלֶךְ אוֹהֵב
צְדָקָה וּמְשַׁפֵּט, חוּץ מֵעֲשָׂרָה יָמִים שְׁבִין רֵאשׁ הַשָּׁנָה
וַיּוֹם הַכְּפוּרִים, שְׁמִתְפַּלֵּל הַמֶּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ וְהַמֶּלֶךְ
הַמְּשַׁפֵּט. (גמ' ברכות יב:)

132 The (שחרית, *alone* בעל תפלה or (מנחה
נעריצך) שבת ויום טוב מוסף) שו"ע או"ח
[ר"ס קכה].

133 בבין המצרים יורד הניגון במילים 'וקרא זה
אל-זה ואמר'.

קהל ובעל תפלה יחדיו * ידלג עקביו מעט כלפי מעלה רק באמירת המילים 'קדוש' שלש פעמים:

134 * קְדוֹשׁ ו * קְדוֹשׁ * קְדוֹשׁ יי צְבָאוֹת מְלֵא כָּל-הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:

בעל תפלה 135 לְעַמְתָּם בְּרוּךְ יֹאמְרוּ:

קהל ובעל תפלה יחדיו * ידלג עקביו מעט כלפי מעלה פעם אחד באמירת המילה 'ברוך' פעם אחת.

יחזקאל ג:יב * בְּרוּךְ כְּבוֹד-יְיָ מִמְקוֹמוֹ:

בעל תפלה וּבְדַבְרֵי קְדֻשָּׁה כְּתוּב לֵאמֹר:

קהל ובעל תפלה יחדיו תהלים קמ"ו: יְמַלֵּךְ יְיָ לְעוֹלָם אֱלֹהֶיךָ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר הַלְלוּ-יָהּ:

בעל תפלה לְדֹר וָדֹר נִגִּיד גְּדֻלָּתְךָ וְלִנְצַח נִצְחִים קְדֻשַׁתְךָ נִקְדִּישׁ וְשִׁבְחֶךָ אֱלֹהֵינוּ
מִפִּינוּ לֹא יִמוּשׁ לְעוֹלָם וָעַד כִּי אֵל מְלֵךְ גָּדוֹל וְקְדוֹשׁ אַתָּה: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ
הָאֵל (בעשרת ימי תשובה : הַמְלֵךְ) הַקְּדוֹשׁ: 136

137 אַתָּה חוֹנֵן לְאָדָם דַּעַת וּמְלַמֵּד לְאֲנוּשׁ בִּינָה וְחֲנֹנֵנוּ מֵאַתָּה 138 בִּינָה

דַּעַה וְהַשְׁכֵּל: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ חוֹנֵן הַדַּעַת:

הַשִּׁיבֵנוּ אֲבִינוּ לְתוֹרָתְךָ וְקַרְבָּנוּ מִלְכָּנוּ לְעִבּוּדֶתְךָ וְהַחֲזִירֵנוּ בְּתִשׁוּבָה

שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַרוֹצֵה בְּתִשׁוּבָה:

134 One rises on ones toes, for the פסוקים of 'קדוש' and 'ברוך' as the מלאכים do when reciting קדושה, whereas the פסוק of 'ימלוך' is not part of המלאכים קדושת. Those who rise on their toes for ' ימלוך' as well, do so, since what the ציבור recites in קדושה, is done in the manner of מלאכים.

135 בבין המצרים יורד הניגון במילים 'לעמתם ברוך יאמרו'.

136 ובברכה הזאת יזהרו ביותר לענות אמן והבט בשוייע או"ח ר"ס ק"ט.

137 מקובל רב הירץ שליח ציבור of the סידור... is in conformity with the very old בִּינָה דַּעַה וְהַשְׁכֵּל (printed in 1560) The רוקח makes note of both בִּינָה דַּעַה וְהַשְׁכֵּל, (בִּינָה דַּעַה וְהַשְׁכֵּל as well as נוסחות, בִּינָה דַּעַה וְהַשְׁכֵּל). In most ancient סידורים the standard order of these words were בִּינָה דַּעַה וְהַשְׁכֵּל. This order was retained in... "In תנ"ך, there are many examples in which בינה comes before דעה, as well as דעה before בינה, and, basically, the order really makes no difference. Either it means that through the בינה of the תורה one recognizes דעה, which is called דעה; or the reverse is also true: As a result of the recognition of דעה, one proceeds to learn his תורה, which is called בינה." (R' Schwab on Prayer pg. 442)

סֶלַח-לָנוּ אָבִינוּ כִּי ¹³⁹ מכה על הלב חָטְאָנוּ מִחַל-לָנוּ מִלְכָנוּ כִּי מכה על הלב ¹⁴⁰ פִּשְׁעָנוּ

¹⁴¹ כאן אומרים סליחות בתענית כשיש עשרה מתענים. (המקור מסידור רב סעדיה גאון) כִּי מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ

אַתָּה: בָּרוּךְ אַתָּה יי חנוּן, הַמְרַבֶּה לְסִלּוּחַ:

רֵאָה בְּעֵינָיו וְרִיבָה רִיבָנוּ וּגְאַלְנוּ מִהֲרָה לְמַעַן שְׁמֶךָ כִּי גוֹאֵל חֹזֵק

אַתָּה: בָּרוּךְ אַתָּה יי גוֹאֵל יִשְׂרָאֵל:

בתענית ציבור מוסיף הבעל תפלה כאן 'עננו': (בתענית מקשקש הצדקה בברכת 'עננו')

עֲנֵנוּ יי עֲנֵנוּ בְיוֹם צוֹם תַּעֲנִיתָנוּ כִּי בְצָרָה גְדוֹלָה אֲנַחְנוּ: אֵל-תִּפְּן אֵל-רִשְׁעָנוּ

וְאֵל-תִּסְתֵּר פְּנֶיךָ מִמֶּנּוּ וְאֵל-תִּתְעַלֵּם מִתַּחֲנָתָנוּ: הֲיִה נָא קְרוֹב לְשׁוֹעֲתָנוּ

יְהִי נָא חֲסִדְךָ לְנַחֲמָנוּ טָרַם נִקְרָא אֱלֹהֵי עֲנֵנוּ כַּדָּבָר שֶׁנֶּאֱמַר:

ישעיה סה:כח וְהָיָה טָרַם-יִקְרָאוּ וְאֲנִי אֶעֱנֶה עוֹד הֵם מְדַבְּרִים וְאֲנִי אֶשְׁמַע:

כִּי אַתָּה יי הָעוֹנֶה בְּעַת צָרָה פּוֹדֶה וּמַצִּיל בְּכָל-עַת צָרָה וְצוֹקָה: בָּרוּךְ אַתָּה יי

הָעוֹנֶה בְּעַת צָרָה:

139 לדעת החוות יאיר רק בימים שאומרים תחנון ולא נהגו כמותו.

One strikes one's chest each time one says 'חטאנו' and 'פשענו' during תפילה, whether תחנון is said that day or not.

140 פשענו בפתח - כ"ה בס"י (סידור אזור אליהו)

141 The recital of סליחות during the עמידה dates back to the very origins of סליחות. סליחות are recited during the עמידה like חסידים טוב. and בני ליטא also recite סליחות in the עמידה on the most important תפילה of the year - נעילה. In מנהג אשכנז, the one exception is in אלול and זמן התפילה before the אשמורת השלישית, עשרת ימי תשובה, and therefore the סליחות can not practically be recited within the עמידה.

וְהַעֲלֵה רְפוּאָה שְׁלֵמָה לְכָל מְכוּוְתֵינוּ
* כִּי אֵל מֶלֶךְ רוֹפֵא נֶאֱמַן וְרַחֲמָן
אַתָּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי רופא, חולי
עמו ישראל:

opposed adding רב שלמה זלמן אוירבאך
the in ויהי רצון רפאנו, unless the individual
is critically ill.

מי שרוצה להתפלל על החולה יאמר כאן :

* ויהי רצון מלפניך יי אלהינו שותשלח
מהרה רפואה שלמה מן השמים רפואת הנפש
ורפואת הגוף לחולה (פב"פ) בתוך שאר חולי
ישראל:

142 In some communities צדקה was collected only on שני וחמישי (The קב הישר tells of a miser who wouldn't come to synagogue on those days, in order to avoid giving פד"מ צדקה). מנהג פד"מ is to collect צדקה daily, when the בעל תפלה recites (דברי קהלת pg. 86) רפאנו.

בעוד שאומר בעל תפלה ברכת רפאנו' הלך שוער בית הכנסת מעבר לעבר בבית הכנסת וקופה בידו. ומצלצל במטבעות צדקה שבתוכה למען יתעורר העם לקול צללו לתת לתוכה להרבות לצדקה ומה שבתוכה ניתן לעניי עירנו.

בָּרַךְ עָלֵינוּ יי אֱלֹהֵינוּ אֶת-הַשָּׁנָה הַזֹּאת וְאֶת-כָּל-מִינֵי תְבוּאֹתָהּ לְטוֹבָה
וְיָתֵן (143 בחורף : טל ומטר ל) בְּרָכָה עַל-פְּנֵי הָאָדָמָה וְשִׁבְעֵנוּ 144 מְטוֹבָךְ
וּבְרַךְ שְׁנוֹתֵינוּ כְּשָׁנִים הַטּוֹבוֹת: בְּרוּךְ אַתָּה יי מְבָרַךְ הַשָּׁנִים:

145 תִּקַּע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל לְחֵרוּתֵנוּ וְשָׂא נֶס לְקַבֵּץ 146 גְּלִיּוֹתֵינוּ וְקַבְּצֵנוּ יַחַד
מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ: בְּרוּךְ אַתָּה יי מְקַבֵּץ, נְדָחֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

הַשִּׁיבָה שׁוֹפְטֵינוּ כְּבָרָאשׁוֹנָה וְיִזְעֲצֵינוּ כְּבֵתחֶלֶה וְהִסֵּר מִמֶּנּוּ יָגוֹן
וְאַנְחָה וּמְלוֹךְ עָלֵינוּ אַתָּה יי לְבַדְךָ בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים וְצַדִּיקֵנוּ בְּמִשְׁפָּט:
בְּרוּךְ אַתָּה יי 147 מְלֹךְ, אוֹהֵב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט:

(בעשרת ימי תשובה מסיימים הברכה : הַמְּלֹךְ הַמִּשְׁפָּט ואם לא אמרו, דעת רוב הפוסקים שאין צריך

(לחזור.)

143 בתפלת ערבית של יום נ"ט אחר תקופת תשרי (ה' או ו' דעצמבר) ובארץ ישראל בליל ז' מרחשון מתחילין לומר 'ותן טל ומטר לברכה' עד פסח.

144 צריך לומר 'ושבענו מטובך' ולא מטובה כי כן אומרים בשבת ויום טוב שבענו מטובך ושמחנו בישועתך. (תשוי הרא"ש כלל ד' ומטה משה בשם מהרש"ל)

145 contains exactly twenty words (טור) which would make adding the word 'לארצנו' superfluous. Mentioning ארץ מסכת ר' יצחק אייזיק וואלאך seems unnecessary. He likewise cites (גאולה; 1) Gathering of the exiles, 2) Judgment for evil doers, 3) Destruction of those who rebel against God, 4) Elevation of the righteous. 5) Building of 6, (ירושלם, מלכות בית דוד) Return of דוד. He likewise cites קבוץ גלויות, there would first be a קבוץ גלויות, before returning to ארץ ישראל. Therefore, the idea to add 'לארצנו' to the 'ברכת יתקע בשופר' seems out of place. The שבלי הלקט says that when went to down to מצרים and that he and his sons were all gathered together, the exclaimed 'מלאכי השרת ישראל' and that was in ארץ. It is interesting that some omit the term 'לארצנו' as well.

146 מסורת אשכנזית וספרדית מנקדת 'גְּלִיּוֹתֵינוּ', לעומת מסורת תימנית - 'גְּלִיּוֹתֵינוּ'.

שמואל הקטן¹⁴⁸ לַמְשֹׁמְדִים אֶל־תְּהִי תִקְוָה וְכָל־הַמֵּינִים כָּרְגַע יֵאבְדוּ וְכָל־
אוֹיְבֵי עַמְּךָ מִהֲרָה יִכָּרְתוּ וּמַלְכוּת זְדוּן מִהֲרָה תִעָקֵר וּתְשֻׁבֵר וּתְמַגֵּר
וּתְכֻנֶּיֶע בְּמִהֲרָה בְיַמֵּינוּ: בָּרוּךְ אַתָּה יי שׁוֹבֵר אוֹיְבִים וּמְכַנֶּיֶע זְדִים:

עַל־הַצְּדִיקִים וְעַל־הַחֲסִידִים וְעַל־זַקְנֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל וְעַל־פְּלִיטַת
סוֹפְרֵיהֶם וְעַל־גְּרֵי הַצָּדֵק וְעַל־יְהוָה יִהְיֶה רַחֲמֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְתֵן שָׂכָר
טוֹב לְכָל־הַבוֹטְחִים בְּשִׁמְךָ בְּאַמֶּת וְשִׁים חֲלָקְנוּ עִמָּהֶם¹⁴⁹ וְלַעוֹלָם לֹא
נִבּוֹשׁ כִּי־בָדַד בְּטַחְנוּ: בָּרוּךְ אַתָּה יי מְשַׁעֵן וּמְבַטֵּחַ לַצְּדִיקִים:

(בבין המצרים ברכת ילירושלם עירך, כולה אומר בניגון ידוע של קינות, ואת חתימת הברכה - בניגון טעמי איכה.)

וְלִירוּשָׁלַם עִירְךָ בְּרַחֲמִים תָּשׁוּב וְתִשְׁכּוֹן בְּתוֹכָהּ כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ וּבְנֵה
אוֹתָהּ בְּקִרּוֹב בְיַמֵּינוּ בְנִינַן עוֹלָם וְכִסֵּא דָוִד מִהֲרָה לְתוֹכָהּ תִּכְיֶן: בָּרוּךְ
אַתָּה יי בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַם:

אֶת־צֶמַח דָּוִד עַבְדְּךָ מִהֲרָה תִצְמִיחַ וְקִרְנוֹ תָרוּם בְּיִשׁוּעָתְךָ כִּי

לְיִשׁוּעָתְךָ קִוִּינוּ כָּל־הַיּוֹם: בָּרוּךְ אַתָּה יי מְצַמֵּיחַ, קֶרֶן יִשׁוּעָה:

148 הרמב"ם בפ"ב מתפלה ה' א'. "בימי רבן גמליאל רבו המינין בישראל, והיו מצירים לישראל, ומסיתין אותן לשוב מאחרי השם, וכיון שראה שזו גדולה מכל צרכי בני אדם, עמד הוא ובית דינו, והתקין ברכה אחת שתהיה בה שאלה מלפני השם לאבד המינים, וקבע אותה בתפלה, כדי שתהיה ערוכה בפי הכל": וזו היא נוסחתו בברכה זו: למשומדים אל תהי תקוה וכל המינים כלם כרגע יאבדו, ומלכות זדון תעקר ותשבר במהרה בימינו. בא"י שובר רשעים ומכניע זדים: ונוסחת האבודרהם מכ"י, למשומדים אל תהי תקוה, וכל המינים כרגע יאבדו, וכל איביך וכל שנאיך מהרה יכרתו, ומלכות זדון מהרה תכלה ותשבר ותכניע. בא"י, שובר איבים ומכניע זדים: ובשני סדורים כ"י וגם במחזור שאלוניקי, נוסחתה כדלהלן. רק אחרי 'ותכניע' נכתבו עוד שתי תיבות 'כל אויבינו', ובטור וברוקח נשמטו, כי הם כפל לשון כי כבר אמור וכל אויבי עמך. בצדה לדרך כתיב בפי' ל"ו מאמר א' כלל א', . . . "למשומדים" כן הנוסחא מעיקרה, וכ"י וכ"י בכל כ"י ישנים, [ובסידור רב עמרם גאון, ושל רב סעדיה גאון, ונוסחת הרמב"ם ז"ל ובכל הראשונים]:

150 שְׁמַע קוֹלָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ חוּס וְרַחֵם עָלֵינוּ וְקַבֵּל בְּרַחֲמִים וּבְרָצוֹן

אֶת־תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אֵל שׁוֹמֵעַ 151 תְּפִלָּתֵנוּ וְתַחֲנוּנֵינוּ אֶתְּהָּ וּמִלִּפְנֵיךָ מִלְּכֵנוּ

רִיקָם אֶל־תְּשִׁיבֵנוּ כִּי אֶתְּהָּ שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּרַחֲמִים:

בְּרוּךְ אַתְּהָּ יְיָ 152 שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

153 רָצָה יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּבְתַפִּלָּתְךָ וְהָשִׁב הָעֲבוּדָה לְדַבִּיר

150 but for adding ones own שמע קולנו was against adding *fixed* texts of בקשה to הרב וואלף היידנהיים before סידורים in תפילות themselves. The reasoning being, if חז"ל required a specific text to be added - they would have added it themselves. We don't find these תפילות in סידורים before סידורים (הרב יחיאל מיכל עפשטיין 1800 was written by the וידוי was written by 1800 נוסח (הרב יחיאל מיכל עפשטיין 1800), which is similar to the נוסח printed in ציון שיערי (Kabbalistic תפילות written about hundred years prior).

151 בכל סיי הנוסח הוא תפלתנו ותחנונו... אבל בסידורים מאוחרים יותר מופיע הנוסח הישן. (סידור אזור אליהו)

152 חתימת ברכת 'שומע תפילה' נאמרת על ידי הבעל תפלה בהרמת קול ובענימה מיוחדת כדי לעורר את השומעים לחשיבות עניית 'אמן' זו.

153 גירסת 'מְהֵרָה' ברע"ג (ח ע"א), במחז"ו (עמ' 76), ועיי' סידור ר"ש מגרמיזא (עמ' קט) שכתב דהא על נשמת צדיקים שמקריב מיכאל בכל יום על מזבח של מעלה נתייסדה תפילה זו וכו', לכן ביטל רבינו הלוי לומר מְהֵרָה. ובמחזור ישן ד"ז: מְהֵרָה גירסת הרוקח ור"י הלוי מרגמיזא מיחה לאמר מְהֵרָה לפי שעל נשמת הצדיקים קאי. וכן רש"י ברכות יא: ד"ה ועבודה משמע שלי"ג מְהֵרָה בְּאַהֲבָה, ועיין ערוגת הבושם ח"ד (עמ' 68 הערה 68). (פירושי סידור התפילה לרוקח עמ' שמט)

בסדור רפ"ז גם בסדורי הספרדים הנוסחא מְהֵרָה בְּאַהֲבָה תְּקַבְּלֵי וכן בסדר רב עמרם וכן העתיקו התוספות בסוף מנחות [מדרשות חלוקין יש מי שאומר נשמותיהן של צדיקים, ויש מי שאומר כבשים של אש. והיינו דאמרין בשמונה עשרה בעבודה 'ואשי ישראל ותפילתם מהרה באהבה תקבל ברצון'. וי"א דקאי אדלעיל 'והשב העבודה

לדביר ביתך ואשי ישראל'. לא מצאתי יותר: (גמ' מנחות קי. תוס' ד"ה ומיכאל)]. אבל מהרי"ל צוה שלא לומר מהרה (יוסף אומץ ס' מ"ח), ובאמת השנוי תלוי בשנוי הגרסה של 'והשב את־העבודה', שמי שגורס 'את־העבודה' לא יאמר 'מְהֵרָה' (נוסח גרמיזא) ומי שיאמר 'מְהֵרָה' יאמר 'והשב העבודה' בלי מלת 'את' (נוסח פפד"מ) ואז בין לזה בין לזה ל"ד תבות בברכה זו כחבלת הכל בו והרוקח. (סידור עבודת ישראל)

בֵּיתְךָ וְאֲשֵׁי יִשְׂרָאֵל וּתְפַלְתֶּם מְהֵרָה בְּאַהֲבָה תִּקְבַּל בְּרָצוֹן וּתְהִי
לְרָצוֹן תָּמִיד עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ:

בראש חודש ובחול המועד אומרים 'יעלה ויבאי':

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ יַעֲלֶה וַיָּבֹא וַיִּגְיַע וַיִּרְאֶה וַיִּרְצֶה וַיִּשְׁמַע וַיִּפְקֹד וַיִּזְכֹּר וַיִּזְכְּרֵנוּ
וּפְקֻדוֹנֵנוּ וּזְכוֹרֵנוּ אֲבוֹתֵינוּ וּזְכוֹרֵנוּ מְשִׁיחַ בֶּן־דָּוִד עֲבָדְךָ וּזְכוֹרֵנוּ יְרוּשָׁלַם עִיר קְדֻשָּׁךְ
וּזְכוֹרֵנוּ כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ לְפִלִיטָה וּלְטוֹבָה וּלְחַן וּלְחַסֵּד וּלְרַחֲמִים וּלְחַיִּים
וּלְשָׁלוֹם בְּיוֹם

לראש חודש : ראש החדש הזה | לפסח : חג המצות הזה | לסכות : חג הסוכות הזה
וְזָכְרֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְטוֹבָה (קהל אמן) וּפְקֻדָּנוּ בּוֹ לְבִרְכָה (קהל אמן) וְהוֹשִׁיעֵנוּ בּוֹ לְחַיִּים
(קהל אמן) וּבְדַבַּר יְשׁוּעָה וּרְחֻמִּים חוּס וְחַנּוּנוֹ וּרְחַם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ
כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנּוּן וּרְחוּם אַתָּה:

וּתְחַזְּינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוֹבְךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ ¹⁵⁴ הַמְּחַזֵּיר שְׂכִינָתוֹ

¹⁵⁵ לְצִיּוֹן:

צריך לומר 'מודים' בקול רם כדי שהציבור ישמעו.

154 חתימת ברכת 'המחזיר שכינתו לציון' נאמרת על ידי הבעל תפלה בהרמת קול ובנעימה מיוחדת כדי לעורר את השומעים לאמירת מודים דרבנן.

155 בבין המצרים בסוף הברכה משפיל את קולו, אולם במלה אחרונה של רצה דהיינו 'לציון', שוב מגביה את קולו.

משתחוה ¹⁵⁶ מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שְׂאֵתָה משתחוה מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שְׂאֵתָה
הוא זוקף יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ הוא זוקף יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי
לְעוֹלָם וָעֶד: צוּר חַיֵּינוּ מִגֵּן יִשְׁעֵנוּ אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי כָל-בֶּשֶׂר יוֹצְרֵנוּ
אֵתָהּ הוּא לְדוֹר וָדוֹר: נוֹדָה לָךְ וְנִסְפָּר יוֹצֵר בְּרֵאשִׁית: בְּרִכּוֹת וְהוֹדָאוֹת
תְּהַלְתֶּךָ עַל-חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדְךָ לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ עַל
וְעַל-נְשָׁמוֹתֵינוּ ¹⁵⁷ הַפְּקוּדוֹת לָךְ וְעַל- שֶׁחֲחִיתָנוּ וְקִמַּתָּנוּ: כֵּן תְּחַיֵּנוּ
נִסְיָךְ שְׁבַכְל-יוֹם עִמָּנוּ וְעַל-נַפְלְאוֹתֶיךָ וְתִקְיָמנוּ וְתִאֶסֶף גְּלוּתֵינוּ לְחֻצְרוֹת
וְטוֹבוֹתֶיךָ שְׁבַכְל-עַת עָרַב וּבָקֵר קֹדֶשְׁךָ לְשִׁמְר חֻקֶיךָ וְלַעֲשׂוֹת
וְצִהָרִים: הַטּוֹב כִּי לֹא-כָלוּ רַחֲמֶיךָ רְצוֹנְךָ וְלַעֲבֹדְךָ בְּלִבְבֵּי שָׁלֵם ¹⁵⁹ עַל
וְהַמְרַחֵם כִּי לֹא-תָמוּ חֻסְדֶיךָ מֵעוֹלָם שְׂאֵנוּ מוֹדִים לָךְ ¹⁶⁰ כּוֹרְעִים מַעֲט
קוִינֵנוּ לָךְ: כְּשֹׂאֲמֵרִים הַמִּילָה בְּרוּךְ זֹקֵף אֵל

ההודאות:

מודים דרבנן (גמ' סוטה מ.) ¹⁵⁸

שְׂאֵנוּ מוֹדִים לָךְ. רַבִּי סִימְאִי אָמַר - יוֹצְרֵנוּ יוֹצֵר בְּרֵאשִׁית, עַל שְׂאֵנוּ מוֹדִים לָךְ. נְהַרְדְּעֵי אָמְרֵי מִשְׁמִיחָ דְּרַבִּי סִימְאִי - 'בְּרִכּוֹת וְהוֹדָאוֹת לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל עַל שֶׁחֲחִיתָנוּ וְקִמַּתָּנוּ, עַל שְׂאֵנוּ מוֹדִים לָךְ. רַב אֲחָא בַר יַעֲקֹב מְסִיִּים בָּהּ הָכִי - 'כֵּן תְּחַיֵּנוּ וְתִחַנְנוּ, וְתִקְבְּצֵנוּ וְתִאֶסֶף גְּלוּתֵינוּ, לְחֻצְרוֹת קֹדֶשְׁךָ, לְשִׁמְר חֻקֶיךָ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ בְּלִבְבֵּי שָׁלֵם, עַל שְׂאֵנוּ מוֹדִים לָךְ. אָמַר רַב פֶּפְאָה, הִילְכָה נִמְרִינְהוּ לְכוּלְהוּ.

¹⁵⁹ The original 'גירסא' על שְׂאֵנוּ מוֹדִים לָךְ

¹⁶⁰ מוֹדִים corresponds to the מוֹדִים דרבנן so we bow both at the beginning and at the final 'ברוך' which corresponds to 'ברוך...הטוב שמך

סיום מוֹדִים דרבנן 'ברוך אל ההודאות', והמדקדקים אומרים אותו בכריעה אחת. (יוסף אומץ)

¹⁵⁶ The continues to recite the תפלה בעל תפלה aloud as he reads 'מוֹדִים'. The recent practice that he should recite 'מוֹדִים' quietly while the recite 'מוֹדִים דרבנן' has no basis in הלכה or tradition. הרב שמעון שוואב stated, "I don't know where the מנהג of saying the beginning of 'מוֹדִים' silently, comes from?" The issue of לא משתמעי does not apply since both are reciting different paragraphs.

¹⁵⁷ not the correct is the המופקדות הפקודות נוסח.

¹⁵⁸ בְּזִמְנוֹ שֶׁשְׁלִיחַ צְבוּר אָמַר מוֹדִים, הָעַם מָה הֵם אֹמְרִים? אָמַר רַב - 'מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ ד' אֱלֹהֵינוּ, עַל שְׂאֵנוּ מוֹדִים לָךְ. וְשִׂמְאֵל אָמַר - 'אֱלֹהֵי כָל-בֶּשֶׂר, עַל

כל ימי חנוכה, גם בפורים ביום י"ד (ט"ו) בשחרית, אומרים כאן יעל הנסים:

על הנסים ועל הפרקן ועל הגבורות ועל התשועות ועל המלחמות

שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה:

בחנוכה : בימי מתתיהו בן-יוחנן כהן גדול אלו להודות ולהלל לשמך הגדול: ¹⁶¹

חשמני ובניו כשעמדה מלכות יון בפורים : בימי ¹⁶²מרדכי ואסתר בשושן

הרשעה על-עמך ישראל להשפיקם הבירה כשעמד עליהם המן הרשע

תורתך ולהעבירם מחקי רצונך: ואתה בקש אסתר גיג להשמיד להרג ולאבד

ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם את-כל-היהודים מנער ועד-זקן טף

ונשים ביום אחד בשלושה עשר לחדש את-נקמתם: מסרת גבורים ביד חלשים

ורבים ביד מעטים וטמאים ביד טהורים שנים-עשר הוא-חדש אדר ושלים

לבזו: ואתה ברחמיך הרבים הפרת ורשעים ביד צדיקים וזדים ביד עוסקי

תורתך: ולך עשית שם גדול וקדוש תורתך

בעולמך ולעמך ישראל עשית תשועה בעולמך

גדולה ופרקן כהיום הזה: ואחר כך באו גדולה ופרקן כהיום הזה: ואחר כך באו

בניך לדביר ביתך ופנו את-היכלך בניך לדביר ביתך ופנו את-היכלך

וטהרו את-מקדשך והדליקו נרות וטהרו את-מקדשך והדליקו נרות

בחצרות קדשך וקבעו שמונת ימי חנכה בחצרות קדשך וקבעו שמונת ימי חנכה

161 The phrase, כשם שעשית להם נסים וגבורות בימים ההם ובזמן הזה, כן עמנו ד' appears in numerous manuscripts from the ראשונים (מחזור ויטרי כ"י ששון and (מחזור וורמיישא (מחזור ויטרי כ"י ששון) and (מחזור וורמיישא) omit it. By the time of the אחרונים, we don't find the text at all. This is but one example, where several parts of תפילה have changed from the time of the ראשונים, sometimes due to a variety of גרסאות accepted.

162 מתרגמינו מרי דכי (pure myrrh). (גמ')

וְהַשְׁבוֹת גְּמוּלוֹ בְּרֹאשׁוֹ וְתָלוּ אֹתוֹ וְאֶת-בְּנֵי עַל-הָעֵץ:

וְעַל-כָּל־מַלְאָכָאֵם וְיִתְרֹמֵם שְׁמָךְ מִלְכָּנוּ תְּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד:

בעשרת ימי תשובה: ¹⁶³ וְכָתוּב לְחַיִּים טוֹבִים בְּנֵי בְרִיתְךָ: (קהל אָמֵן)

[בחזרת הש"ץ הקהל עונה רק 'אמן' על אמירה 'וכתוב לחיים', שאין הקהל חוזר על אמירה זו]:

וְכָל-הַחַיִּים יוֹדוּךָ סֵלָה וַיְהִלְלוּ אֶת-שְׁמֶךָ בְּאַמֶּת הָאֵל יִשׁוּעָתָנוּ וְעִזְרָתָנוּ

סֵלָה: כּוֹרַע בְּרוּךְ מִשְׁתַּחֲוֶה אֶתְּךָ זֶקֶף יי ¹⁶⁴ הַטּוֹב שְׁמָךְ וְלָךְ נָאָה לְהוֹדוֹת:

בחזרת הש"ץ אומר הבעל תפלה (אומרים אף בתשעה באב ובבית אָבֵל אבל הכהנים לא נושאים כפים):
בארץ ישראל הכהנים מברכים את הקהל.

¹⁶⁵ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ בְּרַכְנוּ בְּבִרְכָּה הַמְּשַׁלֶּשֶׁת בַּתּוֹרָה הַכְּתוּבָה עַל-יְדֵי מֹשֶׁה

עֲבֹדָךְ

הָאָמוּרָה מִפִּי אֲהַרֵן וּבְנָיו כְּהֻנִּים עִם קְדוּשָׁךְ - בְּאָמוּר:

במדבר ו:כד-כו יְבָרְכֶךָ יי וְיִשְׁמְרֶךָ: כו יְהִי רָצוֹן יְיָ וְיִשְׁמְרֶךָ: כו יְהִי רָצוֹן

יֵשָׁא יי וְפָנָיו אֵלֶיךָ וְיִשְׁמֶךָ לְךָ שְׁלוֹם: כו יְהִי רָצוֹן

דוכן go up to כהנים is recited if אדיר במרום

163 The נוסח of the מרוטנבורג as cited by the טור is 'וכתוב לחיים טובים כל בני בריתך' is cited by the טור. However, the רוקח stresses the importance of the phrase containing only five words. Therefore the מהרי"ל omits 'טובים', while מנהג וורמיישא and 131 (דברי קהלת עמ' 131) omit 'מנהג פפד"מ'.

164 בנין המצרים בסוף הברכה משפיל את קולו במילים 'הטוב שמך ולך נאה להודות'.

165 until then, ראשונים was performed daily, until about the year 5000. The הלכות נשיאת כפים mention, that one should דוכן every day, without citing that the מנהג is not to do so.

166 שִׁים שְׁלוֹם טוֹבָה וּבְרָכָה חֵן וְחֶסֶד וְרַחֲמִים עָלֵינוּ וְעַל-כָּל-יִשְׂרָאֵל

עַמֶּךָ: בְּרַכְנוּ אֲבֵינוּ כְּלָנוּ כְּאֶחָד בְּאוֹר פְּנֵיךָ כִּי בְאוֹר פְּנֵיךָ נִתְּתָ לָנוּ יי

אֱלֹהֵינוּ תּוֹרַת חַיִּים וְאַהֲבַת חֶסֶד וְיִצְדָקָה וּבְרָכָה וְרַחֲמִים וְחַיִּים

וְשְׁלוֹם: וְטוֹב בְּעֵינֶיךָ לְבָרֶךְ אֶת-עַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל בְּכָל-עֵת וּבְכָל-שָׁעָה

בְּשְׁלוֹמֶךָ:

כאשר אין אומרים תחנון, חתימת ברכת 'המברך את עמו
ישראל בשלום' נאמרת על ידי הבי"ת בהרמת קול ובנעימה
מיוחדת כשאין אומרים תחנון כדי להזכיר זאת לקהל.

166 On every occasion that we recite שִׁים שְׁלוֹם, ברכת כהנים, is also said. The text of שִׁים שְׁלוֹם itself, has within it the request for חֵן, אור הפנים, and שְׁלוֹם, themes contained within the second and the third ברכות of ברכת כהנים.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ 167 הַמְבָרֵךְ

אֶת-עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּשָׁלוֹם

168 בעשרת ימי תשובה [בחזרת הש"ץ הקהל מקדים

אמירת 'בספר... לפני הבעל תפלה]:

169 "בְּסֵפֶר חַיִּים בְּרָכָה וְשָׁלוֹם וּפְרֻנְסָה

טוֹבָה נִזְכָּר וְנִכְתָּב לְפָנֶיךָ אָנוּ וְכָל-

עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְחַיִּים וְלְשָׁלוֹם:"

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ 170 עוֹשֵׂה הַשָּׁלוֹם:

167 בבין המצרים בסוף הברכה משפיל את קולו במילים 'המברך את-עמו ישראל', 'בשלום' הניגון שוב עולה.

168 הדיין הזקן שקנה חכמה מ"ה יעקב זילברקרן זצ"ל אמר לי שנפלא ממנו טעם מנהג פ"פ הזה: מה בין 'בספר' וכו' שאומרים אותו ק' גם בתפלת ח' בקול, ובין תפלות 'זכרנו, מי כמוך, וכתוב', שאין אומרי' ק' בתפלת ח' בפ"פ? ועניתי לו שני"ל טעם אמירת ק' 'בספר': פן ישכח ח' לאמרו ויאמר תחלת הברכה שאחר בשלומך, ותהי מעוות לא יוכל לתקון, אם הזכיר כבר השם של הברכה, כמ"ש בש"ע תקפ"ב ס"ה "אם לא אמר זכרנו ומי כמוך אין מחזירי' אותו ואפי' לא עקר רגליו רק שסיים אותה ברכ' וה"ה אם לא אמר וכתוב ובספר נמי דינא הכי." (דברי קהלת דף 871)

169 Adding the word 'טובים' is מנהג צרפת, which was not accepted by רבוני אשכנז.

170 מה שאנו אומרים בר"ה עושה השלום ובשאר ימות השנה [ה]מברך את עמו ישראל בשלום, לפי שעושה בגימט' ספרא"ל והוא מלאך הממונה על הכתיבה, ואנו מזכירין אותו עתה שיכתוב אותנו לחיים טובים ולשלום. (מהרי"ל) עוד טעם כתב ברוקח בעשיית א"א המברך את עמו בשלום לפי כביכול אינו יכול לברכס דבמקום משפט אין צדקה, אך אומ' עושה השלום שאע"פ שעושה משפט שלום בעולם דכתיב 'חילו מלפניו כל הארץ אף תכון תבלי'. (תהלים צו: ט-י)

מר בר רבינא (גמ' ברכות יז) אֱלֹהֵי נֹצֵר לְשׁוֹנֵי מִרְעַ וּשְׁפָתַי מִדְּבַר מְרֵמָה
 וּלְמַקְלֵי נַפְשֵׁי תוֹדִם וְנַפְשֵׁי כְּעַפָּר לְכֹל תִּהְיֶה: פָּתַח לְבִי בְּתוֹרֹתֶיךָ
 וּבְמִצְוֹתֶיךָ תִּרְדֹּף נַפְשֵׁי: וְכָל-הַחוֹשְׁבִים עָלַי רָעָה מִהֲרָה הָפֵר עֲצָתָם
 וּקְלָקַל מִחֲשָׁבוֹתָם: עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶיךָ עֲשֵׂה לְמַעַן יִמְיָנֶיךָ עֲשֵׂה לְמַעַן
 קוֹדְשֹׁתֶיךָ עֲשֵׂה לְמַעַן תוֹרֹתֶיךָ: תהלים ס:ז לְמַעַן יִחַלְצוּן יְדִידֶיךָ הוֹשִׁיעָה
 יִמְיָנֶיךָ וְעַנְנוּ וְעַנְנֵי: יט:טו יִהְיוּ לְרִצּוֹן וְאִמְרֵי-פִי וְהִגִּיוֹן לְבִי לְפָנֶיךָ יי
 צוּרֵי וְגֵאֲלֵי:

171 פוסע לאחריו ג' פסיעות ואומר :

172 עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמְרוֹמָיו הוּא יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם עָלֵינוּ

וְעַל-כָּל-יִשְׂרָאֵל וְאָמְרוּ אָמֵן:

זוקף לאט ואומר :

171 אמר רבי אלכסנדר אמר רבי יהושע בן לוי, המתפלל צריך שיפסיע שלש פסיעות לאחוריו, ואחר כך יתן שלום. אמר ליה רב מרדכי, כיון שפסיע שלש פסיעות לאחוריו, התם איבעיא ליה למיקם, משל לתלמיד הנפטר מרבו, אם חוזר לאתרו, דומה לכלב ששב על קיאו! תנגא נמי הכי, המתפלל צריך שיפסיע שלש פסיעות לאחוריו, ואחר כך

יתן שלום. ואם לא עשה כן, ראוי לו שלא התפלל! ומשום שמענה אמרו, שנותן שלום לגמין ואחר כך לשמאל. (גמ')

(יומא נג:)

173 יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ

וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ: וְשֵׁם נַעֲבֹדְךָ בְּיָרְאָה כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קִדְמָנִיּוֹת:

מלאכי ג:ד וְעָרְבָה לִי מִנְחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קִדְמָנִיּוֹת:

ועומד במקום שכלו פסיעותיו עד כדי הלוך ד' אמות, ובצבור עד שיגיע הבעל תפלה לקדושה. הבעל תפלה חוזר ומתפלל בקול ואומר מתחלה 'אדני שפתי תפתחי בלחש.

בשחרית של ראש חודש, חנוכה, וחול המועד אומרים הלל (עמי 452).
בתעניות בה"ב מרחשון ובה"ב אייר כשאין עשרה מתענים אומרים כאן סליחות.
בעשרת ימי תשובה אומרים 'אבינו מלכנו' (עמי 413) אחר תפילת שמונה עשרה.

סדר תחנון

יום כפור on כוונה was omitted the entire year, in order that it be said with the proper (אשמנו וידוי)

כל ימי החול בימים שאומרים בהם תחנה אומרים אחר שמנה עשרה 'רחום וחנון' (עמי 15) וכו'.

ובשני ובחמישי מוספים והוא רחום וכו' ואומרים אותו מעומד ובלחש.

174 ואלו הימים שאין אומרים בהם תחנה ואין נופלים על פניהם:

בערב שבת למנחה, ראש חודש, חנוכה, חמשה עשר בשבת, פורים קטן ב' ימים, כל חדש ניסן, ל"ג בעומר, ראש חודש סיון עד אחר אסרו חג, תשעה באב, חמשה עשר באב, ולא בערב ראש השנה ומערב יום כפור עד אחר ראש חודש מרחשון, בימים אלו אין אומרים גם במנחה שלפניו (חוץ מן חמשה עשר בשבת וחמשה עשר באב), ולא בבית אבל, ולא בבית חתן ביום שנכנס לחופה (ונתפשט המנהג בכמה קהילות גם במנחה שלפניו), ולא בבהכ"נ ביום המילה. [בפסח שני אומרים תחנון כרגיל.]

תהלים עח:לח ¹⁷⁵ וְהוּא רַחוּם ו יְכַפֵּר עֲוֹן וְלֹא יִשְׁחִית וְהִרְבֵּה לְהָשִׁיב אָפּוֹ וְלֹא יִעִיר

173 In ancient סידורים these פסוקים do not appear. In the past two hundred to three hundred years, the מנהג to recite them has become wide spread. It is considered a טוב accepted by כלל ישראל (therefore they should be said and not skipped).

174 The מהרי"ל cites מנהג מינץ (Mainz), according to which, תחנון is recited the week following מנהג פפד"מ. מנהג פפד"מ does not, which is supported by the הגהות אשרי and other ראשונים.

175 The historic origin of this prayer is shrouded in mystery. In Geonic responsa we find the following report. After the destruction of the Temple, Vespasian, the Roman Emperor, had a number of Jews set adrift in three rudder-less ships. After many weeks of helpless drifting, the vessels finally landed on the coast of France and the Jews came to Lyon, Arles, and Bordeaux. They were, at first well received. They settled in those towns and even grew quite prosperous. However, when a new ruler arose, they were deprived of their property and were also oppressed in many other ways.

כָּל-חַמְתּוֹ: אַתָּה יי לא-תכלא רחמיך ממנו חסדך ואמתך תמיד יצרונו:
קו:מז הושיענו ו יי אלהינו וקבצנו מן-הגוים להדות לשם קדשך להשתבח
בתהלתך: קל:ג-ד אס-עונות תשמריה אדני מי יעמד: כִּי-עַמְךָ הַסְּלִיחָה לְמַעַן
תִּזְרָא: לא כחטאינו תעשה-לנו ולא כעונותינו תגמל עלינו: ירמיה

יד:ז אס-עונינו ענו בְּנו יי עשה למען שמך תהלים כה:ו זכר-רחמיך יי וחסדיך
כי מעולם הָמָּה: יעננו יי ביום צרה ישגבנו שם אלהי יעקב: כִּי יי הושיעה
הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְּיוֹם-קָרָאנו: אָבִינוּ מִלְכָּנו חָנּוּנוּ וַעֲנָנוּ כִּי אֵין בָּנוּ מַעֲשִׂים
צְדָקָה עֲשֵׂה עִמָּנוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ: אָדוֹנָנוּ אֱלֹהֵינוּ שְׁמַע בְּקוֹל תַּחֲנוּנֵינוּ וְזָכַר-
לָנוּ אֶת-בְּרִית אַבּוֹתֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ: דניאל ט:טו-יז ועתה ו אדני אלהינו
אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ אֶת-עַמְּךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה וַתַּעַשׂ-לָךְ שֵׁם כְּבוֹד הַגָּדוֹל מִכִּים
בִּאֲגוּרָיךְ עַל שְׂמֹאל הַחַיָּה חָטְאוּ רָשָׁעֵנוּ: אָדֹנָי כְּכֹל-צְדָקָתְךָ יִשָּׁב-נָא אַפְּךָ וְחַמְתְּךָ מֵעִירְךָ
יְרוּשָׁלַם הֲרֵ-קִדְשֶׁךָ כִּי בַחֲטָאֵינוּ וּבַעֲוֹנוֹת אֲבֹתֵינוּ יְרוּשָׁלַם וְעַמְּךָ לְחֶרֶף לְכָל-
סְבִיבֵתֵינוּ: וְעַתָּה ו שְׁמַע אֱלֹהֵינוּ אֶל-תְּפִלַּת עַבְדְּךָ וְאֶל-תַּחֲנוּנָיו וְהָאֵר פְּנֵיךָ עַל-
מִקְדָּשֶׁךָ הַשָּׁמַיִם לְמַעַן אָדֹנָי:

ט:יח-יט הָטָה אֱלֹהֵי ו אֲזַנְךָ וּשְׁמַע פְּקָחָה פְּקָח עֵינֶיךָ וּרְאֵה שְׂמֹמֵתֵינוּ וְהָעִיר אֲשֶׁר-

נִקְרָא שְׁמֶךָ עָלֶיהָ כִּי ו לא על-צדקתינו אֲנַחְנוּ מִפִּילִים תַּחֲנוּנֵינוּ לְפָנֶיךָ כִּי עַל-

רַחֲמֶיךָ הַרְבִּים: אָדֹנָי ו שְׁמַעְהָ אָדֹנָי ו סִלַּחְהָ אָדֹנָי הַקְּשִׁיבָה וְעֲשֵׂה אֶל-תְּאֵחֶר

לְמַעַנְךָ אֱלֹהֵי כִּי-שְׁמֶךָ נִקְרָא עַל-עִירְךָ וְעַל-עַמְּךָ: אָבִינוּ אָב הַרְחֵמֵן הֲרָאנוּ

אוֹת לְטוֹבָה וְקִבֵּץ נְפּוּצוֹתֵינוּ מֵאֲרָבַע בְּנִפּוֹת הָאָרֶץ יִפְּרִוּ וַיִּדְעוּ כָּל-הַגּוֹיִם כִּי

Thereupon fast days were inaugurated, and on these days the prayer, composed by two brothers (בנימין and יוסף) and their cousin (שמואל), was recited for the first time. Subsequently the new ruler died suddenly, and the suffering of the Jews came to an end. When these happenings became known to other communities, they too introduced the prayer into the Monday and Thursday שחרית services. [The World of Prayer Volume I pg. 224]

אֶתְּהָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ: ישעיה סד:ז וְעַתָּה יְיָ אָבִינוּ אֶתְּהָ אֲנַחְנוּ הַחֲמֵל וְאֶתְּהָ יִצְרָנוּ
וּמַעֲשֵׂה יָדָךְ כָּלֵנוּ: הוֹשִׁיעֵנוּ לְמַעַן שְׁמִיךָ צוּרֵנוּ מִלְּכֵנוּ וְגוֹאֲלֵנוּ: יואל ב:י חוֹסֶה יְיָ
עַל-עַמְּךָ וְאֶל-תַּתֵּן נַחֲלֶתְךָ לְחֶרֶףָהּ לְמִשְׁלַבֵּם גּוֹלִים לָמָּה יֹאמְרוּ בְּעַמִּים אִי־הָ
אֱלֹהֵיהֶם: יִדְעֵנוּ כִּי חָטְאוּנוּ וְאִין מִי יַעֲמֵד בְּעַדֵּנוּ שְׁמִיךָ הַגְּדוֹל יַעֲמֵד-לָנוּ בְּעַת
צָרָה: יִדְעֵנוּ כִּי אִין בָּנוּ מַעֲשִׂים צְדָקָה עֲשֵׂה עִמָּנוּ לְמַעַן שְׁמִיךָ: כָּרַחַם אָב עַל-
בָּנִים כֵּן תְּרַחַם יְיָ עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ לְמַעַן שְׁמִיךָ: חֲמַל עַל-עַמְּךָ רַחַם עַל-נַחֲלֶתְךָ
חוֹסֶה-נָּא כָּרַב רַחֲמֶיךָ: חֲנֹנוּ וְעַנְנוּ כִּי לָךְ יְיָ הַצְּדָקָה עֲשֵׂה נִפְלְאוֹת בְּכָל-עַת:
הִבִּט-נָּא רַחֲם-נָּא עַל-עַמְּךָ בְּמַהֲרָה לְמַעַן שְׁמִיךָ: בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים יְיָ אֱלֹהֵינוּ
רַחַם וְהוֹשִׁיעָה צֹאן מִרְעִיתְךָ וְאֶל-יְמִשְׁל-בָּנוּ קֹצֶף כִּי לָךְ עֵינֵינוּ תְלוּיֹת:
הוֹשִׁיעֵנוּ לְמַעַן שְׁמִיךָ רַחַם עָלֵינוּ לְמַעַן בְּרִיתְךָ: הִבִּיטָה וְעַנְנוּ בְּעַת צָרָה כִּי לָךְ
יְיָ הִישׁוּעָה: בָּךְ תּוֹחַלְתָּנוּ אֵלֹוֶה סְלִיחוֹת אָנָּה סְלַח-נָּא אֵל טוֹב וְסָלַח כִּי אֵל
מְלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם אַתָּה:

אָנָּה מְלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם זְכוֹר וְהִבִּט לְבְרִית בֵּין הַבְּתָרִים וְתִרְאֶה לְפָנֶיךָ עֲקֹדַת
יְחִיד לְמַעַן יִשְׂרָאֵל: אָבִינוּ מִלְּכֵנוּ חֲנֹנוּ וְעַנְנוּ כִּי שְׁמִיךָ הַגְּדוֹל נִקְרָא עָלֵינוּ: עֲשֵׂה
נִפְלְאוֹת בְּכָל-עַת עֲשֵׂה עִמָּנוּ כְּחִסְדְּךָ: חַנּוּן וְרַחוּם הִבִּיטָה וְעַנְנוּ בְּעַת צָרָה כִּי

לָךְ יִי הַיְשׁוּעָה: אָבִינוּ מְלַכְנוּ מְחַסְנוּ אֶל-תַּעַשׂ עִמָּנוּ כְּרַע מַעֲלֵלֵינוּ: זָכַר רַחֲמֶיךָ
יִי וְחַסְדֶיךָ וְכָרַב טוֹבָךָ הוֹשִׁיעֵנוּ וְחַמֵּל-נָא עָלֵינוּ כִּי אֵין לָנוּ אֱלוֹהִים אַחֵר
מִבְּלַעֲדֶיךָ צוּרְנוּ: אֶל-תַּעֲזֹבֵנוּ יִי אֱלֹהֵינוּ אֶל-תִּרְחַק מִמָּנוּ כִּי נִפְשָׁנוּ
קִצְרָה מִחֶרֶב וּמִשָּׁבִי וּמִדָּבָר וּמִמַּגָּפָה וּמִכָּל-צָרָה וַיִּגְזֹן הַצִּילָנוּ כִּי לָךְ קוִיֵּנוּ
וְאֶל-תִּכְלִימֵנוּ יִי אֱלֹהֵינוּ: וְהָאֵר פָּנֶיךָ בָּנוּ וּזְכַר-לָנוּ אֶת-בְּרִית אַבּוֹתֵינוּ
וְהוֹשִׁיעֵנוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ: רְאֵה בְּצַרוֹתֵינוּ וּשְׁמַע קוֹל תַּפְלָתָנוּ וְעֲנֵנוּ כִּי אַתָּה
שׁוֹמֵעַ תַּפְלַת כָּל-פֶּה:

אֵל רַחוּם וְחַנוּן רַחַם עָלֵינוּ וְעַל-כָּל-מַעֲשֶׂיךָ כִּי אֵין כְּמוֹךָ: יִי אֱלֹהֵינוּ אָנָּה
שָׂא נָא פְּשָׁעֵינוּ: אָבִינוּ מְלַכְנוּ צוּרְנוּ וְגוֹאֲלָנוּ אֵל חַי וְקַיִם הַחֲסִין בְּכַח חֲסִיד
וְטוֹב עַל כָּל-מַעֲשֶׂיךָ כִּי אַתָּה הוּא יִי אֱלֹהֵינוּ: אֵל אֶרֶךְ אַפַּיִם וּמְלֵא רַחֲמִים
עֲשֵׂה עִמָּנוּ כְּרַב רַחֲמֶיךָ וְהוֹשִׁיעֵנוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ: שְׁמַע מְלַכְנוּ תַּפְלָתָנוּ וּמִכָּל-צָרָה
וַיִּגְזֹן הַצִּילָנוּ: אָבִינוּ מְלַכְנוּ אַתָּה יִרְמִיָּה יִד: וּשְׁמֹךְ עָלֵינוּ נִקְרָא אֶל-תַּנְחֵנוּ: אֶל-
תַּעֲזֹבֵנוּ אָבִינוּ וְאֶל-תִּשְׁשָׁנוּ בּוֹרְאָנוּ וְאֶל-תִּשְׁכַּחֵנוּ יוֹצְרָנוּ כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנוּן
וְרַחוּם אַתָּה:

אֵין כְּמוֹךָ חַנוּן וְרַחוּם יִי אֱלֹהֵינוּ אֵין כְּמוֹךָ אֵל אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב חֶסֶד וְאַמֶּת:

הוֹשִׁיעֵנו בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים מִרַעַשׁ וּמִרְגֵז הַצִּילֵנוּ: זָכַר לַעֲבָדֶיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק
וּלְיַעֲקֹב אֶל-תִּפְּוֹן אֶל-קִשְׁיָנוּ וְאֶל-רַשְׁעֵנוּ וְאֶל-חַטָּאתֵנוּ: שְׁמוֹת לִבִּיב שׁוּב מִחֲרוֹן
אַפֶּךָ וְהִנָּחֵם עַל-הַרְעָה לְעַמֶּךָ: וְהִסַּר מִמֶּנּוּ מִכַּת הַמָּוֹת כִּי רַחוּם אַתָּה כִּי כֵן
דִּרְבָּךְ עָשָׂה חֶסֶד חֲנֻם בְּכָל-דֹר וְדֹר: חוֹסֵה יְיָ עַל-עַמֶּךָ וְהַצִּילֵנוּ מִזַּעֲמֶךָ וְהִסַּר
מִמֶּנּוּ מִכַּת הַמַּגֵּפָה וּגְזֵרָה קָשָׁה כִּי אַתָּה שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל: דְּנִיאל ט:ז לְךָ אֲדֹנָי
הַצְדִּיקָה וְלָנוּ בְּשֵׁת הַפָּנִים מֵה-נְתִאוֹנִין וּמֵה-נֹאמֵר מֵה-נְדַבֵּר וּמֵה-נִצְטָדֵק:
נַחֲפֹשֶׁה דְרָכֵינוּ וְנַחֲקִירָה וְנִשׁוּבָה אֵלֶיךָ כִּי יִמִּינֶךָ פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל שָׁבִים: תהלים
קיח:כה אָנָּה יְיָ הוֹשִׁיעָה נָּא אָנָּה יְיָ הַצִּלִּיחָה נָּא: אָנָּה יְיָ עֲנֵנוּ בְּיוֹם-קְרָאֵנוּ: לְךָ יְיָ
חֲכִינוּ לְךָ יְיָ קוֹיֵנוּ לְךָ יְיָ נִיחַל אֶל-תַּחֲשָׁה וּתְעַנֵּנוּ כִּי נֶאֱמוּ גוֹיִם אֲבָדָה
תִּקְוֹתֵם כָּל-בֵּרֶךְ וְכָל-קוֹמָה לְךָ לִבְדַּ תִּשְׁתַּחֲוֶה:

הַפּוֹתַח יָד בַּתְּשׁוּבָה לְקַבֵּל פּוֹשְׁעִים וְחַטָּאִים נִבְהָלָה נַפְשֵׁנוּ מִרַב עֲצָבוֹנֵנוּ
אֶל-תִּשְׁכַּחֲנוּ נִצַּח: קוֹמָה וְהוֹשִׁיעֵנוּ כִּי חָסִינוּ בָּךְ: אָבִינוּ מִלְּכָנוּ אִם אֵין בָּנוּ
צְדָקָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים זָכַר-לָנוּ אֶת-בְּרִית אַבּוֹתֵינוּ וְעִדּוֹתֵינוּ בְּכָל-יוֹם יְיָ אֶחָד:
הַבִּיטָה בְּעַנְיָנוּ כִּי רַבּוּ מִכְּאוּבֵינוּ וְצָרוֹת לְבַבֵּנוּ: חוֹסֵה יְיָ עָלֵינוּ בְּאֶרֶץ שְׁבָיִנוּ
וְאֶל-תִּשְׁפֹךְ חֲרוֹנֶךָ עָלֵינוּ כִּי אֲנַחֲנוּ עִמָּךְ בְּנֵי בְרִיתֶךָ: אֵל הַבִּיטָה דָּל כְּבוֹדֵנוּ

בְּגוֹיִם וְשִׁקְצוֹנוֹ פִּטְמַאת הַנְּדָה: עַד־מָתִי עֲזָךְ בְּשִׁבִי וְתִפְאַרְתְּךָ בְּיַד־צָר: עוֹרְרָה
 גְּבוּרְתְּךָ וְקִנְאַתְךָ עַל־שׁוֹנְאֵינוּ הֵם יִבְשׁוּ וַיִּחַתּוּ מִגְּבוּרַתְּךָ וְאֵל־יִמְעָטוּ לְפָנֶיךָ
 תִּלְאוּתֵינוּ: מִהֵר יִקְדְּמוּנוּ רַחֲמֶיךָ בְּיוֹם צָרָתֵנוּ וְאִם־לֹא לְמַעַנְנוּ לְמַעַנְךָ פֶּעַל
 וְאֵל־תִּשְׁחִית זְכָר שְׁאֲרֵיתֵנוּ: זְכוֹר אוֹם הַמִּיחָדִים שְׁמֶךָ פְּעָמִים בְּכָל־יוֹם תָּמִיד
 בְּאַהֲבָה וְאוֹמְרִים: דְּבָרִים וְד' שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֶחָד:

בשני בתי הכנסת היה קרש מחובר בתיבה בקצהו האחד לדרום ובקצהו האחד מבריח לתבה בצד צפון, ובעת התפלה מונח עליו סדור תפילה הגדול, ובעל תפילה עומד לפניו ובסוף תפילה בקול הוריד בעל תפילה את הקרש על ידי משיכת הבריח לאחור, ובזה נעשה פתח ממקום מעמד ש"ץ לארון הקודש. ועלה וישב על המדרגה העליונה שלפני ארון הקודש. ומטה ראשו על זרוע ימין. ולא על שמאל מפני כבוד תפילה על יד שעליה. ואומר בלחש "רחום וחנון" עד "רגע". (דברי קהלת)

¹⁷⁶ אין נופלים על פניהם אלא במקום שיש ספר תורה. כשיש תפילין בזרועו יטה על צד ימין וכשאינו לו יטה על שמאלו

ודוקא על זרועו ומיושב. אין אומרים את הפסוק: 'ויאמר דוד אל גדי לפני נפילת אפים.

ומלות 'רחום וחנון חטאתי' אומרים הבעל תפלה והקהל קודם הטיה.

¹⁷⁷ ¹⁷⁸ רַחוּם וְחַנוּן מְכִים בַּיָּד יְמִין עַל הַלֵּב בְּאִמִּירַת הַמִּילָה חֲטָאתִי לְפָנֶיךָ

יְיָ מָלֵא רַחֲמִים רַחֵם עָלַי וְקַבֵּל תַּחֲנוּנַי:

176 We do not actually prostrate ourselves while reciting תַּחֲנוּן, but merely lower our heads and bury our faces in the bend of our arm. For only those worthy enough to expect fulfillment of their demands from God may use the extreme form of adoration. Where there is no Torah scroll present, even the act of bowing down is omitted, "for following (יהושע) (יהושע ז:ו) we want to demonstrate that our surrender to God means surrender to His Law." [The World of Prayer Volume I pg. 227]

177 The בעל תפלה performs נפילת אפים in close proximity to the עמוד, (in פפדי"מ there was a special chair behind the בעל תפלה for this purpose). On days when either 'שוב מחרון' or 'אלדי ישראל שוב מחרון' are said, the בעל תפלה leads them aloud from the chair and remains seated until 'מה נעשה', when he arises as the ציבור does.

תהלים ו:ב-יא ¹⁷⁹ יי אל-באפך תזכיתני ואל-בחמתך תיסרני: חגני יי כי אמלל

אני רפאני יי כי נבהלו עצמי: ונפשי נבהלה מאד את ואתה יי עד-מתי: שובה

יי חלצה נפשי הושיעני למען חסדך: כי אין במות זכרך בשאול מי יודה-לך:

יגעתי ו באנחתי אשחה בכל-לילה מטתי בדמעתי ערשי אמסה: עששה מבעם

עיני עתקה בכל-צוררי: סורו ממני כל-פעלי און כי-שמע יי קול בכיי: שמע

יי תחנתי יי תפלתי יקח: יבשו ויבהלו מאד כל-איבי ישובו יבשו רגע:

בשני וחמישי מוסיפים זה, אבל בשאר ימי השבוע אומרים מיד ואנחנו לא נדע (עמ' 35) וכו' :

(בבין המצרים בפזמון 'ה' אלדי ישראל' הקטעים הנאמרים בקול מסיימים בניגון יורד)

בעל תפלה ¹⁸⁰ ¹⁸¹ יי אלהי ישראל שמות לביב שוב מחרון אפך והנחם על-הרעה

לעמך:

קהל קהל קהבט משמים וראה כי היינו לעג וקלם בגזים

נחשבנו כצאן לטבח יובל להרג ולאבד ולמכה ולחרפה:

בעל תפלה ובכל-זאת שמך לא שכחנו נא אל-תשכחנו:

179 The text of תחנון (according to our מנהג) consists chiefly of the 6th Psalm, which דוד המלך, suffering in body and soul, uttered after his transgression with שבע בת (Malbim see on this Psalm). [The World of Prayer Volume I pg. 227]

180 An ancient tradition reports that this prayer was created חזקיהו מלך יהודה, at an hour of extreme danger, when Sennacherib, King of Assyria was advancing against Jerusalem to conquer it. חזקיהו's name is said to be hidden in the acrostic of the verses, 'חוסה, זרים וכו'.

181 The words 'ד' אלודי ישראל שוב מחרון אפך' etc. are recited aloud by the בעל תפלה (in the regular weekday melody), the continuation is said quietly, 'ובכל זאת וכו' והנחם על הרעה לעמך', is said aloud again by the בעל תפלה, and so on. [The World of Prayer Volume I pg. 229]

יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁמוֹת לִבִּיב שׁוּב מִחֲרוֹן אַפָּי וְהִנָּחֵם עַל-הָרָעָה

לְעַמִּי:

זָרִים אוֹמְרִים אֵין תּוֹחֵלֶת וְתִקְוָה חֵן אִם לְשִׁמְךָ מִקְוָה

קהל

טְהוֹר יִשׁוּעַתְּנוּ קְרִבָּה אֵיכָה הִיא יִגְעַנּוּ וְלֹא הוֹנַח-לָנוּ

רַחֲמֶיךָ יִכְבְּשׁוּ אֶת-פְּעֻסֶיךָ מֵעַלֵינוּ:

אָנָּה שׁוּב מִחֲרוֹנֶיךָ וְרַחֵם סְגֻלָּה אֲשֶׁר בְּחַרְתָּ:

בעל תפלה

יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁמוֹת לִבִּיב שׁוּב מִחֲרוֹן אַפָּי וְהִנָּחֵם עַל-הָרָעָה

לְעַמִּי:

חֹסֶה יְיָ עַלֵינוּ בְּרַחֲמֶיךָ וְאֶל-תִּתְּנֵנוּ בְיַדִּי אֲכֹרִים:

קהל

תְּהִלִּים קטוב: לָמָּה יִאֲמְרוּ הַגּוֹיִם אֵי-הָנָּא אֱלֹהֵיהֶם:

לְמַעַנְךָ עָשָׂה (עַמְנוּ חֶסֶד) וְאֵל תֵּאָחֵר:

אָנָּה שׁוּב מִחֲרוֹנֶיךָ וְרַחֵם סְגֻלָּה אֲשֶׁר בְּחַרְתָּ:

בעל תפלה

יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁמוֹת לִבִּיב שׁוּב מִחֲרוֹן אַפָּי וְהִנָּחֵם עַל-הָרָעָה

לְעַמִּי:

קוֹלְנוּ תִשְׁמַע וְתַחַן וְאֶל-תִּטְשֵׁנוּ בְיַד אוֹיְבֵינוּ לְמַחֹת אֶת-שְׁמֵנוּ:

קהל

זָכֵר אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאֲבוֹתֵינוּ בְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם

אֲרִבָּה אֶת-זִרְעֶכֶם וְעַתָּה נִשְׁאָרְנוּ מְעַט מִהֲרִבָּה:

בעל תפלה וקהל וּבְכָל-זֹאת שְׁמֶיךָ לֹא שָׁכַחְנוּ נָּא אֶל-תִּשְׁכַּחְנוּ:

יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁמוֹת לְבַיִב שׁוֹב מִחֲרוֹן אַפָּי וְהִנָּחֵם עַל-הָרָעָה לְעַמֶּךָ:

קהל תהלים עט:ט עֲזָרְנוּ וְאֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עַל-דְּבַר כְּבוֹד-שְׁמֶךָ

וְהִצִּילֵנוּ וְכַפֵּר עַל-חַטֹּאתֵינוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ:

בעל תפלה וקהל יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁמוֹת לְבַיִב שׁוֹב מִחֲרוֹן אַפָּי וְהִנָּחֵם עַל-הָרָעָה

לְעַמֶּךָ:

אחר נפילת אפים לפני ו'אנחנו לא נדע' אומרים ישומר ישראל (ובצום גדליה אפילו שכבר אמרוהו בסוף סליחות), שהוא פיוט הנועד לימי תענית ציבור (צום גדליה, בה"ב מרחשון ואייר, י' בטבת, תענית אסתר, י"ז בתמוז) בלבד. (פפד"מ) הבעל תפלה אומר כל חרוז של ישומר ישראל בנעימה ידועה, הציבור חוזר עליו באותה נעימה. שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל שְׁמוֹר שְׂאֵרֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶל-יֵאֱבֹד יִשְׂרָאֵל הָאוֹמְרִים שְׁמַע יִשְׂרָאֵל:

שׁוֹמֵר גּוֹי אֶחָד שְׁמוֹר שְׂאֵרֵי עַם אֶחָד וְאֶל-יֵאֱבֹד גּוֹי אֶחָד

הַמִּיחֲדִים שְׁמֶךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֶחָד:

שׁוֹמֵר גּוֹי קְדוֹשׁ שְׁמוֹר שְׂאֵרֵי עַם קְדוֹשׁ וְאֶל-יֵאֱבֹד גּוֹי קְדוֹשׁ

הַמְשַׁלְּשִׁים בְּשָׁלֹשׁ קְדָשׁוֹת קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ:

מִתְרַצָּה בְּרַחֲמִים וּמִתְפַּיֵּם בְּתַחֲנוּנִים הַתְרַצָּה וְהַתְפַּיֵּם לְדוֹר עָנִי כִּי אֵין עוֹזֵר:

בְּלַחַשׁ אָבִינוּ מִלְּכָנוּ חָנְנוּ וְעָנְנוּ כִּי אֵין בָּנוּ מַעֲשִׂים עֲשֵׂה עִמָּנוּ צְדָקָה וְחֶסֶד

וְהוֹשִׁיעֵנוּ:

ד"ה ב' כ"יב ¹⁸² ¹⁸³ וְאֲנַחְנוּ לֹא נִדְעַ מַה-נַּעֲשֶׂה כִּי עָלֵיךָ עֵינֵינוּ: תהלים כה:ו זכר-

182 We do not know what else to do after having offered our adoration, as once משה רבינו did, while seated, while standing, and while prostrate on our faces. The verse is taken from the prayer of מלך יהושפט which he uttered to attain Divine aid in his battle against the hostile armies arrayed against his people (דברי הימים ב' כ:יב). [The World of Prayer Volume I pg. 231]

183 והטעם שנהגו לומר ו'אנחנו לא נדע', לפי שהתפללו בכל ענין שיוכל אדם להתפלל בישיבה ובעמידה ובנפילת אפים כאשר עשה משה רבינו בהר בעלייתו לקבל התורה, שאמר בתחלה ו'אשב בהר', ואח"כ ו'אנכי עמדתי בהר', ואח"כ ו'ואתנפל לפני ד', וכן עשינו אנחנו, בתפלה פסוקי הזמירות בישיבה, ואח"כ ח"י בעמידה, ואח"כ נפילת אפים, ומאחר שאין בנו כח להתפלל בענין אחר אנו אומרים ו'אנחנו לא נדע'. [טור. ואבודרהם]:
Standing upon reciting 'מה נעשה' is quoted by the שלי"ה, who based his opinion on a 'זקן אחד'.

רַחֲמֵיךָ יְיָ וְחַסְדֵיךָ כִּי מַעֲזֹלִים הָמָּה: לג:כב יְהִי-חֶסֶדְךָ יְיָ עָלֵינוּ כַּאֲשֶׁר יִחַלְנוּ
לָךְ: ט:ח אֶל-תִּזְכֹּר-לָנוּ עֲזֹנֹת רְאשֵׁינִים מִהָר יִקְדְּמוּנוּ רַחֲמֵיךָ כִּי דָלוּנוּ מְאֹד:
קכג: חַנּוּנוּ יְיָ חַנּוּנוּ כִּי-רַב שָׁבַעְנוּ בּוֹז: חבקוק ג:ב בְּרָגְזוּ רַחֲסֵי תִזְכֹּר:
תהלים קג:יד כִּי-הוּא יָדַע יַעֲרָנוּ זְכוֹר כִּי-עָפָר אָנַחְנוּ: ט:ט עֲזָרְנוּ וְ אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ
עַל-דְּבַר כְּבוֹד-שְׁמֶךָ וְהַצִּילְנוּ וְכַפֵּר עַל-חַטָּאתֵינוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ:

בעל תפלה כורע יִתְגַּדֵּל וְיִתְקַדֵּשׁ זִוְקוֹ שְׁמִיָּה רַבָּא (קהל אָמֵן) בְּעֶלְמָא דְבָרָא כְרַעוּתָהּ
וְיִמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ בְּחַיִּיכוֹן וּבְיִזְמִיכוֹן וּבְחַיִּי דְכָל-בֵּית-יִשְׂרָאֵל בְּעֶגְלָא וּבְזִמְן
קָרִיב: וְאָמְרוּ בעל תפלה כורע אָמֵן: (קהל אָמֵן)

יְהֵא שְׁמִיָּה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמֵיָא וּבְנִשְׁמָה אַחֲרַת מוֹסִיפִים יִתְבָּרַךְ

בעל תפלה כורע יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאֵר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדָּר וְיִתְעַלָּה

וְיִתְהַלָּל שְׁמִיָּה דְקַדְשָׁא בעל תפלה כורע בְּרִיךְ הוּא הַצִּיבּוֹר אוֹמֵר עִמּוֹ (ולא לאַחֲרֵינוּ).

לְעֶלְמָא מְכָל-בְּרַכְתָּא וְשִׁירְתָּא תְּשַׁבְּחָתָא וְנַחְמָתָא

דְאָמִירָן בְּעֶלְמָא: בעל תפלה כורע וְאָמְרוּ אָמֵן: (קהל אָמֵן)

בכל ימות השבוע כשאין בהם קריאת התורה ממשיכים ב'אשר' (עמ' 06).

בשני וחמישי ובתעניות אומרים אל ארץ אפים ויש לאמרו מעומד, בבין המצרים אומרים אותו בניגון 'שער נאסר'.

אין אומרים אותו לא בראש חדש, בחנוכה, ולא בשני ימים של פורים קטן וגדול (ולא בערב פסח כמנהג פפד"מ).

אל אֶרֶץ אֲפִים וְרַב-חֶסֶד וְאַמֶּת אֶל-בְּאֶפְדָּ תוֹכִיחֵנוּ: יואל ב:יח חוֹסֶה יְיָ עַל-

עַמְּךָ וְהוֹשִׁיעֵנוּ מִכָּל-רָע: מכים באגרוף על שמאל החזה חֲטָאנוּ לָךְ אָדוֹן: סֶלַח-נָא כָּרַב

רַחֲמֵיךָ אֵל:

הוצאת ספר התורה וברכותיה

העולים לתורה וכל עושי מצוה לצורך הקריאה בתורה מתעטפים בטלית, והם בעלי הוצאה והכנסה, הגבהה וגלילה, בעל סגן, נושאי ספר תורה שני או שלישי, וכמוהם פותחי ארון הקודש לישר הכבודי וכיוצא באלה.

במדבר י:לה וַיְהִי בְּנִסְעֵ הָאָרֶן וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמָה וַיֵּי וַיִּפְּצוּ אֵיבֶיךָ

וַיִּנְסוּ מִשְׁנֵאֵיךָ מִפְּנֵיךָ:

ישעיה ב:ג כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וּדְבַר־יְיָ מִירוּשָׁלַם:

בְּרוּךְ שְׁנַתֵּן תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּקִדְשָׁתוֹ:

ברוב קהילות אשכנז, לא נהגו לומר בציבור את התפלה "ברוך שמייה"
בעת הוצאת ספר תורה, לא בשבת ולא בחול:

המוציא ספר תורה נוטלו ביד ימין ובעל תפלה מקבלו בבי ידיו ומחזירו לימין ועומד כשפניו על הקהל.

הבעל תפלה אומר בקול רם ובנעימה 'גדלו':

תהלים לד:ד גִּדְּלוּ לַיְיָ וְאֶתִי וּנְרוֹמְמָה שְׁמֹו וַיְחַדּוּ:

ומגביה הבעל תפלה הספר בידו למעלה והולך ופונה דרך ימינו ועולה עמו למגדל שקורין שם. וכל מי שספר תורה עובר לפניו חייב לעמוד מפניו ולחבקו בשתי ידיו אם אפשר לו ולנשקו. וכל הפוגע בספר תורה צריך ללוותו עד האלמעמער, ובדרך הליכתו אומרים: והולך הבעל תפלה ופונה דרך ימינו ועולה עם הספר תורה לאלמעמער שקורין שם, ובדרך הליכתו אומר הקהל בנעימה:

ד"ה א' כט:יא¹⁸⁴ לַיְיָ הַגְדֵּלָה וְהַגְבוּרָה וְהַתְּפָאֶרֶת וְהַנְּצַח וְהַהוֹד

184 אָמַר (רְבִי שִׁילָא), הוֹאִיל וְאֶתְעַבֵּיד לִי נִיֶּסָא בְּהַאי קְרָא, דְּרַשִּׁינָא לִיָּה, 'לַיְיָ ד' הַגְדֵּלָה' זֶה מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, וְכֵן הוּא אֹמֵר, 'עֲשֵׂה גְדֻלוֹת עַד־אֵין חֶקֶר וְנִפְלְאוֹת עַד־אֵין מִסְפָּר: (איוב ט:י) וְהַגְבוּרָה' זֶה נִצִּיאת מִצְרַיִם שְׁנֵאָמַר: 'וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־הַיָּד הַגְדֵּלָה וְגוֹי' (שמות יד:לא) 'וְהַתְּפָאֶרֶת' זֶה חֲמָה וְלִבְנָה שְׁעַמְדוֹ לוֹ לִיהוֹשֻׁעַ שְׁנֵאָמַר: 'וַיִּדְּם הַשָּׁמַשׁ וַיִּרְחַ עֶמֶד וְגוֹי' (יהושע י:ג) 'וְהַנְּצַח' זֶה מִפְּלִתָה שֶׁל רוֹמִי, וְכֵן הוּא אֹמֵר: 'וַיִּזְוּ נִצְחָם עַל־בְּגָדֵי וְגוֹי' (ישעיה סג:ג) 'וְהַהוֹד' זֶה מִלְחָמַת נְחֻלֵי אַרְנוֹן, שְׁנֵאָמַר: 'מִן־שָׁמַיִם נִלְחַמוּ הַכּוֹכָבִים מִמְּסֻלוֹתָם וְגוֹי' (שופטים ה:כ) 'עַל־כֵּן יֹאמֶר בְּסֵפֶר מִלְחָמַת ד' אֶת־וְהָב בְּסוּפָה וְגוֹי' (במדבר כא:יד) 'כִּי־כָל בְּשָׂמַיִם וּבְאָרְצֵי זֶה

כִּי-כָל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ לָךְ יְיָ הַמַּמְלָכָה

וְהַמִּתְנַשֵּׂא לְכָל וְלֹא-שָׂא:

תהלים צ:ט ה' רִוַמְמוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לְהַדָּם רַגְלָיו קְדוֹשׁ הוּא:

צ:ט ה' רִוַמְמוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לְהַר קְדִשׁוֹ כִּי-קְדוֹשׁ יְיָ אֱלֹהֵינוּ:

אב הַרְחֵמִים הוּא יְרַחֵם עִם עַמּוֹסִים וַיִּזְכֹּר בְּרִית אִיתָנִים וַיַּצִּיל נַפְשׁוֹתֵינוּ

מִן-הַשָּׁעוֹת הָרָעוֹת וַיַּגְעַר בַּיָּצָר הָרַע מִן-הַנְּשׂוּאִים וַיַּחֵן עָלֵינוּ לְפָלִיטָה

עוֹלָמִים וַיִּמְלֵא מִשְׁאָלוֹתֵינוּ בְּמִדָּה טוֹבָה יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים:

בהגיע הבעל תפלה על המגדל (שבתוך בית הכנסת הרחוק מן התבה)

מניח הספר תורה על השולחן וממשיך מלמעלה בלי הפסק :

וְתַגְלָה וְתִרְאֶה מַלְכוּתוֹ עָלֵינוּ בְּזִמְנֵי קְרוֹב וַיַּחֵן פְּלִטָתֵנוּ וּפְלִיטָת עַמּוֹ בֵּית

יִשְׂרָאֵל לַחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים וּלְרַצוֹן: וְנֹאמַר אָמֵן (קהל אָמֵן): הַכֹּל הָבּוּ גְדֹל

לְאֱלֹהֵינוּ וְתִנּוּ כְבוֹד לַתּוֹרָה: כֹּהֵן קָרֵב יַעֲמֵד רִי פְלוֹנִי בְרִי פְלוֹנִי הַכֹּהֵן

כאשר אין כהן בבית הכנסת לכתחילה עולה לוי במקום כהן, כאשר הלוי שוה בחשיבותו לישראל,

ובאמירת יותגלה ותראה או ויעזור ויגן אומרים אחר יכהן קרבי:

מְלַחֲמֵת סִיסְרָא, שְׁנֹאמַר: יְלֶךְ ד' הַמַּמְלָכָה יְיָ זֶה מְלַחֲמֵת עַמְלֵק, וְכֵן הוּא אֹמֵר: יְכִי-יָד עַל-כַּסּ לְ-הַ וְגו' (שמות יז:טז) וְהַמִּתְנַשֵּׂא יְיָ זֶה מְלַחֲמֵת גּוֹג וּמְגוֹג, וְכֵן הוּא אֹמֵר: יְהַנְנִי אֱלֹהֵי גֹג נְשִׂיא רֹאשׁ מִשָּׁד וְתַבְלִי:

(יחזקאל לח:ג) יְלֶכֶל וְלֹא-שָׂא, אָמַר רַב חֲנּוּן בֶּר רַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֶפִּילוּ רִישׁ גְּרַגְיָתָא, מִן שְׂמַיָּא מְנוּ לִיה. בְּמִתְנִיתָא תְּנָא מִשְׁמַיָּה דְרַבִּי עֲקִיבָא, לָךְ ד' הַגְּדֹלָה יְיָ זֶה קָרִיעַת יָם סוּף, וְהַגְּבוּרָה יְיָ זֶה מַפֵּת בְּכוֹרוֹת, וְהַתְּפָאֲרָתִי זֶה

מִתַּן תּוֹרָה, וְהַנְּצִיחַ זֶה יְרוּשָׁלַיִם, וְהַהוֹדִי זֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. (גמ' ברכות נח.)

”אם אין כאן כהן לוי במקום כהן קרב יעמד רי פלוני ברי פלוני הלוי במקום כהן”

ואם יש שם ישראל מופלג מן הלוי, או שאין לוי כלל, ועולה ישראל תחת הכהן אומרים:

”אם אין כאן כהן ישראל במקום כהן קרב יעמד רי פלוני ברי פלוני במקום כהן”

(הבעל קריאה והגבאי והסגן אין קוראים כלל יעמוד.)

ברוך שנתן תורה לעמו ישראל בקדשותו: תהלים יט:ח-ט¹⁸⁵ תורת יי תמימה

משיבת נפש עדות יי נאמנה מחכימת פתי: פקודי יי ישראלים משמחי-לב

מצות יי ברה מאירת עינים: כט:יא יי עז לעמו יתן יי ו יברך את-עמו

בשלוש:

ח:לא האל תמים דרכו אמרת יי צרופה מגן הוא לכל ו החסים-בו:

קהל ובעל תפלה יחדיו: דברים ד:ד¹⁸⁶ ואתם הדבקים ביי אלהיכם חיים-כלכם היום:

למפטיר אין קוראים בקול רם, מלבד בשחרית תשעה באב, שאז מכריזים: יעמד מפטיר.

ראה סדר הפרשיות לשני ולחמישי (עמ' 173).

ראש חודש (עמ' 993), תענית ציבור (עמ' 993), ימי חנוכה (עמ' 004), פורים (עמ' 304),

ימי חול המועד פסח (עמ' 304), תשעה באב (עמ' 604), ימי חול המועד סכות (עמ' 804).

185 נהגו לומר כשמוציאין ספר תורה הני פסוקי דרחמי, יתורת ד' תמימה, יעדות ד' נאמנה, יפקודי ד' ישראלים, ימצות ד' ברה, לפי שמתן שכרם בצדס, ואחר כך אומר גדלו שיש בו שש תיבות כנגד ששה צעדים של

נושאי הארון. (שמאל ב ו) ומי תיבות יש ב'יתורת ד' תמימה' כנגד המי יום שבהם ניתנה התורה, ואח"כ פותחו למקום שירצה לקרות בו וקורא כהן. ולכתחילה הוא גוללו וסותמו קודם שיברך, כדי שלא יאמרו ההמון שהברכות כתובות בו. אבל בדיעבד אין לחוש שהרי לא שכחי עמי הארץ כל כך עתה. אבל לאחר שקרא בו, ודאי

צריך לגוללו קודם שיברך כרי יהודה: (גמ' מגילה לב. תוס' ד"ה גוללו)

186 ואתם הדבקים בדי אלהיכם חיים-כלכם היום: וכי אפשר לדבוקי בשכינה? והכתוב יבי ד' אלהיך אש אכלה, אלא כל המשיא בתו לתלמיד חכם, והעושה פרקמטא לתלמידי חכמים, והמהנה תלמידי חכמים

מנכסיו, מעלה עליו הפתוב פאילו מדבק בשכינה (גמ' כתובות קיא:)

The original מנהג was for three people to stand next to the ספר, אלמעמער, around the ספר, משה, אהרן, וחורר, to עולה, בעל סגן (גבאי [ראשון]), בעל קריאה, for there to be five people. In more "Yekkish" synagogues when one has just received an עליה, typically one stands to the left of the בעל קריאה.

The צבור¹⁸⁷ need not have their heads covered with a טלית during קריאת התורה,

and may only have their כיפות on, while some will replace their hats.

כל העושה מצוה לצורך הקריאה בתורה מתעטף בטלית, הקרוא מתעטף בטלית אם לא היה מעוטף מקודם ועולה למגדל, אף הנושא ספר תורה שני או שלישי בעת הקריאה, וכל שכן שאר מצות כהוצאה והכנסה והגבהה וגלילה.

המברך אומר¹⁸⁸ ¹⁸⁹ ¹⁹⁰ בְּרַכּוּ אֶת־יְיָ הַמְּבָרֵךְ:

קהל עונה והמברך יחד עמם: בְּרוּךְ יְיָ הַמְּבָרֵךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

המברך ממשיך:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר-בָּנוּ מִכָּל־הָעַמִּים

וְנָתַן-לָנוּ אֶת־תּוֹרָתוֹ: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וכשמתחיל הקורא לקרות בתורה יסיר ידו השמאלית מהספר תורה ותשאר יד ימינו לבדה אוחזת בספר תורה כל זמן הקריאה, וגם הוא יקרא בלחש עם הקורא מלה במלה. וגם אזני כל העם יהיו אל ספר התורה לשמוע הקריאה מפי הקורא ולכוין בה בכל יכלתם באימה וביראה. ולאחר הקריאה ינשק בציצית בפסוק שסיים וגולל את ספר התורה ומברך:

187 ראשי תיבות צדיקים, בינונים, ורשעים (בשם אר"י ז"ל)

188 משה רבינו spent forty days which are said to allude to the forty words ברכות התורה, contains forty words which are said to allude to the forty days spent on סיני.

189 הנקרא לעלות לתורה יעלה ממקומו בדרך קצרה. ואם שתי הדרכים שוות, יעלה בימין. יפתח את ספר התורה

לראות את הפסוק שצריך להתחיל בו את הקריאה וינשקו על ידי ציצית שבידו ויאחו את ספר התורה בשתי ידיו. יש אומרים תחילה בלחש: 'עץ חיים היא למחזיקים בה'. יהפוך פניו לצד ויברך בקול: (סידור עבודת ישראל)

190 It seems that the recitation of 'עץ חיים היא' is a not מנהג קבלה. One bows for both, the ברכו of the עולה and the המבורך... of the ציבור, as one bows before a king. until his first ברכה is completed. one should stand from before the עולה's ברכו until his first ברכה is completed.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר נָתַן-לָנוּ תּוֹרַת אֱמֶת

וְחַיֵּי עוֹלָם נָטַע בְּתוֹכֵנוּ: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

מי שבירך לעולה לתורה:

מברכים את כל עולי התורה בימי שבירך' גם בקריאת התורה של חול.

והבעל תפלה מברכו: ¹⁹¹ מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב

הוא יברך את ר' פלוני בן ר' פלוני אותו ואת כל-אשר לו

בעבור שעלה לכבוד המקום ולכבוד התורה

בשכר זה הקדוש ברוך הוא ישמרהו ויצילהו מכל-צרה וצוקה

וישלח ברכה והצלחה בכל-מעשה ידיו

בעשרת ימי תשובה

ויכתבהו בספר החיים

בחול

ויברכהו

עם כל-ישראל אחיו: ונאמר אמן:

ואחר שבירכו הבעל תפלה בימי שברך' ירד בדרך אחרת מזו שעלה בה.

מי שברך של בריא ¹⁹²

191 הטעם שאומרים בפרנקפורט בברכת מי שברך לרב ולבעל תפלה רק 'אותו ואת כל אשר לו' בלי להזכיר אשתו בניו ובנותיו, כאשר אומר בשל קהל 'ונשיהם ובנותיהם'! לפי שישונה הלשון בכל אחד לפי מעמדו . . . לכן אומר רק דרך כלל. ולהשוות אומר כן גם לשאר מבורכים אף אם רבים הם. אבל בשל כל הקהל, שלהם לעולם נשים ובנים ובנות, מזכירים בפרט. - דברי קהלת

192 עד אברהם לא היה זקנה, כל דחזי לאברהם אמר האי יצחק, כל דחזי ליצחק אמר האי אברהם, בעא אברהם רחמי דליהוי ליה זקנה, שנאמר: "ואברהם זקן בא בימים". עד יעקב לא הנה חולשא, בעא רחמי והנה חולשא, שנאמר: "ויאמר ליוסף הנה אביך חלה". עד אלישע לא הנה איניש חליש דמיתפח, ואתא אלישע ובעא רחמי ואיתפח שנאמר: "ואלישע חלה את-חליו אשר ימות בו". (גמ' סנהדרין קז:)

מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב

ומי שרפא חזקיהו מלך יהודה מחליו ומרים הנביאה מצרעתה ונעמן מצרעתו

והמתיק מי מרה על-ידי משה רבנו ומי ירחו על-ידי אלישע

הוא יברך וירפא את ר' פלוני בן ר' פלוני בעבור שנדר ר' פלוני בן ר' פלוני צדקה

בעבורו בשכר זה המקום שמרהו ויצילהו ויעזרהו ויחלימהו ויסעדהו על ערש

דוי

וישלח לו רפואה שלמה על כל גופו ואיבריו

בתוך שאר כל חולי ישראל אמן.

בני קהילות אשכנז המובהקות, ממשיכים לשמור על המנהג הישן,
ומקפידים שבעל תפלה או הקורא בתורה יאמר הקדיש אחר הקריאה ולא אבליים.
(בבין המצרים סוף חצי קדיש שאחר קריאת התורה מסתיים בניגון יורד.)

הקורא כורע ויתגדל ויתקדש וזקף שמייה רבא (קהל אמן) בעלמא דברא כרעותה וימליך

מלכותה בחייכון וביומיכון ובחיי דכל-בית-ישראל בעגלא ובזמן קריב - ואמרו

הקורא כורע אמן: (קהל אמן) יהא שמייה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי

הקורא כורע ויתברך וישתבח ויתפאר ויתרומם ויתנשא ויתהדר ויתעלה ויתהלל

שמייה דקדשא הקורא כורע בריך הוא הציבור אומר עמו (ולא לאחריו) לעלא מכל-ברכתא

ושירתא תשבחתא ונחמתא דאמירן בעלמא - הקורא כורע ואמרו אמן: (קהל אמן)

ברכת הגומל:

ארבעה צריכים להודות את הגומל חסד בפני עשרה, מי שהיה חולה ונתרפא, ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא,
ומי שהיה יורד בים ועלה ממנו, ומי שהלך במדבר כשיגיע ליישוב ; וקוראין אותו לתורה
ולאחר שקרא וברך ברכה אחרונה על קריאתה בתורה מוסיף ומברך ברכה זו :

[ע"י רב] ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם

הגומל לחיבים טובות שגמלני כל-טוב:

קהל: מי שגמלך כל-טוב הוא יגמלך כל-טוב סלה:

בהגבהת התורה יש מזמרים בנעימה את הפסוקים מיוזאת התורה עד ויאדיר.

דברים ד:מד¹⁹³ וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר-שָׁם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: במדבר ט:כג עַל-פִּי יי

בְּיַד-מֹשֶׁה: משלי ג:יח עֵץ-חַיִּים הִיא לַמַּחְזִיקִים בָּהּ וְתַמְכֶיהָ מְאֹשֶׁר: יי דְרָכֶיהָ

דְרָכֵי-נָעִם וְכָל-נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם: טז אֶרֶץ יָמִים בְּיַמִּינָהּ בְּשִׂמְאוֹלָהּ עֵשֶׂר וְכָבוֹד:

ישעיה מב:כא יי חָפֶץ לְמַעַן צַדִּיקוֹ יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֵּאדִיר:

בעוד שהוא כורך את המפה בספר תורה יאמר זה (המקור מעבודת ישראל ואיננו ברור שהוא מנהג אשכנז):

ד"ה א' כט:יא-יג לך יי הַגְדֵּלָה וְהַגְבוּרָה וְהַתְּפָאֶרֶת וְהַנְּצַח וְהַהוֹד כִּי-כָל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ לְךָ יי

הַמְמַלְכָה וְהַמְתַּנַּשֵּׂא לְכָל ו לְרֹאשׁ: וְהַעֲשֶׂר וְהַכְּבוֹד מִלְּפָנֶיךָ וְאַתָּה מוֹשֵׁל בְּכָל וּבְיַדְךָ כָּח

וּגְבוּרָה וּבְיַדְךָ לַגְדֵּל וּלְחֹזֶק לְכָל: וְעַתָּה אֱלֹהֵינוּ מוֹדִים אֲנַחְנוּ לְךָ וּמְהֻלָּלִים לְשֵׁם תְּפָאֶרְתְּךָ:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי שְׂיִתְגַּוְּלוּ רַחֲמֶיךָ עַל מַדּוּתֶיךָ

וְתִתְנַהֵג עַל בְּנֶיךָ בְּמִדַּת טוֹבָךָ וְתִכְנַס לָהֶם לְפָנִים מְשׁוֹרֵת הַדִּין:

אמירת 'א-ל מלא רחמים' בציבור, לאחר הקבורה או בכל זמן אחר, אינה מנהג אשכנז.

and in תפילה because a) it is a relatively recent was not said or accepted in א-ל מלא רחמים

193 אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לׁוֹי, מַאי דְכָתִיב? וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר-שָׁם מֹשֶׁה זָכָה, נַעֲשִׂית לׁוֹ סָם חַיִּים, לֹא זָכָה,

נַעֲשִׂית לׁוֹ סָם מִיְתָה: (גמ' יומא עב:)

general, the tendency was not to accept such תפילות in synagogue b) there seems to be Kabbalistic/esoteric aspects to it, which רבני אשכנז felt, should be reserved only for בעלי מדריגה and not for the general public. We do see that sometimes יחידים did recite this תפילה in אשכנז for instance, during a הספד (usually by רבנים from Poland where the מנהג was adopted).

בשני וחמישי קודם שמכניסים הספר תורה להיכל כשאומרים תחנון יאמר הבעל תפלה
ייהי רצון מלפני אבינו שבשמים. בק"ק פפד"מ לא נהגו לומר התחינה הזאת בכלל, כי היא לא מסורת אשכנז
הישנה.

יְהִי רָצוֹן מִלִּפְנֵי אָבִינוּ שְׁבַשְׁמַיִם לְכוֹנֵן אֶת-בֵּית חַיֵּינוּ וְלֹהֵשִׁיב אֶת-שְׁכִינְתוֹ בְּתוֹכֵנוּ
בְּמַהְרָה בְּיָמֵינוּ וְנֹאמַר אָמֵן:

יְהִי רָצוֹן מִלִּפְנֵי אָבִינוּ שְׁבַשְׁמַיִם לְרַחֵם עָלֵינוּ וְעַל פְּלִיטָתֵנוּ וְלִמְנוּעַ מִשְׁחִית וּמַגְפָּה
מֵעָלֵינוּ וּמֵעַל כָּל-עַמּוֹ בֵּית יִשְׂרָאֵל וְנֹאמַר אָמֵן:

יְהִי רָצוֹן מִלִּפְנֵי אָבִינוּ שְׁבַשְׁמַיִם לְקַיֵּם-בָּנוּ חֻכְמֵי יִשְׂרָאֵל הֵם וּנְשִׂיָהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם
וְתַלְמִידֵיהֶם וְתַלְמִידֵי תַלְמִידֵיהֶם בְּכָל-מְקוֹמוֹת מוֹשְׁבוֹתֵיהֶם וְנֹאמַר אָמֵן:

יְהִי רָצוֹן מִלִּפְנֵי אָבִינוּ שְׁבַשְׁמַיִם שְׁנִשְׁמַע וְנִתְבַּשֵּׁר בְּשׁוֹרוֹת טוֹבוֹת יְשׁוּעוֹת וְנִחְמוֹת
וּיִקְבֹּץ נְדַחֵינוּ מֵאַרְבַּע כְּנַפּוֹת הָאָרֶץ וְנֹאמַר אָמֵן:

אֲחִינוּ כָּל-בֵּית-יִשְׂרָאֵל הַנְּתוּנִים בְּצָרָה וּבְשִׁבְיָה הָעוֹמְדִים בֵּין בָּיִם וּבֵין בִּיבְשָׁה
הַמְּקוֹם יְרַחֵם עֲלֵיהֶם וְיִוצִיאֵם מִצָּרָה לְרוּחָהּ וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹרָהּ וּמִשְׁעָבוֹד לְגֵאֲלָהּ
הַשְׁתָּא בְּעֵגְלָא וּבְזִמְן קָרִיב וְנֹאמַר אָמֵן:

סדר הכנסת ספר התורה

הבעל תפלה לוקח את ספר התורה להוליכו מן האלמעמער (בימה) ולהצניעו בהיכל, ואומר בנעימה :

קמח:יג-יד יְהַלְלוּ אֶת-שֵׁם יְיָ כִּי-נִשְׁגַּב שְׁמוֹ וְלִבְדּוֹ קָהַל: הוֹדוּ עַל-אֶרֶץ וְשָׁמַיִם:

וַיָּרֶם קָרְנוֹ וְלַעֲמֹו תִּהְיֶה לְכָל-חֲסִידָיו לְבַנֵּי יִשְׂרָאֵל עִם קָרְבוֹ הַלְלוּ-יָיָה:

כד¹⁹⁴ לְדוֹד מְזֻמּוֹר לַיְיָ הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ תִּבְּל וַיִּשְׁבִּי בָהּ: כִּי-הוּא עַל-יָמַיִם

194 On workdays and on holidays and other commemorative days which occur on weekdays, Psalm 24 is sung while the Torah is restored to the ark. The last verses of this Psalm were recited when the Holy Ark was carried into the Temple (שאו שערים ראשיכם). [The World of Prayer Volume I pg. 241]

יִסְדָּה וְעַל-נְהוּרוֹת יְכוֹנְנָהּ: מִי-יַעֲלֶה בְּהַר-יְיָ וּמִי-יָקוּם בְּמִקּוֹם קֹדֶשׁ: נָקִי
 כַּפַּיִם וְבַר-לֵבָב אֲשֶׁר וְלֹא-נִשְׂא לִשְׂוֵא נַפְשׁוֹ¹⁹⁵ נִפְשֵׁי וְלֹא נִשְׁבַּע לְמַרְמָה:
 יִשָּׂא בְרָכָה מֵאֵת יְיָ וְצִדְקָה מֵאֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: זֶה דָּוִד דְּרָשׁוּ דְרָשׁוּ מִבְּקֵשֵׁי פְּנֵיךָ
 יַעֲקֹב סֵלָה: שְׂאוּ שְׁעָרִים וּרְאִשֵׁיכֶם וְהִנֵּשְׂאוּ פִתְחֵי עוֹלָם וַיָּבֹא מֶלֶךְ
 הַכְּבוֹד: מִי זֶה מֶלֶךְ הַכְּבוֹד וַיְיָ עֲזוּז וְגִבּוֹר וַיְיָ גִבּוֹר מִלְחָמָה: שְׂאוּ שְׁעָרִים וּ
 רְאִשֵׁיכֶם וּשְׂאוּ פִתְחֵי עוֹלָם וַיָּבֹא מֶלֶךְ הַכְּבוֹד: מִי הוּא זֶה מֶלֶךְ
 הַכְּבוֹד וַיְיָ צְבָאוֹת הוּא מֶלֶךְ הַכְּבוֹד סֵלָה:

בהכנסת ספר התורה לארון הקודש אומרים :

במדבר י:לו וּבִנְחָה יֹאמֶר שׁוּבָה יְיָ רַבְבוֹת אֱלֹפֵי יִשְׂרָאֵל: תהלים קלב:ח-

קוֹמָה יְיָ לְמִנוּחֹתֶיךָ אֲתָה וְאֲרוֹן עֲזֶיךָ: פִּהֲנִיךָ יִלְבָּשׁוּ-צַדִּיק וְחֹסֵי־דִיךָ
 יִרְנְנוּ: בְּעֵבֹר דָּוִד עֲבַדְךָ אֶל-תְּשֻׁב פְּנֵי מְשִׁיחֶךָ: משלי ד:ב כִּי לִקַּח טוֹב נָתַתִּי
 לָכֶם תְּנוּרָתִי אֶל-תַּעֲזֹבוּ: ג:ח עֵץ-חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ וְתִמְכִּינָהּ מֵאֲשֶׁר:
 ג:י דְרָכֶיךָ דְרָכֵי-נֶעֱם וְכָל-נְתִיבוֹתֶיךָ שְׁלוֹם: איכה ה:כא הֲשִׁיבֵנו יְיָ וְאֵלֶיךָ וְנִשׁוּב
 וְנִשְׁוֹבָה חֲדָשׁ יָמֵינוּ כְּקֹדֶם:

סיום התפילה

195 הקריאה הנכונה היא נִפְשׁוֹ וְלֹא נִפְשֵׁי וּמוֹסֵב עַל הַשֵּׁם הַנּוֹכַח יְמֵי יַעֲלֶה בְּהַר ד'י. אין כאן קרי וכתוב אלא ו' קטיעא. (דברי קהלת)

אם יש¹⁹⁶ אבל בבית הכנסת כאן הוא עובר לפני התבה. אם הוא בעל תפלה, מתפלל לפני העמוד, אבל לא עובר בכל התפילות בימים שאין נפילת אפים, (בעשרת ימי תשובה [לפי שהדין מתוח נגדו], בחול המועד, בראש חודש, בימי חנוכה, בשבת, בימי פורים, כל חודש ניסן, בל"ג בעומר, בחמשה עשר באב)

פד:ה אֲשֶׁרִי יוֹשְׁבֵי בֵיתְךָ עוֹד יִהְלֹוּךָ סֶלָה:

קמד:טו אֲשֶׁרִי הָעַם שָׁכְנָה לוֹ אֲשֶׁרִי הָעַם שֵׁי אֱלֹהִיו:

קמה תִּהְלֶה לְדָוִד אַרְוֹמֶמְךָ אֱלוֹהֵי הַמֶּלֶךְ וְאַבְרָכָה שְׁמֶךָ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּכָל-יוֹם אַבְרָכְךָ וְאַהֲלֶלָה שְׁמֶךָ לְעוֹלָם וָעֶד: גָּדוֹל יְיָ וּמְהִלָּל מְאֹד וְלֹגְדֹלְתוֹ אֵין חֶקֶר: דָּוִד לְדָוִד יִשְׁבַּח מַעֲשֵׂיךָ וּגְבוּרֹתֶיךָ יִגִּידוּ: הָדָר כְּבוֹד הוֹדֶךָ וּדְבָרֵי נִפְלְאוֹתֶיךָ אֲשִׁיחָה: וְעֲזוֹז נִזְרָאוֹתֶיךָ יֹאמְרוּ וּגְדֻלוֹתֶיךָ וּגְדֻלוֹתֶיךָ אֲסַפְּרָנָה: זָכָר רַב-טוֹבֶיךָ יִבְיְעוּ וְצִדְקָתֶךָ יִרְנְנוּ: חֲנוּן וְרַחוּם יְיָ אֶרֶךְ אֲפִים וּגְדֹל-חֶסֶד: טוֹב-יְיָ לְכֹל יִרְחֲמֵנו עַל-כָּל-מַעֲשָׂיו: יוֹדוּךָ יְיָ כָּל-מַעֲשֵׂיךָ וְחֲסִידֶיךָ יִבְרַכּוּכָה: כְּבוֹד מַלְכוּתֶךָ יֹאמְרוּ וּגְבוּרֹתֶךָ יִדְבְּרוּ: לְהוֹדִיעַ לְבַנְיָיִם הַקְּדוֹשִׁים גְּבוּרֹתֶיךָ וְכְבוֹד הָדָר מַלְכוּתֶיךָ: מַלְכוּתֶיךָ כָּל-עַלְמִים וּמִמְשַׁלְתֶיךָ בְּכָל-דָּוִד וְדָר: סוּמֶךָ יְיָ לְכָל-הַנְּפִלִים וְזוֹקֶף לְכָל-הַכְּפוּפִים: עֵינֵי-כָל אֱלֹהִים יִשְׁבְּרוּ וְאַתָּה נֹתֵן-לָהֶם אֶת-אֲכָלָם בְּעֵתוֹ:

הבעל תפלה מרים קולו בנעימה

196 בטלית האבל יש עטרה שחורה, היינו שתופרים לה סרט שחור. בשבתות ורגלים, פורים וחול המועד, מהפכים את הסרט השחור שלא ייראה החוצה. אם נתמנה לחזן בראש השנה ויום הכפור בהיעדר מחליף, מתעטף בטלית רגילה, בלא עטרה שחורה. בראש חודש וחנוכה אינו מסתיר את העטרה השחורה. (מדריך למנהג אשכנז המובהק)

בפסוק פותח את-יָדְךָ ומשביע לכל-חי רצון: צדיק יי בכל-דרכיו וחסיד בכל-
מעשי ו: קרוב יי לכל-קראיו לכל אשר יקראהו באמת: רצון-יראיו יעשה
ואת-שועתם ישמע ויושיעם: שומר יי את-כל-אהביו ואת כל-
הרשעים ישמיד: תהלת יי ידבר פי ויברך כל-בשר שם קדשו לעולם
ועד: קט"ח וְאֶנְחֵנוּ וְנִבְרַךְ יְהוָה מֵעַתָּה וְעַד-עוֹלָם הַלְלוּ-יְהוָה:

(אין אומרים למנצח בראש חודש, חנוכה, י"ד וט"ו אדר ראשון, פורים ושושן פורים,
ערב פסח, חול המועד, אסרו חג, תשעה באב, ערב יום כפור, וגם אין אומרים בבית אבל).

כ למנצח מזמור לדוד: יענך יי ביום צרה ישגבך שם ו אלהי יעקב: ישלח-
עזרך מקדש ומציון יסעך: יזכר כל-מנחתך ועולתך ידשנה-סלה: יתן-לך
כלבבך וכל-עצתך ימלא: נרננה ו בישועתך ובשם-אלהינו נדגל ימלא יי
כל-משאלותיך: עתה ידעתי כי הושיע ו יי משיחו יענה ו משמי קדשו
בגברות ישע ימינו: אלה ברכב ואלה בסוסים וְאֶנְחֵנוּ וּבְשֵׁם-יְיָ
אֱלֹהֵינוּ נִזְכִּיר: הִמָּה פָרְעוֹ וְנִפְּלוּ וְאֶנְחֵנוּ קָמְנוּ וְנִתְעוֹדֵד: יי הושיעה המלך
יענג ו ביום-קראנו:

כך הוא מנהג אשכנז, כמבואר בספר מנהגי פפדי"מ של ¹⁹⁷ רבי שלמה זלמן גייגר, דברי קהלת, פפדי"מ תרכ"ב, עמ' 36

197 The 1792-1878) הרב שלמה זלמן גייגר (דברי קהלת, a דיין in פפדי"מ, was the older half-brother of 1810-74) אברהם גייגר (אברהם's childhood teacher and mentor (their father died when אברהם was only twelve or thirteen years old).

הבעל תפלה [בקול] וקהל [בלחש] ישעיה נט:כ-כא¹⁹⁸ וּבֵּא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל וּלְשִׁבֵי פֶשַׁע בְּיַעֲקֹב

נְאֻם יְיָ: ¹⁹⁹ ²⁰⁰ וְנִאֲנִי זֹאת בְּרִיתִי אִתְּכֶם אָמַר יְיָ רֹחֲלִי אֲשֶׁר עָלֶיךָ וּדְבָרֵי

אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי בְּפִיךָ לֹא-יִמְוָשׁוּ מִפִּיךָ וּמִפִּי זֶרַע וְרַעַף וּמִפִּי זֶרַע וְרַעַף אָמַר יְיָ

מִעֲתָה וְעַד-עוֹלָם:] תהלים כב:ד וְאַתָּה קָדוֹשׁ יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל:

ישעיה ו:ג וְקָרָא זֶה אֶל-זֶה וְאָמַר

בעל תפלה וקהל קָדוֹשׁ וּ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יְיָ צְבָאוֹת מְלֵא כָּל-הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:

בעל תפלה [בקול] וקהל [בלחש] וּמִקְבְּלֵי דִין מִן-דִּין וְאָמְרֵי:

198 יונתן בן עוזיאל by פסוקים were composed of the preceding פסוקים's Aramaic paraphrases of the preceding known as the פסוקים דסדרא. קדושה דסדרא. קדושה דסדרא. According to רב נטרונים גאון it was customary to read ten פסוקים every day at the end of תפלה. But when hardship became prevalent, two פסוקים daily from נביאים with תרגום, followed by the קדושה. The אבודרהם says that this קדושה was arranged for the late comers who may have missed the main קדושה of the עמידה. The רוקח and the ג' (הלכות שבת סי' ג) recite that during the persecutions it was forbidden to recite קדושה, it was therefore incorporated at this stage, with the addition of the Aramaic passages in order to confuse the enemy. The רוקח (סימן ע"ו) adds that the reason for saying קדושה is to demonstrate our yearning for the גאולה. The reason why it contains the קדושה is, the "Evil Kingdom" decreed that we should not learn תורה and its Aramaic translation. The recital of the קדושה in וּבֵּא לְצִיּוֹן וּבֵּא לְצִיּוֹן saves a person from גיהנם. בעל תפלה may recite קדיש at the end.

199 בתשעה באב ובבית אֶבֶל מדלגים את הפסוק וְנִאֲנִי זֹאת בְּרִיתִי

200 אָמַר רַבִּי פְּרָנְךָ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל שֶׁהוּא תַלְמִיד חֲכָם, וּבְנֵי תַלְמִיד חֲכָם, שׁוֹב אֵין תּוֹרָה פּוֹסְקֵת מִזְרַעוֹ לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: וְנִאֲנִי זֹאת בְּרִיתִי אִתְּכֶם אָמַר ד' רֹחֲלִי אֲשֶׁר עָלֶיךָ וּדְבָרֵי אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי בְּפִיךָ לֹא-יִמְוָשׁוּ מִפִּיךָ וּמִפִּי זֶרַע וְרַעַף וּמִפִּי זֶרַע וְרַעַף אָמַר ד' מִעֲתָה וְעַד-עוֹלָם: מֵאֵי יִאָמַר ד'?! אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֲנִי עָרַב לָךְ בְּדָבָר זֶה. מֵאֵי יִמֶּעֱתָה וְעַד-עוֹלָם:?! אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָהּ, תּוֹרָה מְחַזְרֵת עַל אַכְסֵינָא שְׁלָה. (גמ' בבא מציעא

בעל תפלה וקהל [בלחש] קְדִישׁ בְּשֵׁמִי מְרוֹמָא²⁰¹ בֵּית שְׁכִינְתָּה קְדִישׁ עַל-אַרְעָא
עוֹבֵד גְּבוּרְתָּה קְדִישׁ לְעֵלַם וּלְעֵלְמֵי עֲלְמֵיָא יֵי צְבָאוֹת מְלֵיא כָּל-אַרְעָא
זִיו יְקָרָה:

בעל תפלה [בקול] וקהל [בלחש] יחזקאל ג:יב וַתִּשְׁאַנֵּי רוּחַ וַאֲשַׁמְעַ אַחֲרַי קוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל

בעל תפלה וקהל²⁰² בְּרוּךְ כְּבוֹד-יְיָ מִמְּקוֹמוֹ:

בעל תפלה [בקול] וקהל [בלחש]

וּנְטַלְתָּנִי רוּחָא וּשְׁמַעִית בְּתַרֵּי קָל זֵיעַ סַגִּיא דְּמִשְׁבַּחִין וְאִמְרִין:

בְּרִיךְ יְקָרָא דְיֵי מֵאַתְר בֵּית שְׁכִינְתָּה:

בעל תפלה וקהל שמות טו:יח יְיָ ו יְמַלֵּךְ לְעֵלַם וְעַד:

קהל אומרים בלחש יְיָ מַלְכוּתָּה לְעֵלַם וּלְעֵלְמֵי עֲלְמֵיָא: ד"ה א' כט:יח יְיָ אֱלֹהֵי

אַבְרָהָם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל אֲבֹתֵינוּ שְׁמֶרְהָ-זֹאת לְעוֹלָם לְיַצֵּר מַחְשְׁבוֹת לְבָב

עַמְךָ וְהִכֵּן לְבָבָם אֵלֶיךָ: תהלים עח:לח וְהוּא רַחוּם ו יִכַּפֵּר עוֹן וְלֹא-

201 יש להשמיט את המילה 'עֲלָאָה'. (לא נמצאת בסדר רע"ג, רוקח, סידור ר' הירץ, הדרת קדש ויניציאה שני"ט, פראג רע"ט, הנאו שפי"ג.)

202 'בְּרוּךְ כְּבוֹד-ד' מִמְּקוֹמוֹ מְפָלֵל דְּמִקוֹמוֹ לִיכָא דְיַדַּע לֵיה. (גמ' חגיגה יג:)

203 לגרוס את המילה 'קָאָם'. (בסידור ר' הירץ לא נמצא עלאה, אך נמצא קאם.)

לְשַׁחֵת וְהִרְבֵּה לְהִשִּׁיב אִפּוֹ וְלֹא יַעִיר כָּל-חַמָּתוֹ: פּוֹה כִּי-אַתָּה אֲדֹנָי טוֹב

וּסְלַח וְרַב-חֶסֶד לְכָל-קְרֹאֶיךָ: קיט:קמב צִדְקָתְךָ צֶדֶק לְעוֹלָם וְתוֹרַתְךָ אֱמֶת:

מִיכָה ז:כ תִּתֵּן אֱמֶת לִיעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר-נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתָּינוּ מִימֵי קֶדֶם:

תהלים סח:כ בְּרוּךְ אֲדֹנָי יוֹם וַיּוֹם יַעֲמַס-לָנוּ הָאֵל יִשְׁוַעְתָּנוּ סְלָה: מו:ח יי צְבָאוֹת

עֲמָנוּ מִשְׁגָּב-לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סְלָה: פד:יג יי צְבָאוֹת אֲשֶׁר־י

אֱדָם בִּטַח בְּךָ: כִּי יי הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְיוֹם-קְרָאֵנוּ: בְּרוּךְ הוּא

אֱלֹהֵינוּ שֶׁבְרָאֵנוּ לְכְבוֹדוֹ וְהִבְדִּילָנוּ מִן-הַתּוֹעִים וְנָתַן לָנוּ תוֹרַת אֱמֶת וְחַיֵּי

עוֹלָם נִטַע בְּתוֹכֵנוּ הוּא יִפְתַּח לִבֵּנוּ בְּתוֹרָתוֹ וְיִשֵּׁם לִבֵּנוּ לְאַהֲבָתוֹ וּלְיִרְאָה

אוֹתוֹ לַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ וּלְעַבְדוֹ בְּלִבְבֵנוּ שְׁלֵם לְמַעַן לֹא נִיגַע לְרִיק וְלֹא נִלְד

לְבַהֲלָה:

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁנִּשְׁמַר חֻקֶּיךָ בְּעוֹלָם ²⁰⁴ ²⁰⁵

הַזֶּה וְנִזְכָּה וְנַחֲיָה וְנִרְאָה וְנִירַשׁ טוֹבָה וּבִרְכָה לְשָׁנֵי יְמוֹת הַמְּשִׁיחַ וְלַחַיֵּי

204 הגמ"י בשם העיטור: "ושמעתי שנכון להסירם בשעה שאומר 'יהי רצון מלפניך... שנשמור חקיך...'
משום ההיא דבני מערבא שהיו מברכים על חליצת תפלין אקב"ו לשמור חוקיו (גמי נדה נא:), ואע"ג דסבירא לן
שאין לברך על חליצתן כמו שיתבאר בסי' כ"ט, מ"מ כיון דבהא מילתא ליכא ברכה שייך למעבד רמו לסברת בני
מערבא".

205 There are different מנהגים as to when one removes ones טלית and תפלין on weekdays.
רב שמשון רפאל, עלינו טלית and תפלין after removed his (מהרי"ל (עמוד שצ"ו מכון ירושלים
(עלינו קדיש (כמנהג המבורג and הירש would after the

הָעוֹלָם הַבֵּא: לַיּוֹג לְמַעַן יִזְמְרֶךָ כְּבוֹד וְלֹא יֵדַם יְיָ אֱלֹהֵי לְעוֹלָם אֲוֶדְךָ: ירמיה

יחז: בְּרוּךְ הַגִּבּוֹר אֲשֶׁר יִבְטַח בְּיָי וְהָיָה יְיָ מִבְּטַחוֹ: ישעיה כו:ד ²⁰⁶בְּטַחוֹ בְּיָי

עֲדֵי-עַד בְּיָ בֵּיהּ יְיָ צוֹר עוֹלָמִים: תהלים ט:יא וְיִבְטַחוּ בְּךָ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ בְּיָ

לֹא-עֲזַבְתָּ דְרָשֶׁיךָ יְיָ: ישעיה מב:כא יְיָ חֲפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ יִגְדִיל תוֹרָה

וַיֵּאדָּיר:

בעל תפלה כורע וְתִגְדֵּל וְיִתְקַדֵּשׁ זִוְקֶךָ שְׁמִיָּה רַבָּא (קהל אָמֵן) בְּעֶלְמָא דְבְּרָא כְרַעוּתָהּ

וַיִּמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל-בֵּית-יִשְׂרָאֵל בְּעֶגְלָא וּבְזֶמֶן

קְרִיב: וְאָמְרוּ בעל תפלה כורע אָמֵן: (קהל אָמֵן)

יְהֵא שְׁמִיָּה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וְלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא וּבְנִשְׁימָה אַחֲרֵת מוֹסִיפִים יִתְבָּרַךְ

בעל תפלה כורע וְתִבְרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאֵר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדָּר וְיִתְעַלֶּה

וְיִתְהַלֵּל שְׁמִיָּה דְקֻדְשָׁא בעל תפלה כורע בְּרִיךְ הוּא הַצִּיבוֹר אוֹמֵר עִמּוֹ (ולא לאַחֲרָיו).

לְעֵלָא מְכַל-בְּרַכְתָּא וְשִׁירְתָּא תְּשַׁבְּחָתָא וְנַחֲמָתָא

דְּאָמִירוֹן בְּעֶלְמָא: בעל תפלה כורע וְאָמְרוּ אָמֵן: (קהל אָמֵן)

ביום שאומרים מוסף אומר הבעל תפלה רק חצי קדיש

206 מאי דכתיב? 'בטחו בך' עדי-עד ב' ביה ד' צור עולמים: (רבי אמי) אמר... כל התולה בטחונו בהקדוש

ברוך הוא, הרי לו מחסה בעולם הזה ולעולם הבא. (גמ' מנחות כט:)

(ואחריו מתפללים תפלת מוסף לראש חודש (עמ' 062) או מוסף של רגלים (עמ' 172):
(אין חולצין התפילין לפני מוסף ראש חודש אלא מניחים אותם לכל התפלה!)

קהל: קבל ברחמים וברצון את תפלתנו:

תתקבל צלותהוון ובעותהוון דכל-ישראל קדם אבוהוון די בשמיא: ואמרו אמין:

(קהל אמין)

תהלים קיג:ב קהל: יהי שם יי מברך מעתה ועד-עולם:

יהא שלמא רבא מן-שמיא וחיים עלינו ועל-כל-ישראל: ואמרו אמין: (קהל

אמין)

קכא:ב קהל: עזרי מעם יי עשה שמים וארץ:

בעל תפלה פוסע לאחוריו בנחת שלש פסיעות בכריעה אחת

פונה לשמאלו ואומר עשה שלום במרומיו פונה לימינו ואומר הוא יעשה שלום עלינו

ושוחה לפניו ואומר ועל-כל-ישראל: ואמרו אמין: (קהל אמין)

²⁰⁷ כשיש מילה בבית הכנסת (עמ' 943) מדלגין את 'עלינו' ומלים בסוף התפלה ואחר כך אומרים 'עלינו'

²⁰⁸ עלינו לשבח לאדון הכל לתת גדלה ליוצר בראשית שלא עשנו

כגויי הארצות ולא שמנו כמשפחות האדמה: שלא שם חלקנו פהם

²⁰⁷ is only recited just before leaving the synagogue. Therefore, it is postponed in case of ברית מילה.

²⁰⁸ חוברה על ידי יהושע בן נון בשעה שכבש את יריחו, ושמו 'הושע' רמוז בראשי תיבות בהיפוך [מפני הענוה שלו]. (רבי יהודה החסיד)

וְגִרְלָנוּ כְּכֹל-הַמוֹנָם: ²⁰⁹ שֶׁהֵם מִשְׁתַּחֲוִים לְהֶבֶל וְרִיק יִשְׁעִיהָ מֵהֵכ וּמִתְפַּלְלִים

אֶל-אֵל לֹא יוֹשִׁיעַ: וְאַנְחָנוּ כּוֹרַע כּוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים וּמוֹדִים זֹקֵף לְפָנֵי מֶלֶךְ

מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: שֶׁהוּא נֹא:יג נוֹטָה שָׁמַיִם וְיִסַּד אֶרֶץ וּמוֹשָׁב

יָקָרוּ בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וּשְׂכִינַת עֲזוֹ בְּגִבְהֵי מְרוֹמִים: הוּא אֱלֹהֵינוּ אֵין עוֹד

אַמַּת מִלְכָּנוּ אָפֶס זֹולָתוֹ כִּכְתוּב בְּתוֹרָתוֹ: דְּבָרִים ד:לט וְיִדְעַת הַיּוֹם וְהַשַּׁבָּת

אֶל-לְבַבְךָ כִּי יִי הוּא הָאֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל-הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד:

²¹⁰ עַל-כֵּן נִקְוָה לְךָ יִי אֱלֹהֵינוּ לְרֹאוֹת מְהֵרָה בְּתַפְאֲרַת עֲזֶךָ לְהַעֲבִיר

גְּלוּלִים מִן-הָאָרֶץ וְהָאֱלִילִים כְּרוֹת יִכְרַתוּן לְתַקֵּן עוֹלָם בְּמַלְכוּת שְׁדֵי:

וְכָל-בְּנֵי בָשָׂר יִקְרְאוּ בְּשִׁמְךָ לְהַפְנוֹת אֵלֶיךָ כָּל-רִשְׁעֵי אֶרֶץ: יִכִּירוּ וְיִדְעוּ

כָּל-יֹשְׁבֵי תֵבֶל כִּי לְךָ יִשְׁעִיהָ מֵהֵכ וּתְכַרַּע כָּל-בְּרִךְ תִּשְׁבַּע כָּל-לְשׁוֹן:

209 The (עלינו לשבח (מוסף ראש השנה pg. 168 when discussing דברי קהלת mentions the צבור quietly recites 'שֶׁהֵם מִשְׁתַּחֲוִים לְהֶבֶל וְרִיק וּמִתְפַּלְלִים אֶל-אֵל לֹא יוֹשִׁיעַ'. It is clear that this verse was still said in his time (תקעי"ט). The (תש"ך Thuringia) סידור המקובל הרב הירץ notes, "As these words describe the worst of all the קליפות (spiritual shells or barriers), it is said without voice." (either in a whisper or read silently without vocalizing the words.) The one exception, is that on either December 25th in Western Europe or January 6th in Eastern Europe, it is recited aloud, both in the evening and morning, [see the Nitel Nacht section pg. LIII in the back of this תפלה for further explanation].

לְפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ יִכְרְעוּ וַיִּפְּלוּ וְלִכְבוֹד שְׁמֶךָ יִקָּר יִתְנֶנּוּ: וַיִּקְבְּלוּ כָּלֶם אֶת-
עַל מַלְכוּתְךָ וְתִמְלֶךָ עֲלֵיהֶם מִהֲרָה לְעוֹלָם וָעֶד: כִּי הַמַּלְכוּת שְׁלֶךָ הִיא
וְלְעוֹלָמֵי עַד וְתִמְלֶךָ בְּכָבוֹד:

לפי המנהג הקודם באשכנז לא אמרו כלל פסוקים אחר עלינו:

(כַּכְּתוּב בְּתוֹרַתְךָ: שְׁמוֹת טו:יח יי ו יִמְלֶךָ לְעֹלָם וָעֶד:

וְנֹאמַר: זְכוּרִיה יד:ט וְהָיָה יי לְמֶלֶךְ עַל-כָּל-הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יְהִיָּה יי אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד:)

שיר של יום

אומרים שיר של יום אפילו ביום טוב ובימים נוראים.

211 אין לומר מזמור פלוני של יום טוב יהיום ... בשבת, אך לא נמנעים מאמירת המילים יהלויים היו אומרים

במקדש:

נוהגים לומר בכל יום השיר הלויים היו אומרים במקדש ואחריו אומרים קדיש יתום
(נאמר רק אם יש יותר מאבל אחד). (חוץ מתשעה באב שאין אומרים שיר של יום ושיר מזמור לאסף,
עד סוף תפלת מנחה. וביום כפור אין אומרים כלל.)

הַיּוֹם יוֹם רֵאשׁוֹן בְּשַׁבָּת שָׁבוּ

ביו"ט אומרים רק הלויים היו אומרים במקדש:

כִּד לְדוֹד מְזֻמּוֹר לֵי הָאָרֶץ וּמְלוֹאָה תִּבְּל וַיִּשְׁבִּי בָּהּ: כִּי-הוּא עַל-יָמִים יִסְדָּה

וְעַל-נְהָרוֹת יְכוֹנְנָה: מִי-יַעֲלֶה בְּהַר-יי וּמִי-יָקוּם בְּמִקּוֹם קִדְשׁוֹ: נְקִי כַּפַּיִם

211 The reason we do not recite the מזמור specifically designated for each day of טוב, is because its recital is a mere למקדש. Therefore, since the קרבן מוסף had a different accompanying מזמור, we need not be particular, either on the exact מזמור, or on reciting it before ('מוסף. (לדוגמה עיין בגמ' סוכה נה. (מגן אברהם סימן קל"ב ס"ק ד

וְבַר לֵבָב אֲשֶׁר וְלֹא-נֶשְׂאָ לִשְׂוֹא נִפְשׁוּ נַפְשֵׁי וְלֹא נִשְׁבַּע לְמַרְמָה: יִשָּׂא בְרָכָה
מֵאֵת יי' וְצִדְקָה מֵאֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: זֶה דָּוִד דִּרְשׁוּ דְרָשׁוּ מִבְּקֵשֵׁי פְּנֵיךָ יַעֲקֹב סֵלָה:
שָׂאוּ שְׁעָרִים וְרָאִשֵׁיכֶם וְהִנֵּשְׂאוּ פִתְחֵי עוֹלָם וַיָּבֹאוּ מֵלֶךְ הַכְּבוֹד: מִי זֶה מֵלֶךְ
הַכְּבוֹד וְיִי עֲזֹז וְגִבּוֹר יי' גִּבּוֹר מִלְחָמָה: שָׂאוּ שְׁעָרִים וְרָאִשֵׁיכֶם וְשָׂאוּ פִתְחֵי
עוֹלָם וַיָּבֹאוּ מֵלֶךְ הַכְּבוֹד: מִי הוּא זֶה מֵלֶךְ הַכְּבוֹד וְיִי צְבָאוֹת הוּא מֵלֶךְ
הַכְּבוֹד סֵלָה:

קדיש יתום (עמ' 86)

היום יום שני בשבת שבו

ביו"ט אומרים רק הלויים היו אומרים במקדש:

מח שִׁיר מְזֻמָּר לְבְנֵי-קִרַח: גָּדוֹל יי' וּמְהִלֵּל מְאֹד בְּעִיר אֱלֹהֵינוּ הִר-קִדְשׁוֹ:
יִפָּה נוֹף מְשׁוֹשׁ כָּל-הָאָרֶץ הִר-צִיּוֹן יִרְכְּתֵי צִפּוֹן קְרִיַת מֵלֶךְ רַב: אֱלֹהִים
בְּאַרְמְנוֹתֶיהָ נוֹדַע לְמִשְׁגָּב: כִּי-הִנֵּה הַמְּלָכִים נוֹעְדוּ עֲבְרוּ יַחַד: הִמָּה רָאוּ בֵּן
תְּמָהוּ נִבְהָלוּ נַחֲפָזוּ: רַעְדָה אַחֲזַתֶּם שֵׁם חַיִּל כִּי-וּלְדָה: בְּרוּחַ קֳדָשׁ תִּשְׁפֹּר
אֲנִיּוֹת תִּרְשִׁישׁ: כַּאֲשֶׁר שָׁמְעֵנוּ וּ בֵּן רָאִינוּ בְּעִיר-יי' צְבָאוֹת בְּעִיר אֱלֹהֵינוּ
אֱלֹהִים יְכוֹנְנָה עַד-עוֹלָם סֵלָה: דְּמִינוּ אֱלֹהִים חֲסִדְךָ בְּקִרְבַּי הִיכְלְךָ:
כַּשְׁמֶךָ אֱלֹהִים בֵּן תִּהְלֶתְךָ עַל-קְצוֹי-אָרֶץ צֶדֶק מְלֵאָה יְמִינְךָ: יִשְׁמַח וְ

הר-ציון תגלנה בנות יהודה למען משפטיך: סבו ציון והקיפוה ספרו
מגדליה: שיתו לבכם ו לחילה פסגו ארמנותיה למען תספרו לדור
אחרון: כי זה ו אלהים אלהינו עולם ועד הוא ינהגנו על-מות:

קדיש יתום (עמ' 86)

היום יום שלישי בשבת שבו

ביו"ט אומרים רק הלויים היו אומרים במקדש:

פב מזמור לאסף²¹² אלהים נצב בעדת-אל בקרב אלהים ישפט: עד-מתי
תשפטו-עול ופני רשעים תשאו-סלה: שפטו-דל ויתום עני ורש הצדיקו:
פלטו-דל ואביון מיד רשעים הצילו: לא ידעו ו ולא יבינו בחשכה יתהלכו
למוטו כל-מוסדי ארץ: ²¹³אני-אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם: אכן
כאדם תמותון וכאחד השרים תפלו: קומה אלהים שפטה הארץ כי-אתה
תנחל בכל-הגוים:

קדיש יתום (עמ' 86)

היום יום רביעי בשבת שבו

ביו"ט אומרים רק הלויים היו אומרים במקדש:

212 אמר רבין בר רב אדא אמר רבי יצחק, מנין שהקדוש ברוך הוא מצוי בבית הכנסת? שנאמר: 'אלדים נצב בעדת-א-לי. ומנין לעשרה שמתפללין ששכינה עמהם? שנאמר: 'אלדים נצב בעדת-א-לי. (גמ' ברכות ו.)

213 אמר ריש לקיש, בואו ונחזיק טובה לאבותינו, שאלקמלא הו לא חטאו, אנו לא באנו לעולם (שהיו כמלאכים ולא הולידו בנים) רש"י, שנאמר: 'אני-אמרתי אלדים אתם ובני עליון כלכם: חבלתם מעשיכם 'אכן כאדם תמותון גוי'. (גמ' עבודה זרה ה.)

24 אל-נְקָמוֹת יי אל נְקָמוֹת הוֹפִיעַ: הַנְּשֵׂא שִׁפְט הָאָרֶץ הַשֵּׁב גְּמוּל עַל-
 גָּאִים: עַד-מָתִי רְשָׁעִים ו יי עַד-מָתִי רְשָׁעִים יַעֲלוּ: יִבְיְעוּ יִדְבְּרוּ עֲתָק
 יִתְאֲמְרוּ כָל-פְּעָלֵי אֲוֹן: עֲמַךְ יי יִדְכָּאוּ וְנַחֲלֶתְךָ יַעֲנוּ: אֲלִמְנָה וְגַר יִהְרְגוּ
 וַיִּתּוֹמֵם יִרְצָחוּ: וַיִּאֲמְרוּ לֹא יִרְאֶה-יְיָ וְלֹא-יִזְבִּין אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: בְּיָנוּ בְּעָרִים
 בָּעַם וְכִסִּילִים מָתִי תִשְׁכְּלוּ: הַנְּטַע אֲוֹן הֲלֹא יִשְׁמַע אִם-יֵצֵר עֵינַי הֲלֹא יִבְיֵט:
 הַיִּסֵּר גּוֹיִם הֲלֹא יוֹכִיחַ הַמְּלַמֵּד אָדָם דַּעַת: יי יִדַּע מַחֲשַׁבוֹת אָדָם כִּי-הֵמָּה
 הֶבֶל: אֲשֶׁר־י ו הַגִּבֹּר אֲשֶׁר-תִּיַסְּרֵנוּ יְיָ וּמִתּוֹרֶתְךָ תִּלְמַדְנוּ: לְהַשְׁקִיט לוֹ מִיָּמִי
 רַע עַד-יִכְרֶה לְרַשָּׁע שַׁחַת: כִּי ו לֹא-יִטֵּשׁ יי עַמּוֹ וְנַחֲלָתוֹ לֹא יַעֲזֹב: כִּי-עַד-
 צָדֵק יֵשׁוּב מִשִּׁפְט וְאַחֲרָיו כָּל-יִשְׂרָאֵל: מִי-יִקּוּם לִי עִם-מְרַעִים מִי-יִתִּיצֵב
 לִי עִם-פְּעָלֵי אֲוֹן: לוֹלֵי יי עֲזַרְתָּה לִי כַּמַּעֵט ו שְׁכַנָּה דוּמָה נִפְשֵׁי: אִם-
 אָמַרְתִּי מָטָה רַגְלִי חֲסִדְךָ יי יִסְעַדְנִי: בְּרַב שְׂרַעֲפֵי בְּקִרְבִּי תִנְחַוְמִיךָ יִשְׁעִשְׁעוּ
 נִפְשֵׁי: הִיחַבְּרָךְ כִּפְסָא הַגּוֹת יֵצֵר עֲמַל עָלֵי-חֵק: יִגּוֹדוּ עַל-נַפְשׁ צַדִּיק וְדָם נָקִי
 יִרְשִׁיעוּ: וַיְהִי יי לִי לְמִשְׁגָּב וְאֱלֹהֵי לְצֹר מַחֲסִי: וַיֵּשֶׁב עָלֵיהֶם ו אֶת-
 אוֹנָם וּבִרְעָתָם יַצְמִיתָם יַצְמִיתָם יי אֱלֹהֵינוּ:

214 צה:א-ג לכו נרננה ליי נריעה לצור ישענו:

214 דברי הרלב. The passage from Psalms, the first three verses. The later generations added the first three verses. The passage (pg. 54) deals with this subject at length, and claims that only one additional verse need be said.

אֱלֹהִים:

קדיש יתום (עמ' 86)

היום יום חמישי בשבת שבו

ביו"ט אומרים רק הלויים היו אומרים במקדש:

כַּאֲשֶׁר לְמִנְצַח וְעַל-הַגְּתִית לְאֶסֶף: הֲרַנֵּינוּ לְאֱלֹהִים עֲזָנוּ הָרִיעוּ לְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב:
שְׂאוּ-זְמֵרָה וְתִנוּ-תָּף כַּנּוֹר נְעִים עִם-נָבֶל: תִּקְעוּ בַחֲדָשׁ שׁוֹפָר בַּכֶּסֶה לַיּוֹם
חֲגֹנוּ: כִּי חָק לְיִשְׂרָאֵל הוּא מִשְׁפָּט לְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב: עֲדוּת וּבִיהוֹסֵף שָׁמוּ
בְּצֵאתוֹ עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם שִׁפְתַי לֹא-יִדְעָתִי אֲשַׁמֶּע: הַסִּירוּתִי מִסָּבֵל שְׂכֵמוֹ
כְּפִיו מִדּוֹד תִּעֲבֹרְנָה: בְּצַרָה קָרָאתָ וְאַחֲלִצְךָ אֶעֱנֶךָ בְּסִתְרֵי רַעַם אֶבְחַנְךָ עַל-
מִי מְרִיבָה סֵלָה: שָׁמַע עַמִּי וְאָעִידָה בְּךָ יִשְׂרָאֵל אִם-תִּשְׁמַע-לִי: לֹא-יִהְיֶה
בְּךָ אֵל זָר וְלֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל נָכַר: אֲנֹכִי וְיִי אֱלֹהֶיךָ הַמַּעֲלֶךְ מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם הַרְחֹב-פִּיךָ וְאַמְלֵאֵהוּ: וְלֹא-שָׁמַע עַמִּי לְקוֹלִי וַיִּשְׂרָאֵל לֹא-אָבָה לִי:
וְאַשְׁלַחְהוּ בְּשָׂרֵירוֹת לִבָּם יִלְכוּ בְּמוֹעֲצוֹתֵיהֶם: לוֹ עַמִּי שָׁמַע לִי
יִשְׂרָאֵל בְּדַרְכֵי יְהִלְכוּ: כִּמְעַט אוֹיְבֵיהֶם אֲכַנֶּיעַ וְעַל-צָרֵיהֶם אָשִׁיב יָדַי: מִשְׁנֵאֵי
יִי יִכְחָשׁוּ-לוֹ וַיְהִי עִתָּם לְעוֹלָם: וַיִּאֲכִילָהוּ מִחֶלֶב חֲטָה וּמִצּוֹר וּדְבַשׁ

קדיש יתום (עמ' 86)

היום יום ששי בשבת שבו

ביו"ט אומרים רק הלויים היו אומרים במקדש:

צג יי מלך גאות לבש לבש יי עז התאזר אף-תפון תבל בל-תמוט:
 נכון כסאך מאז מעולם אָתָה: נשאו נהרות ו יל נשאו נהרות קולם ישאו
 נהרות דכיים: מקלות ו מים רבים אדירים משברי-ים אדיר בפרום יי:
 עֲדֹתֶיךָ ו נֶאֱמְנוּ מְאֹד לְבֵיתְךָ נְאֻה־קֹדֶשׁ יִי לְאָרֶץ יָמִים:

קדיש יתום (עמ' 86)

נוהגים בהרבה קהילות, גם בק"ק פפד"מ, לומר בכל יום אחר שיר של יום מזמור פ"ג, ומנהג הרבה קהילות שאין לאמרו בימים שאין אומרים תחנון. ובכל מקום א"א אותו בבית אבל.

פג 215 שיר מזמור לאסף: אלהים אל-דמי-לך אל-תחרש ואל-תשקט אל:
 כי-הנה אויביך יהמיון ומשנאיך נשאו ראש: על-עמך יערימו סוד ויתיעצו
 על-צפוניך: אמרו לכו ונכחידם מגוי ולא-יזכר שם-ישראל עוד: כי נועצו
 לב יחדו עליך ברית יכרתו: אהלי אדום וישמעאלים מואב והגרים: גבל

215 שיר מזמור לאסף has been recited since the end of the Geonic period (a few hundred years before the introduction of the שיר של יום). It's first appearance in אשכנז was in the מחזור ויטרי, most likely as a result of the צרות and גזירות that were imposed upon עם ישראל at the time. Since one may not recite numerous קדישים, a קדיש is recited at the end of the מוסף (תפלת שחרית). According to מנהג אשכנז, there is an opportunity for a קדיש both after the שיר של יום and שיר מזמור לאסף, only if said by two אבילים. If there is a lone אביל - he says the קדיש following this מזמור.

וְעִמּוֹן וְעַמְלֵק פְּלִשְׁתֵּי עַם-יִשְׂבִּי צֹר: גַּם-אֲשׁוּר נִלְוָה עִמָּם הָיוּ זְרוּעַ לְבְנֵי-לוֹט
סָלָה: עָשָׂה-לָהֶם כְּמִדְיָן כְּסִיסְרָא כְּיִבִין בְּנַחַל קִישׁוֹן: נִשְׁמְדוּ בְּעֵין-דָּאָר הָיוּ
דָּמֵן לְאֲדָמָה: שִׁיתְמוּ נְדִיבְמוּ כְּעַרְב וְכוֹאֵב וְכוֹזָבַח וְכוֹצְלַמְנָע כָּל-נְסִיכְמוּ:
אֲשֶׁר אָמְרוּ נִירְשָׂה לָנוּ אֵת נְאוֹת אֱלֹהִים: אֱלֹהֵי שִׁיתְמוּ כַּגְלָגֶל כְּקִישׁ
לְפָנֵי-רוּחַ: כָּאֵשׁ תִּבְעַר-יָעַר וְכִלְהָבָה תִּלְהֶט הָרִים: בֵּן תְּרֹדֶפֶס בְּסַעְרָךָ
וּבְסוּפְתָךָ תִּבְהַלֵּם: מִלֵּא פְּנֵיהֶם קָלוֹן וַיִּבְקֶשׂוּ שְׁמֶךָ יי: יִבְשׂוּ וַיִּבְהָלוּ
עַד-יָעַד וַיִּחְפְּרוּ וַיֵּאבְדוּ: וַיִּדְעוּ כִּי-אַתָּה שְׁמֶךָ יי לְבַדְךָ עֲלִיּוֹן עַל-
כָּל-הָאָרֶץ:

יתום (קטן) כורע יתגדל ויתקדש זוקף שמייה רבא (קהל אמן) בעלמא דברא כרעותיה
וימליך מלכותיה בחייכון וביומיכון ובחיי דכל-בית-ישראל בעגלא ובזמן
קריב: ואמרו יתום (קטן) כורע אמן: (קהל אמן)

יהא שמייה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא ובנשימה אחרת מוסיפים יתברך

יתום (קטן) כורע יתברך וישתבח ויתפאר ויתרומם ויתנשא ויתהדר ויתעלה

ויתהלל שמייה דקדשא יתום (קטן) כורע בריך הוא הציבור אומר עמו (ולא לאחריו).

לעלא מכל-ברכתא ושירתא תשבחתא ונחמתא

דאמרון בעלמא: יתום (קטן) כורע ואמרו אמן: (קהל אמן)

יהא שלמא רבא מן-שמיא וחיים עלינו ועל-כל-ישראל: ואמרו אמן: (קהל

אמן)

יתום (קטן) פוסע לאחוריו בנחת שלש פסיעות בכריעה אחת

פונה לשמאלו ואומר עשה שלום במרומינו פונה לימינו ואומר הוא יעשה שלום עלינו

ושוחה לפניו ואומר וְעַל-כָּל-יִשְׂרָאֵל: וְאָמְרוּ אָמֵן: (קהל אָמֵן)

No additional מזמורים (i.e. בְּרָכִי נִפְשֵׁי - or ראש חודש - בְּרָכִי נִפְשֵׁי) are to be included within תפילה בציבור.

לעולם אין אומרים 'ברכו' בתרא אחר התפלה, מפני שאין ברכה אחריה.

מיד אחר התפלה מתקיים שיעור קצר בבית הכנסת, בו לומדים משנה או הלכה. אחר כל שיעור או דרשה אומרים קדיש דרבנן (עמ' 963). אחר שיעור בהלכה ושמעתתא יש המקדימין לומר 'רבי חנניא בן עקשיא אמר רצה וכו'.

אחר דרשה באגדתא לא הצריכו אמירה זו.

בכל יום מראש חודש אלול (חוץ משבת), אחר תפילת שחרית,

ומפסיקים לתקוע ג' ימים לפני ראש השנה. (ראה שרשי מנהג אשכנז חלק ד')

תקיעה: שברים: תרועה: תקיעה:

תקיעה: שברים: תרועה: תקיעה:

תקיעה: שברים: תרועה: תקיעה:

תקיעה. תחילת התקיעה בצליל רגיל, ומיד יורד התוקע לצליל נמוך יותר ותיכף עולה חזרה לצליל הראשון וממשיך בו עד סוף התקיעה.

שברים. שלושה קולות מחוברים עולים ויורדים.

תרועה. תשעה קולות מחוברים ורועדים (שלא כמורגל אצל בני מזרח אירופה לתוקעם קולות מופסקים). (ראה שרשי מנהג אשכנז חלק א')

אין לומר מזמור 'לדוד' ו' ד' אורי וישע' אחרי התפלות, כי הוא מנהג חסידים והוי יוהרה.

(יש טעמים אחרים א. מקורו מפוקפק מחמת ימים החשוד בשבתאות. ב. מנהג מאוחר

ג. אין להוסיף מזמורים על התפילות הקבועות ד. רבים מעדות החסידים נמנעים מאמירתו בגלל הטעם הראשון.

ואצל הספרדים כלל לא התקבל וכ"ש תימנים. ה. י"א שמיועד לאמרו כל השנה אחרי התפלה.)

בבית אבל בסוף שחרית וערבית אומרים מזמור טז, גם בימים שאומרים בהם תחנון, ולא נהגו לומר את מזמור
מט:

טז²¹⁶ מִכְּתָם לְדָוִד שְׁמַרְנֵי אֵל כִּי-חֲסִיתִי בְּךָ: אָמַרְתָּ לִּי אֲדֹנָי אַתָּה טוֹבָתִי

בְּל-עֲלִיךָ: לְקַדוֹשִׁים אֲשֶׁר-בְּאֶרֶץ הַמָּה וְאֲדִירִי כָּל-חֲפָצֵי-בָם: יִרְבּוּ עֲצָבוֹתָם

אֲחַר מָהְרוּ בְּל-אֶסְיךָ נִסְפִיחֶם מִדָּם וּבְל-אִשָּׁא אֶת-שְׁמוֹתָם עַל-שִׁפְתֵי: יִי

מִנֶּת חֲלָקִי וְכוּסִי אַתָּה תוֹמִיךָ גּוֹרְלִי: חֲבָלִים נִפְלוּ-לִי בְּנַעֲיָמִים אֶף-

216 In אשכנז, the recital of מִכְּתָם לְדָוִד is a late קבלה, in order for an אבל to recite יתום. There is no need to insist on a specific מזמור, therefore, when a בית אבל recites a different מזמור one should recite that מזמור.

נִחַלְתָּ שְׁפָרָה עָלַי: אֲבֹרָךְ אֶת־יְיָ אֲשֶׁר יַעֲצָנִי אֶף לַיְלֹת יִסְרוּנִי כְלִיּוֹתַי:
שׂוֹיִתִּי יְיָ לְנִגְדֵי תָמִיד כִּי מִימִינִי בַל־אֶמוֹט: לָכֵן ו שָׂמַח לְבִי וַיִּגַּל
כְּבוֹדִי אֶף־בְּשׂוֹרֵי יִשְׁכֵּן לְבַטַח: כִּי ו לֹא תַעֲזֹב נַפְשִׁי לִשְׂאוֹל לֹא־תִתֵּן
חֲסִידֶיךָ חֲסִידֶיךָ לְרֵאוֹת שְׁחַת: תּוֹדִיעֵנִי אֲרַח חַיִּים שְׁבַע שְׂמָחוֹת אֶת־פָּנֶיךָ
נְעִימוֹת בִּימִינֶךָ נֶצַח:

יתום (קטן) כורע וְתִגְדֹּל וְיִתְקַדֵּשׁ זֹקֵף שְׁמִיָּה רַבָּא (קהל אָמֵן) בְּעֶלְמָא דְבָרָא כְרַעוּתָהּ
וַיִּמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ בְּחַיִּיכוּן וּבְיִזְמִיכוּן וּבְחַיִּי דְכָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל בְּעֶגְלָא וּבְזִמְן
קָרִיב: וְאָמְרוּ יתום (קטן) כורע אָמֵן: (קהל אָמֵן)

יְהֵא שְׁמִיָּה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעֵלְמֵי עֶלְמֵיָא וּבְנַשִּׁימָה אַחַרְת מוּסִיפִים יִתְבָּרַךְ
יתום (קטן) כורע וְיִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאֵר וְיִתְרוּמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה
וְיִתְהַלֵּל שְׁמִיָּה דְקַדְשָׁא יתום (קטן) כורע בְּרִיךְ הוּא הַצִּיבוּר אוֹמֵר עִמוֹ (ולא לאחריו).

לְעֵלָא מְכָל־בְּרַכְתָּא וְשִׁירְתָּא תְּשַׁבְּחָתָא וְנַחֲמָתָא
דְאָמִירָן בְּעֶלְמָא: יתום (קטן) כורע וְאָמְרוּ אָמֵן: (קהל אָמֵן)
יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן־שְׁמֵיָא וְחַיִּים עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל: וְאָמְרוּ אָמֵן: (קהל
אָמֵן)

יתום (קטן) פוסע לאחוריו בנחת שלש פסיעות בכריעה אחת
פונה לשמאלו ואומר עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמְרוֹמָיו פונה לימינו ואומר הוּא יַעֲשֵׂה שְׁלוֹם עָלֵינוּ
ושוחה לפניו ואומר וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל: וְאָמְרוּ אָמֵן: (קהל אָמֵן)